

RETOUR A LA NORMALE

*Francúzsko
Máj-jún 1968:*

*zmeškaná príležitosť
na autonómiu pracujúcich*

Mouvement Communiste

*vydala skupina
Kolektívne proti kapitálu
2008*

**Máj – jún 1968, Francúzsko:
zmeškaná príležitosť
na autonómiu pracujúcich**

Mouvement Communiste

Obsah

Úvod	6
Prezentace	7
Květen-červen 1968 a dělníci	7
1. – 13. května: předpoklady	7
13. – 18. května: otřesy	8
Generální stávka 13. května	8
Sud Aviation	9
Renault Cléon	9
Renault Flins	10
Renault Billancourt	11
První dojmy	12
18. – 20. květen: na šikmé ploše	13
Směrem k rozhodnutí	14
20. – 29. května: rostoucí příliv	15
Politická kríza a nepokoje	16
Rozruch na vidieku	17
Grenellské dohody	18
Štadión Charléty – a po ňom	19
Gaullistický protiútok	20
30. máj – 7. jún: pokles	20
Prvé ústupy	20
Návrat do práce na SNCF	21
Návrat do práce na RATP	22
Návrat do práce v iných sektoroch	22
Blokády skladov s palivom	22
Svědectví	24
Akční výbor Montreuil	24
Založení Akčního výboru Montreuil	24
Členové Akčního výboru: jak být aktivní?	25
Jaká organizace – či jaká absence organizace?	26
Alsthom Saint-Ouen	28
O továrni	28
Pred štrajkom	28
Noc barikád	30
Demonštrácia v ALSTHOM	32
Cesta k štrajku	32
16. máj	34
PCF v roku 1968	35
Demonštrácie	37

24. máj: návrat De Gaulla	38
Grenelle, Billancourt a Citroën	38
Charléty	39
De Gaullovo zmiznutie... a návrat	39
Dobré štvrte demonštrujú	39
Zbrane?	40
Neštrajkujúci	40
Cesta k návratu do práce	40
Akčný výbor RATP	41
Záver	44
Stalinistické hazardovanie	44
Robotnícka autonómia	45
Samospráva: mýtus a realita	46
Samospráva — CSF — Brest	46
Ústredné štrajkové výbory	47
Akčné výbory	47
Otázka násilia	49
Čo zostalo z mája 1968?	54
Od roku 1968 do roku 1971	55

Vysvětlivky ke zkratkám

CAL	Comités d'action lycéens (Akční výbory na středních školách)
CFDT	Confédération française démocratique du travail (odborová konfederace)
CFTC	Confédération française des travailleurs chrétiens (katolické odbory)
CGC	Confédération générale des cadres (odborní manažerů)
CGPME	Confédération nationale des petites et moyennes entreprises (asociace malých a středních zaměstnavatelů)
CGT	Confédération générale du travail (odborní těsně napojené na PCF)
CLER	Comité de liaison des étudiants révolutionnaires (trockistická studentská organizace)
CNPF	Conseil national du patronat français (hlavní zaměstnavatelská organizace)
CNJA	Centre national des jeunes agriculteurs (farmářské odbory, které se zrodily z křesťanských odborů v roce 1957, často blízké PSU)
CRS	Compagnies républicaine de sécurité (speciální policejní jednotky)
EDF- GDF	Électricité de France, Gaz de France (znárodněná plynárenská a elektrárenská společnost)
FEN	Fédération de l'éducation nationale (učitelské odbory)
FER	Fédération des étudiants révolutionnaires (trockistická studentská organizace)
FGDS	Fédération de la gauche démocrate et socialiste (středolevá politická strana)
FNEF	Fédération nationale des étudiants de France (pravice studentské odbory)
FNSEA	Fédération nationale des syndicats d'exploitants agricoles (farmářská lobby)
FO	Force ouvrière (umírněná odborová federace; založena v roce 1948 oddělením od CGT, organizovaná zástupci USA a složená ze zvláštního mixu pravice socialistů, „čistých“ odborářů, trockistů a anarchosyndikalistů)
JCR	Jeunesses communistes révolutionnaires (trockistická/geuvaristická organizace; vytvořena v roce 1966 lidmi vzešlymi z PCF, mládežnických organizací a trockistů patřících ke Čtvrté internacionále – Mandelově tendenci; rozpuštěná vládou v červnu 1968, později se transformovala v Ligue Communiste – LC)
JOC	Jeunesse ouvrière chrétienne (organizace katolické mládeže)
LCR	Ligue Communiste Révolutionnaire (trockistická strana, pořád existuje; založena v roce 1973 po rozpuštění LC – viz výše – po masové demonstraci proti skupinám krajní pravice Ordre Nouveau v Paříži, kde demonstranti násilně a úspěšně konfrontovali policii; napojena na Čtvrtou internacionálu – Mandelovu tendenci; ve volbách vždy podporuje oficiální levici)
LO	Lutte Ouvrière (trockistická strana, stále existuje; v roce 1940 rumunský trockista Barta – a.k.a. David Korner – žijící ve Francii odmítl vstoupit do francouzské skupiny Čtvrté internacionály, protože podle něj byla v poměru k bolševickým organizačním metodám „maloburžoazní“. Stal se zakladatelem UC (Union Communiste). Tato malá skupinka vedla boj v Renaultu Billancourt v dubnu-květnu 1947 proti stalinistické nadvládě v odborech. Později skupina vytvořila odbory členské základny, ale rozpadla se v roce 1950. Někteří její členové založili v roce 1956 VO (Voix Ouvrière – Dělnický hlas), který se po červnu 1968 přeměnil v LO.)
MAU	Mouvement d'action universitaire (militantní studentská skupina)

MNEF	Mutuelle nationale des étudiants de France (skupina studentské vzájemné pomoci)
ORTF	Office de radio et television française (státně-monopolní rozhlas a televize)
PCF	Parti communiste français (Komunistická strana Francie)
PDM	Progrès et démocratie moderne (středová strana)
PSU	Parti socialiste unifié (levicová politická strana; (založena v dubnu 1960 spojením dvou opozičních skupin – jedna pocházela z PCF, druhá z SFIO; dobře zakořeněná v továrnách, v roce 1968 se pokoušela sehrát roli spojení mezi hnutím, levičáckými organizacemi a oficiální levicí)
PTT	Postes, Télégraphes, Téléphones (státně-monopolní telekomunikace)
RATP	Régie autonome des transports parisiens (pařížská veřejná doprava)
RTL	Radio, Télévision Luxembourg (rozhlasová a televizní stanice)
SFIO	Section française de l'Internationale ouvrière (socialistická strana)
SNCF	Société nationale des chemins de fer (znárodněné železnice)
UEC	Union des étudiants communistes (komunistická studentská organizace)
UNEF	Union national des étudiants de France (levicové studentské odbory)

Úvod

Cíl této práce je tentýž jako cíl řady jiných textů, kterých se naše skupina chopila: pokusit se porozumět tomu, co bylo skutečně směrodatným hnutím posledních čtyřiceti let třídního boje v této zemi, a překročit bezuzdný a nekritický entuziasmus i nepodložená kritická odmítnutí. Smést ze stolu mýty a povrchní nadšení a vystavit fakta kritice: v tom spočívá naše metoda. A volba padla na hnutí května a června roku 1968: největší generální stávkou, kterou země kdy zažila. Jak ale tuto stávku situovat? Kdo byli jejími aktéry, jak byla konkrétně organizována, jaká byla účast stávkujících ve stávce samotné i v jiných akcích? A poté je tu i otázka, která nás zajímá obzvlášť: jaká byla dráha dělnické autonomie, pokusů o sebeorganizaci, které stávkující učinili, a jaký byl poměr sil s odbory, zejména s CGT?

Vezmeme-li v úvahu, že na jedné straně existuje jen málo svědectví účastníků – a na straně druhé oslavné chvalozpěvy¹, které byly publikovány okamžitě po květnu-červnu 1968, musíme říci, že analýza bilance sil není možná bez pečlivé práce, jíž se nemůžeme ujmout. Svědectví dvou soudruhů, které jsme do textu zařadili, jsou však dostatečně hodnotná na to, aby vydání našeho textu ospravedlnila.

Některá hlavní témata však pojmenovat můžeme. Aby umožnil diskusi, tento text zahrne:

- letmý pohled na situaci před květnem 68;
- komentovaný chronologický popis od května a června z úhlu pohledu dělnických bojů;
- dvě svědectví;
- pokus o závěr.

Abychom se omezili na to, co považujeme za nejdůležitější, soustředíme se na:

- první týden dělnické stávky (od 14. do 21. května);
- návrat do práce (od 4. června) a pokusy čelit mu;
- a především na prvky dělnické autonomie.

Dále je třeba poznamenat: tento text není dílem historiků; nemohl zahrnout popisy či analýzy všeho, co se odehrálo. Nechceme proto tvrdit, že boje, které nezmiňujeme, nejsou důležité či že mají menší význam; museli jsme si však vybrat.

Kromě jiných zdrojů jsme využili následujících děl:

- „La France de 68“, A. Delale et G. Ragache, Seuil, Paris, 1978;
- „Mai retrouvé“, J. Baynac, Robert Laffont, Paris, 1978;
- „The imaginary revolution. Parisian Students and Workers in 1968“, M. Seidman, Bergan Books, New York, 2004;
- „Worker-Student Action Committees, France May '68“, R. Gregoire & F. Perlman, Black & Red books, Kalamazoo, 1969²;
- A text „The strikes in May 68“ na internetové stránce <http://www.mondialisme.org/article>.

¹ Jako například ty o „dělnickém“ násilí, které zveličují příklady z Renault Flins a Peugeot Sochaux, či ty o sebeorganizaci, které velebí „centrální stávkové výbory“ atd. Dnes, 38 let poté, z toho všeho nezbyla v současných publikacích ani čárka.

² Brožurku „Dělnicko-studentské akční výbory. Francie, květen 1968“ v českém překladu vydalo infocafé Krtkova kolona; kk.czechcore.cz. [pozn.překl.]

Prezentace

Květen-červen 1968 a dělníci

1. – 13. května: předpoklady

Události prvních květnových dnů psalo studentské hnutí. Po prvomájové demonstraci, která byla první povolenou od roku 1954 a která představovala relativní úspěch, protože zahrnovala stotisícový pochod v Paříži, během něhož docházelo ke střetům mezi pořádkovou službou CGT³ a „extrémní levicí“, dosáhl neklid, který začal 22. března v Nanterre, Paříže.

Ve čtvrtek 2. května se děkan Pierre Grappin rozhodl podruhé v roce uzavřít fakultu literatury v Nanterre. Následujícího dne obsadilo univerzitní půdu pět set příslušníků CRS⁴ a mobilních policejních jednotek: prohledávali auta, zastavovali „držitele zbraní“ (praků, šroubů atd.). Šest lidí bylo podmíněčně odsouzeno.

V pátek 3. května policie na žádost rektora Rocheho vyčistila nádvoří Sorbonny okupované studenty, zejména z Nanterre, kteří přišli na mítink. Studenty rozehnala. To vyprovokovalo ostatní studenty a výsledkem bylo šest hodin násilí, na šest set lidí policajti zatkli.

V listu l'Humanité⁵ Georges Marchais v úvodníku ostře kritizuje „německého anarchistu Cohn-Bendita“ a zesměšňuje „revolucionáře [...] synky vysoké buržoazie [...] jejichž revoluční žár bude uhašen, aby se vydali řídit byznys svého tatíka a vykořisťovat dělníky“. Vláda ohlásila, že v neděli 5. května uzavře Sorbonnu.

V pondělí 6. května policie za rozbřesku uzavřela kordonem Latinskou čtvrť. Od rána (během disciplinárního řízení s osmi studenty z Nanterre, včetně Daniela Cohn-Bendita), se na bulváru Saint-Michel konaly pochody a shromáždění, které vedly k bojům s policií. Nakonec se vydal šestitisícový pochod k Halle-aux-Vins. UNEF⁶ vyzval lidi, aby šli v 18.30 na náměstí Denfert-Rochereau. Poté průvod přešel na pravý břeh a odešel směrem k Latinské čtvrti. Na Rue des Ecoles došlo k neočekávanému násilnému útoku policie, na něž studenti odpověděli rovněž násilím a barikádami. V tentýž okamžik se na Denfert-Rochereau zformovala demonstrace UNEF. Na rue du Four se střetla s policií a došlo k násilným konfliktům a vztyčení dobře postavených barikád. Večer se odehrály velmi násilné demonstrace v samotné Latinské čtvrti (500 zraněných, 400 zatčených). K demonstracím došlo rovněž v provinciích, přičemž některé, jako ta v Grenoble, byly též násilné.

V úterý 7. května se sešlo v 18.30 shromáždění na Denfert-Rochereau. Po čtyři hodiny lidé pochodovali po Paříži po trase, kterou policejní zátarasy dovolily: Invalides, Quai d'Orsay, Concorde, Vítězný oblouk (21.30). Poté se pochod vracel směrem k levému břehu. Na křižovatce ulic rue de Rennes a rue d'Assas narazil na policejní zátaras. Na místě bylo 50 tisíc demonstrantů, konflikty byly rozptýlenější než předchozího dne a policie byla násilnější.

Ve středu 8. května se sešlo shromáždění na Halle aux Vins. Demonstrace se vydala bulvárem Saint-Germain k Senátu a náměstí Edmond-Rostand. Do jejího čela se pokusilo postavit

³ Confédération générale du travail (CGT) – odbory stalinistické Komunistické strany (PCF – Parti communiste français) [pozn. překl.]

⁴ Compagnies républicaine de sécurité (CRS) – speciální policejní jednotky [pozn. překl.]

⁵ Deník Komunistické strany [pozn. překl.]

⁶ Union national des étudiants de France (UNEF) – levicové studentské odbory [pozn. překl.]

několik poslanců za komunistickou stranu, byli však zatlačeni zpátky do průvodu. Sorbonna byla nepřístupná. UNEF měl akci pod kontrolou a povedlo se mu ji rozpustit bez jakýchkoli incidentů.

Ve čtvrtek 9. května se nekonaly žádné demonstrace, uskutečnilo se však několik politických mítinků.

V pátek 10. května, který se stane oslavovanou „nocí barikád“, vše začalo po demonstraci na Denfert Rochereau, kdy navzdory nesouhlasu UNEF začala část demonstrantů stavět od 21.00 barikády v Latinské čtvrti. Během následujících několika hodin jich vyrostlo více než 60. Před 22.00 hodinou sám rektor ohlásil, že je připravený přijmout studentskou delegaci. Mezinárodní rozhlasová vysílání pak přinesla dva rozhovory: Geismar odpovídal prorektoru na Rádiu Luxembourg, Sauvageot rektorovi na stanici Europe 1. Vyjednávání uvízla u otázky obvinění proti studentům: rektor uvedl, že v této věci není kompetentní. Patnáct minut po půlnoci bylo třem přednášejícím a třem studentům dovoleno vstoupit do Sorbonny. Členem delegace byl navzdory zákazu rektora i Cohn-Bendit, který před svým odchodem vydal rozkaz: „Okupace Latinské čtvrti, ale bez násilí proti policejním silám.“ O hodinu a půl později se jednání dostala do slepé uličky. Ve 2.15 ráno policie poté, co vyslala obvyklé varování, demonstranty napadla. Extrémně násilné boje trvaly do 4.30 a vedly ke stovce zraněných na obou stranách.

Události v Latinské čtvrti, popisované minutu po minutě mezinárodními rozhlasovými stanicemi (Europe 1 a RTL), získaly významný rozměr a ohromeným a vyděšeným provinciím, jimž byly prezentovány na televizních obrazovkách, se jevily jako začátek občanské války.

11. května umožnil Pompidou, poučen „nocí barikád“, znovuotevření Sorbonny. Zdálo se, že studentské hnutí mělo jen krátký dech. Odboroví vůdci vyhlásili na 13. května národní stávkou (na protest proti policejnímu násilí a represím).

13. – 18. května: ořesy

Generální stávka 13. května

Demonstrace z 13. března znamenala podstatný úspěch, spíše však ale, co se týče počtů účastníků než stávek, které by za ní stály. Sektor průmyslových zaměstnanců pracujících ve firmách s méně než 50 zaměstnanci do stávky nešel, ovšem ti, kteří spadali pod velké společnosti či, zejména, pod státní sektor, byli v prvních řadách: EDF a GDF⁷ (80 procent), železnice (50 procent)⁸, RATP⁹ (60 procent), školství (75 procent) a především pošta. Právě v tomto sektoru propukaly sporadické stávky již od 8. března: poštovní úřad Paris Nord (74 procent stávkujících), Paris Est (33 procent stávkujících), Paris Austerlitz a Paris Brune, 10. května pak stávkovali řidiči poštovních dodávek na příkaz CGT, který přišel po neklidu, který sílil od března.¹⁰

V pařížském kovoprůmyslu se nicméně pohybovaly počty účastníků jen mezi 25 a 35 procenty, hlavně v automobilovém a leteckém sektoru. Zapojilo se 35 procent zaměstnanců správy sociálního zabezpečení a mezi 10 a 16 procenty pojišťovnictví. Účast na stávce v Renault-Billancourt je obtížné odhadnout (podle statistik mezi 40 a 80 procenty), na demonstraci však šli hlavně odborově organizovaní, tedy ti nejvíce kvalifikovaní dělníci. V Thomson (Bagneux a Gennevilliers [Hauts-de-Seine]) byla míra účasti 60 až 65 procent. V Atomic Energy Centre (CEA) v Saclay (Essonne) 75 procent, v Chausson 90 procent. V závodu Rhône-Poulenc ve

⁷ Électricité de France (EDF), Gaz de France (GDF) – znárodněná plynárenská a elektrárenská společnost [pozn. překl.]

⁸ Se silnou účastí v pařížském regionu i v provinciích

⁹ Régie autonome des transports parisiens (RATP) – pařížská městská doprava [pozn. překl.]

¹⁰ Vztahuje se k Paris Austerlitz.

Vitry (Val-de-Marne) to bylo 50 procent. Tyto počty nám poskytují náčrt atmosféry, která na pracovištích vládla: byť to byl po dlouhé době první odborový „den akcí“, který dosáhl takového úspěchu, přílivová vlna to však stále nebyla. Právě tohle bezpochyby povzbudilo management Citroën-Levallois k tomu, že nařídil výluku dělníkům, kteří ještě ani nevstoupili do stávk.

Důležitější je jistě fakt, že na tisíce dělníků zapůsobila studentská agitace – a že, jakkoli slabě, daly najevo svůj nesouhlas s autoritami. Co se stalo dál?

Stávka začala¹¹ 14. května ve Woippy, předměstí Metz: vstoupilo do ní 500 dělníků z továrny Claas (výrobce zemědělských strojů). Požadavky přijaté na krátkém mítinku zahrnovaly aplikaci společné dohody pro kovoprůmysl, nové mzdové tarify, zlepšení pracovních podmínek a revizi časových norem. Příštího dne si dělníci odhlasovali, že stávka bude neomezená.

Nyní se podíváme na některá pracoviště, která byla na začátku stávky významná.

Sud Aviation

Následně začala stávka v továrně Sud-Aviation v Bouguenais poblíž Nantes¹². Po několika předešlých měsících zde létala vzduchem hrozba propouštění a zkracování pracovní doby – po snížení výroby se management snažil zkrátit pracovní týden ze 48 na 47 placených hodin; dělníci zkrátit pracovní týden na 47 hodin chtěli, ovšem s tím, že by dostávali plat za 48 hodin. Tento spor vedl k neklidu, který dosáhl svého *crescendo* na počátku května. Mezi 9. dubnem a 10. květnem tak leželo 13 dní, které zažily jednohodinová až osmihodinová přerušování práce, k nimž vyzvaly odbory.¹³

Nakonec se práce zastavila v úterý 14. května, od 14.30 do 15. hodin a poté od 15.30 do 16.00 hodin, po dílnách pochodoval průvod dělníků. Schůzka mezi delegací a managementem nedosáhla ničeho. Poprvé zastavili práci i dělníci s měsíčními výplatami. Během čekání na reakci manažerů z Paříže byl ředitel Duvochel držen zavřený ve své kanceláři. Delegáti blokovali i vchody do továrny, aby z ní nemohli dělníci odejít, takže došlo de facto k okupaci, zcela kontrolované CGT. Ředitel a jeho asistenti byli drženi v kancelářích managementu, s přístupem k telefonům (a zásobování odbory), do 29. května, kdy byli propuštěni.

Renault Cléon

15. května se odbory v Cléon¹⁴ vydaly prozkoumat náladu na dílnách, aby zjistily, zda je možné odrazit se od úspěchu 13. května a vyvinout tlak na zrušení předpisů sociálního zabezpečení, které vyhlásila vláda 21. dubna 1967.¹⁵ Podařilo se jim dosáhnout rozhodnutí o hodinovém přerušování práce na každou směnu.

¹¹ Prvním případem okupované továrny byl podle Delaleho a Ragacheho závod Wisco à Givet v Ardenách, kde šéf od dubna odmítal uvést do praxe regionální kolektivní dohodu: „Dělníci odpověděli sérií zastavení práce, ovšem bez výsledku. 9. května se překvapivě rozhodli okupovat továrnu: ve dvě hodiny v noci se svých pozic chopily stávkové hlídky. Šéf poté zavolal dvě čtyři četníky a soudního zmocněnce. Stávkující se nato zabarikádovali uvnitř budovy (přišel je podpořit pochod odborářů z CFDT, CGT a FEN). Konfrontace trvala dva dny. Prefekt se obával nepokojů a přiměl zaměstnavatele, aby dohodu uplatnil. První „okupanti“ šli vítězně domů 10. května ve 21.30...“

¹² V lednu 1968 zaměstnávala továrna Sud-Aviation Bouguenais 2 682 lidí, z nichž bylo 1793 dělníci placení na hodinu a 831 techniků a zaměstnanců pobírajících měsíční výplatu. [V té době byly běžnější výplaty jednou za dva měsíce či jednou týdně. Měsíční výplaty dostávali zejména lépe placení zaměstnanci. pozn. překl.]

¹³ Podrobněji viz mondialisme.org.

¹⁴ Nedávno (1958) vybudovaná továrna v oblasti, která rychle přicházela o svůj tradiční průmysl (textilky v Elbeuf). Zaměstnávala 5 200 lidí, z nichž bylo 750 na krátkodobé smlouvy. V odborech bylo 18 procent zaměstnanců (v celé Francii v průměru 22 procent). 11 procent zaměstnanců byli imigranti, 1600 zaměstnanců bylo mladších 25 let. Většina dělníků byla nekvalifikovaná, v továrně existovalo na 95 odlišných hodinových sazeb! Podnik vyráběl motory a převodové skříně.

¹⁵ 21. augusta 1967 byly nadekretovány (De Gaulle, prezident Republiky; Pompidou, předseda vlády) reformy, které otriasli strukturou francúzskeho sociálneho systému. Kým predtým malo byť sociálne zabezpečenie

Během ranního zastavení práce dělníci, vedeni hlavně znovu povstávající mládeží, pochodovali dílnami, aby podnítli k zastavení práci i ty, kteří nestávkovali. Volali po vytvoření stávkového výboru, otázku předpisů sociálního zabezpečení ve svých sloganech příliš nezmiňovali. Dostat je zpět na jejich pracovní místa si vyžádalo veškerých diplomatických zkušeností činovníka CFDT¹⁶, jinde ovšem přerušovali práci i nadále, aby diskutovali s nově příchozími a sdělovali jim, co se aktuálně děje.

Odpolední směna zažila tentýž scénář, ovšem pod tlakem mladých dělníků se zorganizoval pochod. V jeho čele šly dvě stovky mladých, kteří pochod vedli pod okna managementu, kde se skandovala hesla. Tam se shromáždili, natlačili se před zaskočené a omráčené odborové delegáty a požadovali, aby delegáty vedení přijalo – ředitel odmítl. V kancelářích vedení vypukla panika a šéfové zablokovali dveře železnými tyčemi. Nato dělníci oznámili, že managementu nedovolí opustit kanceláře, dokud delegáty nepřijmou. V šest hodin odpoledne už nikdo nepracoval, s nadšením byla odhlasována okupace továrny. Od večera 15. května tak zde byli, podobně jako v Sud Aviation, manažeři uvězněni. 17. května se je pokusily odbory CGT osvobodit, tváří tvář protestům, které jejich návrh vyvolal, od toho však upustily. Úspěšné nakonec byly až 19. května.

Odbory vytvořily pořádkovou službu. Organizovaly okupaci – což znamenalo především chránit, aby nedošlo k poškození strojů – a sepsaly seznam požadavků, který vyšel v podobě brožurky ve 23.00 hodin: zahrnoval „*snížení pracovní doby na 40 hodin bez snížení mezd; minimální mzdu ve výši 1 000 franků; snížení věku odchodu do důchodu; přiznání pracovního poměru na dobu neurčitou dělníkům, kteří byli najati na úkol; rozšíření odborových práv*“.

Tentýž večer ochromila stávka, která již byla v Renaultu totální, dvě další pracoviště v regionu: Kléber-Colombes v Elbeuf a La Roclaine v Saint-Etienne-du-Rouvray. CGT (a starší dělníci) však stávku dostali velmi rychle pod svou kontrolu.

Renault Flins

Ve Flins¹⁷ pořádali 16. května ráno odboroví aktivisté CFDT mítink ohledně otázky, jak zavést do praxe nařízení konfederace k předpisům sociálního zabezpečení. Cestou na schůzi dostal jeden z členů telefonem zprávu, že továrna Cléon je v časově neomezené stávce s okupací a že jsou její manažeři vězněni v kancelářích. Proto se členové CFDT rozhodli setkat s CGT, aby navrhli jednohodinové přerušování práce od 10.15 hodin. Dvoučlenné skupinky odborářů (jeden z CFDT, jeden z CGT) vyrazily do dílen, aby vydaly příkazy. V určenou hodinu zastavilo práci na 500 dělníků a shromáždili se u budov. Poté se zformovali do pochodu a vrátili se zpět do dílen, aby povzbudili k zastavení práce ostatní. V 11.30 se znovu shromáždili před kantýnou. Dva činitelé CFDT a CGT jim vysvětlili, k čemu došlo v Cléon, a navrhli začít neomezenou stávku. Návrh byl přijat a hned se začala organizovat okupace továrny. To nejprve znamenalo

zjednotené, reforma ho rozdelila na autonómne odvetvia (zdravotné, dôchodkové, rodinné prídavky). Tá istá reforma zvýšila aj časť nákladov na zdravotnú starostlivosť, ktoré si hradí pacient sám a na ktoré sa nevzťahuje príspevok zdravotnej poisťovne. Táto časť nákladov bola určená dekrétom (vládou), a nie zákonom (parlamentom) ako predtým. Rola vzájomných poisťovní bola obmedzená. Väčšinové zastúpenie, ktoré mali zamestnanci v administratívnych radách (dva rady kresiel), bolo zrušené v prospech šéfov (spoločné zastúpenie) a voľby boli nahradené priamou nomináciou dekrétom. V praxi to vedlo k tomu, že CGT a CFDT byly z podílu na porcování tučného finančního balíku vyloučeny (naopak odbory FO získaly). Proto se proti tomuto kroku snažily bojovat.

¹⁶ Confédération française démocratique du travail (CFDT) – odborová konfederace [pozn. překl.]

¹⁷ Továrna Flins, která byla postavena v roce 1952 a která čerpala pracovní sílu zejména z venkovských oblastí, byla známá kvůli krutým pracovním podmínkám. Především byla právě zde zavedena úkolová mzda, před tím, než ji Renault zavedl do všech svých provozů generálně. Je postavena na principu, že dělník je placen podle toho, co odpracuje, nikoli podle své kvalifikace. Úkolová mzda měla dvojí účinek: rozdělení, separaci dělníků do neskonalého počtu specifických pracovních pozic a znovuposílení moci šéfa, který mohl změnit dělníkovo umístění buď proto, aby jej potrestal či zastrašil, nebo mu pomohl. Na začátku roku zaměstnávala továrna okolo 10 500 zaměstnanců, na konci kolem 12 300. V roce 1968 došlo rovněž k přechodu na dvousměnný provoz.

rozmístit hlídky a sepsat seznamy dobrovolníků, kteří se jich budou účastnit. Před obědem se ve 14.00 hodin sešli na schůzi s dělníky, kteří šli na odpolední směnu. I na tomto mítinku byla neomezená stávka s okupací továrny odsouhlasena. V 15.30 management zavřel továrnu i pro ty, kdo pořád pracovali. Tato verze událostí pochází od odboráře CFDT.

Během ranního mítinku šlo především o otázku solidarity s Cléon. Odpoledne pak jedna z odborů představily seznam požadavků: „40 hodin bez změny výše mezd; minimální mzda 1 000 franků; odchod do důchodu v 60 letech (55 pro ženy); pětítýdenní dovolená pro mladé lidi; zrušení předpisů sociálního zabezpečení; odborová práva“.

Renault Billancourt

Na adresu verzí pocházejících z dílny CGT/PCF o tom, jak stávka začala, o jejích rysech, o falešných či tendenčních faktech atd., toho zaznělo hodně. Poznamenáme jen, že popis generálního sekretáře CGT Renault Billancourt Aimé Halbehera obsahuje tento záblesk poctivosti: „17. května v šest hodin ráno otevřeli dveře směnám, které šly do práce, a spolu jsme se vydali na mítink na desátou hodnu na Ile Seguin“ a následně „se v pátek rozhodli okupovat během víkendu továrnu“.¹⁸

Bylo tomu tak... až na to, že továrna stála již od předešlého dne, protože to bylo již ve čtvrtek 16. května, kdy stávku začaly úseky spontánně. V žádný moment čtvrtečního odpoledne 16. května nedošlo ke spojení mezi stávkujícími z oddělení 55 a 70 (v Billancourt) a stávkujícími z oddělení 37 (na výběžku po proudu řeky z Ile Seguin).¹⁹ Naproti tomu, co se píše jinde (srovnej mondialisme.org), vstoupil úsek 37 do stávky až něco před 17.00. Jak tedy mohlo dojít ke společnému mítinku mezi těmito dvěma skupinami stávkujících na křižovatce Zola Kermen naproti úseku 37 (více než dva kilometry dál)?

Tady je svědectví soudruha, který pracoval v oddělení 37 na zpracování plechu, složeného z kvalifikovaných dělníků. Tehdy byl v kontaktu se skupinou Voix Ouvrière (Hlas dělníků). Onoho slavného 16. května se v poledne odehrál na Národním náměstí pokus o mítink trockistické skupiny PCI („Lambertova skupina“) a dělníků ze sousedních budov, kteří se vraceli z kantýny. Na pár minut se zastavili, diskutovali a pak šli zpátky do dílen, zatímco

¹⁸ Podle Aimé Halbehera (viz „Un début modeste dans la «forteresse ouvrière», duben 1998) : „V Renaultu začalo stávkové hnutí 16. května v Cléonu, poté v pobočce v Le Mans. V Billancourt jsme, když jsme v rádiu slyšeli, co se stalo, svolali mítink na Ile Seguin, přišlo nás na něj tisíc z celkem 35 tisíc dělníků. Jeden tisíc okupoval Ile Seguin. Ile Seguin jsme okupovali přes noc, abychom zabránili šéfově výluce. Během noci nás podpořilo několik set měsíčně vyplácených zaměstnanců, poté, co se o vývoji dověděli z rádia. 17. května v šest hodin ráno otevřeli dveře směnám, které šly do práce, a spolu jsme se vydali na mítink na desátou hodnu na Ile Seguin. Bylo tam hodně lidí. CGT měla v továrně velkou většinu, usilovala však o vytvoření aliance tak rychle, jak jen to bylo možné. Během noci se spojila s FO a CFDT a vyzvala ke stávce spolu s nimi.“

Pro stávku se masově hlasovalo každé ráno:

„Odbory nevyzvaly k neomezené stávce, ale ke stávce s okupací, která by se obnovovala každé ráno hlasováním na všeobecných shromážděních. To byl nový přístup. V pátek se rozhodly okupovat během víkendu, aby daly managementu čas otevřít jednání, aniž by se vážně narušila výroba. Vytvořily stávkové výbory oddělení a dílen, každý z nich navrhl svůj seznam požadavků. Management nevykazoval známky života. V pondělí se konal další masový mítink, na němž tři odborové organizace navrhly pokračovat v obnovované stávce, každé ráno se pro ni masově hlasovalo.“

Horké dny pro první dělnicko-studentské setkání:

„První noc přinesl rozhlas studentská hesla o chození do továren a sbratřování se s dělníky. Vyzvali jsme studenty, ať nechodí. Nechtěli jsme dát jakoukoli záminku policejní intervenci. To, že jim odmítáme dát svolení vstoupit, studenti nechápali. První dělnicko-studentské setkání proběhlo takhle. Jsem si jistý, že kdybychom studenty nechali přijít dovnitř, následujícího dne by dělníci do továrny znovu nepřišli, aby ji s námi okupovali. V těch horkých dnech jsme často chodili jako delegace do Nanterre. Dokonce jsem pozval Sauvageota, aby debatoval na náměstí Nationale o otázkách «dělnické moci» a «studentské moci». Debatu odmítli, pořádali však jednu, na kterou jsem uprostřed noci přišel. Byl to bláznivý svět. Sauvageot tam byl. Vysvětloval jsem práva, která jsme v Renaultu již měli, a to, že jejich hesla o co-managementu nepřinášejí nic velkého, co bychom už nevěděli, a že tohle všechno není nijak moc revoluční. Takhle podobně jsme debatovali během celého trvání stávky.“

¹⁹ V roce 1968 měla továrna Billancourt 38 230 zaměstnanců.

jiní šli na oběd atd. Poté se rozhybali dělníci z oddělení 55 (soustružení) a 70 (obrábění malých součástek); nebyli ve vyhlášené stávce, ale moc toho po hodinu či dvě nenapracovali. Po ostrově se šířila zpráva, že vypukla stávka (bez toho, že by lidi věděli, co se stalo), a v oddělení 37 stoupla nálada. Kluci řekli „fajn, pojďme do toho“, pak ale vše zase upadlo. Pak se zase začalo, všichni diskutovali. Místní odborový delegát CGT na tom byl stejně jako ostatní a o tom, co se děje kolem, nevěděl nic. Nakonec, jak se blížila pátá hodina odpoledne, to začalo masivně, aniž by se někdo chopil vedení, když se dvě stě či tři sta kluků z oddělení začalo pochodem vracet zpět na Ile Seguin a cestou šli přes výrobní linky (zpracování kovů, karosárna, montáž), kde dělali především imigrantští dělníci (a kde nebyla CGT a PCF tak silná). Linky se zastavily a masy nekvalifikovaných dělníků rovnou opouštěly továrnu. Je těžké říci, že ty linky byly ve stávce. Nepracovaly, to je jisté, ale velká část dělníků prostě utekla před pochodem, sebrali se a opustili továrnu. Pochod stávkujících z oddělení 37 nepodpořili skoro žádní dělníci z linek. V situaci naprosté improvizace zahájili stávkující okupaci. Nešlo o to, okupovat celý ostrov, protože na to jich nebylo dost. Proto šli obsadit úsek Bas-Meudon, a tedy zároveň i jižní přístup do Ile Seguin, protože blokovali most Meudon.

Příštího dne, 17. února, byla továrna uzavřena. Hodně lidí přišlo na mítink organizovaný CGT v deset hodin dopoledne uprostřed Ile Seguin. CGT mobilizovala hlavně úseky, kde měla hlavní vliv, to znamená kvalifikované úseky a úseky s velkým počtem dělníků, přišli ale i dělníci z montážních linek. Po mítinku se k Bas-Meudon vydal kontingent CGT, údajně proto, aby „posílil stávkové hlídky“. Ve skutečnosti byli od téhle chvíle dělníci, kteří zahájili okupaci předchozího dne, podřízení – a byl to aparát CGT, kdo se tak chopil řízení věcí, se všemi prostředky, které měl k dispozici: kantýny, podnikové rady²⁰ atd. A tak tomu bylo až do konce stávky.

Po pečlivém obhlédnutí terénu tak můžeme tuto podkapitulu uzavřít s tím, že stávka začala ve čtvrtek 16. května ve dvou oddělených částech továrny a s dvouhodinovým odstupem, bez jakéhokoli propojení:

- v odděleních 55 a 70, něco před 14.15;
- v oddělení 37, něco před 17.00.

K oběma těmto startovním událostem došlo „mimo odbory“, jak uznává v poznámce na jiném místě sám Halbeher.²¹

První dojmy

Nahlíženo geograficky, silnými oblastmi téhle první stávkové vlny byl pařížský region a údolí Seiny až k Le Havre, region Nantes Saint-Nazaire a lyonský region. Jinde zůstala stávka omezená.

17. května dosáhl počet stávkujících 200 tisíc. Hnutí se šířilo kolem počátečních regionů jako plamen a poté zasáhlo jihovýchod, od Besançon po Provence. Na pařížských předměstích stávkovalo mnoho továren, ale do večera 17. května vedli akci především dělníci z provincií.

Během prvních dnů byla dělnická spontaneita zřejmá. „Okupovaná továrna: máme toho dost!“ hlásal transparent na továrně Vinco v Dieppe. Nebyl to izolovaný případ. Anagram

²⁰ *Comités d'entreprise* (podniková rada) musí být ze zákona ustavena na každém pracovišti s více než 50 zaměstnanci. Je partnerským orgánem, v němž zasedají šéfové a jejich zástupci se zástupci zaměstnanců, ať odboráři, tak bez odborové příslušnosti. Cílem *Comités d'entreprise* je zjišťovat strategii zaměstnavatele a získávat informace o ziscích firmy, zejména pro případ propouštění či přesunu, a spravovat peníze ze zákona odevzdávané zaměstnavatelem na úrovni 1 procenta celkem vyplacených mezd. Z nich podniková rada financuje prázdninové bonusy, sportovní a volnočasové aktivity atd. Samozřejmě se jedná o dobrý byznys pro zúčastněné: například v EDF (150 tisíc zaměstnanců), kde je fond podnikové rady vázán na obrát, obdržela podniková rada v roce 2006 450 milion eur... a aparát podnikových rad v EDF je tak rozsáhlý, že jeho více než 5 600 zaměstnanců musí mít... vlastní podnikovou radu. [pozn. překl.]

²¹ Viz poznámka číslo 15.

LIBERTÉ, který dělníci sestavili z písmen štítu továrny BERLIET, v sobě nesl symbolickou hodnotu. Žádná z těchto akcí nekorespondovala s nějakým konkrétním heslem.

První stávková vlna byla často označována jako spontánní, což je pravda, jen pokud chápeme smysl slova spontánní jako za „absence odborových stávkových hesel na federální či konfederální úrovni“. Trpíme absencí detailních reportů z každé továrny, zdá se však, že mnoho stávek bylo zahájeno či podporováno militanty CGT²², že byly však vyvolány či uskutečněny minoritami (jako bylo oněch 200 mladých lidí v Cléonu), které strhly zbytek dělníků či si získaly jeho pasivní souhlas. Dokonce i pokud jde o pařížskou oblast, kde můžeme využít reportů CATE (Dělnicko-studentského akčního výboru) Censier o kontaktech, které onen týden navázal na mnoha pracovištích (FNAC, BHV, RadioTechnique, NMPP atd.), můžeme říci, že otázku „Co máme dělat?“ si položila a nestavěla se k debatám s lidmi zvenku nepřátelsky jen menšina dělníků, včetně delegátů CGT. Co je k tomu vedlo?

Zprvce to byly roky frustrace – jak pro mladší generace dělníků, tak pro starší. Poté únava z akčních dnů, které vnímali jako do omrzení se opakující a zbytečné dokonce i odboroví militanti. Nakonec to byl pocit, že autority jsou oslabené a že se jedná o moment, z něhož se dá těžit. A pak okrajovější důvod – někteří odboroví militanti PCF měli obavu, že by je události mohly nechat stranou. O těchto rozličných motivech vedení CGT nemluví nahlas, ale neshazovalo je, nepřelo se o ně. Hnutí se však udrželo a rozšiřovalo. Podívejme se ve stručnosti na sektory, které vstoupily do stávky mezi 14. a 17. květnem. Pokud jde o první továrny, 45 z nich bylo spojeno s kovoprůmyslem a strojírenstvím, 19 dalších patřilo do autoprávního průmyslu, 13 do leteckého průmyslu. To, že v tomto předvoji byli přítomni i dělníci z chemických závodů a továren na syntetický textil (23 podniků), elektrotechnických podniků (17 továren), potravinářského průmyslu (15), stavebnictví (2) a dalších oblastí, naznačuje, že se jednalo o hlubokou a obecnou nespokojenost, která šla za problémy v jednotlivých sektorech.

18. – 20. květen: na šikmé ploše

V průběhu tohoto týdne se objevily na straně odborů na konfederální úrovni rozpaky. CFDT se snažila působit jako otevřená záměrům studentů, zatímco FO zůstávala opatrná a nechtěla se dostat do konfliktu s CGT, která váhala.

Akční den proti novým předpisům o sociálním zabezpečení, který se konal 15. května a který byl plánován dlouho dopředu, nedosáhl očekávaného úspěchu: několik zastavení práce, pár delegací a ojedinělé pochody nevyvolaly příliš nadšení.

Téhož dne dala CFDT ještě jednou najevo svou touhu spojit se s „pokrokovými“ studenty. Někteří činovníci konfederace mluvili s okupanty Sorbonny. Kovácká federace svým členům dokonce radila: *„Debatu se studenty by bylo vhodné rozvíjet nejen proto, abychom jim řekli, že souhlasíme s jejich požadavky, ale také, a především, proto, aby pochopili a sdíleli náš zájem o demokracii na pracovišti, právo na práci a o skutečnou demokratizaci vzdělávání.“*

André Bergeron se jménem FO²³ potkal s vůdci CFDT v zahradách Montholon. Prohlásil, že on sám je připravený podpořit okupace, ale zůstat nezávislý na CGT.

CGT si k tomu zachovávala odstup. Požadavky samosprávy a strukturálních reforem, které vznášela CFDT, Georges Séguy příkře označil za „falešné formulky“. V Billancourt sekce CGT zamítla iniciativu UNEF organizovat solidární pochod k továrně, zatímco sekce CFDT a FO se k tomuto gestu sympatií přihlásily. 16. května CGT vydala prohlášení, v němž vnesla nyní ritualizovaný apel k *„vytvoření odborového frontu bez jakýchkoli rozporů“* a v němž se objevila zvláštní fráze o *„nahrazení existující moci lidovou vládou“*. Nakonec CGT vyzvala k *„mobilizaci dělníků za zúčtování «prošlých účtů»“*.

²² Viz M.Seidman, „The imaginary revolution“, str. 169.

²³ Force ouvrière (FO) – odborová federace [pozn. překl.]

Ale vlna stávek pořád rostla a CGT (a PCF, ačkoli je mezi nimi v kanceláři konfederace obtížné rozlišovat) se rozhodla reagovat. Volba byla jednoduchá, ale obtížná: mezi studenty zejména a mezi mladými obecně se zdála být PCF zdiskreditovaná a její mládežnické organizace v každém případě neměly žádnou váhu – mohli riskovat, že se totéž stane na poli dělnické třídy? Hnutí bylo zajisté většinou minoritní (200 tisíc stávkujících večer 17. května), chatrně organizované (jednalo se o okupaci továrny, která buď byla, či nebyla doprovázena zamknutím manažerů nebo ředitelů, bez větší organizovanosti), geograficky lokální a, navzdory iluzím levičáků, mělo daleko k tomu, být revoluční. Potenciální hrozba tu ale byla.

Pro PCF-CGT se tedy nejednalo otázku „zkrotit tygra“, ale spíše o to, rozmělnit toto zárodečné hnutí tím, že se CGT zapojí do stávků tam, kde na to má prostředky, zejména v sektorech SNCF, RATP, La Poste (státní pošta) nebo na předměstích (jako je Seine Saint-Denis), kde sečtená váha militantů na pracovištích, odborových činitelů a municipálních zaměstnanců mohla stávku vyvolat, ale třeba i tím, že dělníci EDF organizovaní v CGT odstřihli pracoviště od elektřiny, jako tomu bylo od 20. května v Seine Saint Denis, aby „si zjedнала prostor“. Tak tomu bylo v případě továrny Carbone Lorraine (1 200 dělníků) v Gennevilliers, kde CGT zahájila stávku až 18. května.

Z obecného úhlu pohledu zažilo ze 77 kovodělných firem v pařížském regionu podle ministerstva vnitř 68 stávků zahájenou CGT, 6 stávků zahájenou CFDT a 3 zahájenou FO. Podle téže statistiky bylo 58 stávek odstartováno zaměstnanci mezi 30 a 40 lety; 27 procent zaměstnanci mezi 20 a 30 lety, 8 procent zaměstnanci mladšími než 20 a 7 procent staršími než 40. Podle statistik UIM (sdružení šéfů kovoprůmyslu) předcházela 75 procentům stávek diskuse, ve 26 procentech stávek použili stávkující pro to, aby pracoviště do stávků dovedli, sílu. Proč bylo nezbytné taktiku tváří tvář zárodečným formám dělnické organizace změnit, to výstižně ilustruje příklad Alsthomu v Saint-Ouen, který popisujeme níže.

Směrem k rozhodnutí

Blokáda veřejné dopravy, SNCF a RATP (v Paříži) dala dobrou výmluvu, proč nejit do práce, všem zaměstnancům malých firem a izolovaným zaměstnancům obecně. Ale existovalo-li nebezpečí být obejit, skutečnost vyvolání stávků představovala jiné, dokonce větší nebezpečí: kdo si mohl být jistý tím, že jakmile se dělníkům otevrou stavidla, bude poté možné vrátit věci snadno do normálu?

Diskuse uvnitř vedení CGT sledovat nemůžeme, faktem však zůstává, že to bylo až večer 17. května, po dlouhotrvajícím výjimečném národním jednání, kdy se CGT rozhodla využít hnutí, aniž by se muselo nezbytně dosáhnout jednoty (protože Séguy rázně prohlásil, že „v CFDT stejně jako v FEN²⁴ pořád neexistuje jasný pohled na věc“). Nehledme na to, že se jedná o otřepanou hlášku – důležité je rozhodnutí, které padlo. A bylo to dobré rozhodnutí.

Od následujícího dne, 18. května, generální stávka během pěti dnů zcela ochromila zemi. Počet stávkujících rychle rostl: před polednem 18. května byl ve stávce milion dělníků, večer už více než dva miliony!²⁵ Po nedělním volnu zasáhla zastavení práce všechny regiony a každý druh práce: více než 4 miliony v pondělí večer, 6 až 7 milionů v úterý, 8 milionů ve středu 22. května a den po Dni nanebevstoupení počet překonal 9 milionů. 18. května zůstaly stát v pařížském regionu stát vlaky a autobusy v depech. Železničáři z Achères a Saint Lazare vstoupili do stávků již 17. května. Podle statistik ministra vnitř bylo večer 18. května ve stávce 85 tisíc z celkových 92 tisíc železničářů pařížského regionu a 29 tisíc z 30 300 zaměstnanců RATP. Po celé zemi se zavíral jeden poštovní úřad za druhým. Následujícího dne se do hnutí zapojil EDF/GDF (v pařížském regionu bylo ve stávce 33 200 z 38 700 zaměstnanců) a učitelé. 21. května platí například pro pošty následující čísla: 50 tisíc z 80

²⁴ Fédération de l'éducation nationale (FEN) – učitelské odbory

²⁵ V té době byla práce o sobotách (či každou druhou sobotu) běžná.

tisíc v pařížském regionu a 66 tisíc z 175 tisíc v provinciích. Většina třídíren pošty v Paříži byla okupována, stávkující zavírali pošty. Po 18. květnu management pošt přivolal polici, aby vyklidila asi sto stávkujících z telekomunikačního centra Second Arrondissement poblíž burzy. Po jednání s CGT se centrum vzdalo dobrovolně.

Dotčeny byly všechny průmyslové sektory, ale též banky a pojišťovny, vládní úřady atd.

Střední školy vstoupily do stávky 18. května předtím, než generální stávku vyhlásily 22. května odbory FEN. Rolety stáhly velké obchody, rybáři zůstali na pevnině, svá stanoviště opustili a závory zvedli výběrčího mýtného a celníci. Na venkově zastavili práci zemědělstí dělníci a zaměstnanci cest a silnic. Francie byla paralyzována.

20. – 29. května: rostoucí příliv

Můžeme však mluvit o „aktivní stávce“²⁶? Odhlédneme-li od několika málo příkladů, k nimž se vrátíme později, a nebudeme-li se příliš zaměřovat na příklad Renaultu-Billancourt, musíme říci následující: dělníci nepracovali, ale zůstali prostě doma. Továrny byly okupovány, ale jen hrstkou dělníků, povětšinou odborových militantů (a to především těch z CGT). Ti denně hlasovali (či ne) o pokračování akce. Zajímali se o novinky, starali se o zásobování, ale nediskutovali o hnutí či o akcích, které by bylo třeba udělat. Byla to největší generální stávka v historii (na jejím vrcholu stávkovalo po deset dní devět miliónů stávkujících), ale zároveň stávka, na níž dělníci participovali nejméně. Právě to je paradox května-června 1968.

A zemědělstí dělníci rovněž...²⁷

Roztroušeni po venkově, měli zemědělstí dělníci tradičně obtíže koordinovat své akce.

V roce 1968 nicméně stávka získala masivní charakter i v tomto sektoru.

Od 13. května vyzývala CFDT (většinou) a CGT k aktivní solidaritě se studenty. Jak se poté stávka generalizovala po celé zemi, odmítali zemědělstí dělníci na stále více místech pochodovat v jednom šiku se svými zaměstnavateli organizovanými ve FNSEA Fédération nationale des syndicats d'exploitants agricoles (FNSEA) – farmářská lobby [pozn. překl.] či s MODEF²⁸. Chtěli bojovat za svůj lepší úděl se svými vlastními požadavky. Požadovali:

- minimální mzdu, která by se alespoň rovnala minimální mzdě v průmyslu;
- lepší podmínky na bydlení;
- omezení pracovních hodin;
- penzi umožňující slušný život.

Hnutí se zrodilo na velkých farmách ve Alois, kde ho odstartovali militanti CFDT spolu s dalšími soudruhy dvěma demonstracemi: jedna se konala v Crépy, druhá v Plessis-Belleville, kde byla s pomocí zhruba třicítky studentů vybudována barikáda na národní dálnici 2.

Neklid začal 24. května a šířil se: 6 tisíc stávkujících v Picardii, 5 tisíc v Anjou (dělníci ze zelinářství pochodovali za továrními dělníky v Angers), 2 tisíce v Provence (zejména dělníci z lesnictví) a 6 tisíc v Languedoc. V těchto oblastech zemědělstí dělníci zorganizovali kontakty spíše s ostatními zaměstnanci než s rolníky.

Na jihozápadě, v Britanii a na horách, kde dominovalo malo-plošné vykořisťování, k důležitému autonomnímu hnutí nedošlo. Tam vedli akce malí rolníci, místní zemědělstí dělníci však mohli FNSEA „obejít“. Všude byla okupována družstva a zemědělské výzkumné instituty.

V roce 1968 nezůstali zaměstnanci v zemědělství pozadu. Klid se na farmy začal postupně vracet po 6. červnu.

²⁶ Militanti Dělnicko-studentského akčního výboru Censier si byli tohoto problému vědomi a ve svých letáčích volali po „aktivní stávce“, což dokazuje, že stávka aktivní nebyla.

²⁷ Viz Delale a Ragache, str. 89.

²⁸ Mouvement de Défense des Exploitations Familiales (MODEF), zemědělské odbory velmi blízké PCF.

Politická kríza a nepokoje

Štrnásteho mája odišiel De Gaulle na návštevu Rumunska. Po návrate 19. mája prišiel z pre-slávanej frázou „Párty sa skončila“ a „Reforma – áno, zmätok – nie!“ a oznámil, že 24. mája bude mať v televízii a rozhlase príhovor.

Kým vyčkával, Pompidou mal plné ruky práce. Keďže ho zaskočil vývoj generálneho štrajku, najväčšou prioritou preňho bolo udržiavanie poriadku. V situácii, ktorá nemala historický precedens, musel zabezpečiť, aby mal štát k dispozícii dostatočné množstvo policajných síl, a – v nevyhnutnom prípade – bol schopný na okamžitú intervenciu použiť armádu. No nespokojnosť vládla aj v poriadkových silách.

Vláda nemohla okamžite zareagovať na vývoj štrajkov, ani v prípadoch, keď zasahovali do sektorov, ktoré boli pre štrajk strategické, ako pošta, železnice alebo letecký dispečing. Hoci sídlo spoločnosti Central-Radio, ktorá mala na starosti telefonické spojenie so zahraničím, bolo okupované políciou a zverené armáde, vláda nemala dosť síl na to, aby prevzala všetky provinčné telekomunikačné centrá. Štát sa musel spoliehať na občianskeho ducha štrajkujúcich poštárov a na to, že ostatní počkajú na začiatok vyjednávania odborov so zamestnávateľskými organizáciami.

Večer 24. mája prehovoril De Gaulle. Kríza je podľa neho štruktúrnou krízou, a jej riešenie spočíva v „širšej participácii všetkých na pokroku a výsledkoch činnosti, ktorá sa ho priamo týka.“. Táto koncepcia bola v minulosti vyjadrená už veľa krát – v politickej rovine teda nič nové.

Táto metóda bola tiež charakteristická pre gaullistickú tradíciu: okamžité referendum; (takmer) bianco šek prezidentovi Republiky; plebiscit. Išlo o skratovanie celej „politckej triedy“ a výzvu pre celú krajinu. Záporný výsledok hlasovania by totiž viedol k mocenskému vákuu a nebezpečenstvu „cesty skrz občiansku vojnu k dobrodružstvám a uchváteniu krajiny tými najviac nenávidenými a najnebezpečnejšími“.

Na demonštrácii na Gare de Lyon sa objavili tisíce vreckoviek, ktorými demonštranti mávali na rozlúčku De Gaullovi. V ten večer sa v Paríži konala jedna z najnásilnejších demonštrácií, no to isté sa odohralo aj v provinciách. Lyon, Strasbourg, Nantes a Paríž zažili najväčšiu „noc barikád“, a Bordeaux prišlo na rad na druhý deň. Spolu bol jeden človek zabitý, 500 hospitalizovaných, 144 vo vážnom stave. Vo všetkých prípadoch sa hlavné slogany týkali zákazu pobytu v krajine, ktorý uvalili na Daniela Cohn-Bendita: „Všetci sme nemeckí Židia!“ Od 22. do 26. mája sa v celom Francúzsko konala vyše stovka študentsko-robotníckych demonštrácií. Tieto demonštrácie nemali systematický charakter; všetko záviselo od lokálnej situácie.

V niektorých mestách sa konali „jednotné, masové a pokojné“ pochody, keďže atmosféra tu ešte bola harmonická. Napríklad v Caen chodili študenti po okupovaných továrňach a potom sa pridali k medzi-odborovému zhromaždeniu pred budovou prefektúry. V Marseille študenti požiadali o zlúčenie s demonštráciou CGT. Museli však preto zbaliť všetky transparenty s menom Cohn-Bendita a Poriadková služba CGT ich držala bokom od robotníkov. V Clermont-Ferrand sa 25. mája odborová jednota zlomila uprostred demonštrácie: UNEF po príkaze zmeniť slogany opustila pochod a išla vlastnou cestou.

V iných prípadoch neexistovala žiadna takáto jednota. V Toulouse zvolalo Hnutie 25. apríla²⁹, CFDT a CNJA³⁰ demonštráciu na 24. mája. Dav pokojne vtrhol do radnice a zbratal sa so štrajkujúcimi zamestnancami miestnej samosprávy. V nasledujúci deň sa konal samostatný pochod CGT.

²⁹ Často považované za toloský protajšok Hnutia 22. marca z Nanterre.

³⁰ „Centre National des Jeunes Agriculteurs“ (CNJA) – poľnohospodárske odbory, ktoré sa zrodili z kresťanského odborárstva v roku 1957 a často boli blízke PSU.

Pochody parížskej CGT 24. mája pritiahli asi 20 000 ľudí. Prvý, ktorý mal ísť z námestia Balard k stanici Austerlitz, bol presmerovaný k Porte de Choisy, aby sa zabránilo stretnutiu s pochodmi UNEF, ktoré sa v tom čase formovali. Medzi mladými robotníkmi z Renaultu a Citroënu bolo vidieť istú nespokojnosť: organizátorom sa nepodarilo presadiť u nich slogany – robotníci nahradili plánované slogany „Zrušte regulácie!“ a „Chceme vyššie mzdy!“ heslami „Moc je na ulici!“ a „Moc sme my!“. Napriek niekoľkými incidentom, len krátkym a nie veľmi násilným, prebehli všetky jednotné demonštrácie pokojne. V univerzitných mestečkách, kde UNEF pochodovali ulicami sami, to celkom tak nebolo.

Už 22. mája (v Paríži) sa demonštrácia, vracajúca sa do Latinskej štvrti po pochode k Národnému zhromaždeniu [parlament, pozn. prekl.]³¹ zmenila na sporadické zrážky od polnoci do štvrtej ráno. V nasledujúci deň, bez toho, aby nejaká organizácia vydala akékoľvek rozkazy, zaútočilo 300 mladých ľudí na políciu. Študenti okamžite opustili Sorbonnu. Zdalo sa, že sú rozdelení: niektorí sa pridali k demonštrantom, iní vytvorili ľudskú reťaz a pokúsili sa prerušiť boje. No ani nie o hodinu vysielal rozhlas správu, že tisíce mladých ľudí sa zhromažďujú v Latinskej štvrti. Solídne bojovali deväť hodín, zranených bolo vyše 150.

Ciele demonštrantov boli čoraz viac rôznorodé. Nešlo už len o boj s políciou. Útočili na bašty nepriateľa: sídla gaullistickej strany, policajné stanice, prefektúry, radnice a dokonca aj burzu cenných papierov, pričom niektoré boli aj vyrabované či podpálené. V Bordeaux došlo k druhej okupácii Grand Théâtre. Okrem bojov s políciou sa rozbíjali výklady obchodov a v Lyon, na Place des Cordeliers, bol čiastočne vyrabovaný veľký obchod.

Intenzita bojov bola taká vysoká, že konfrontácie trvali dlhý čas: v Paríži desať hodín, v Lyone osem, 24. mája v Nantes sedem hodín, a osem hodín v Bordeaux 25. mája. Polícia dostala príkaz vyhýbať sa priamemu kontaktu, aby znížili straty. Keď boli demonštranti dosť početní na to, aby obsadili jeden či viacero dištriktov v meste, dôkladne sa zabarikádovovali a vytlačili ich z pozície bolo ťažké a časovo náročné. Jednou výnimkou bol Strasbourg, kde demonštranti neboli dosť početní a policajným útokom odolávali len 2 hodiny.

Násilie všade dosiahlo vrcholný bod, za ktorý sa ťažko dalo dostať bez použitia strelných zbraní. Vláda sa, samozrejme, snažila tomu predísť. V noci 24. mája došlo k zabitiu. Reného Lacroixa, policajného náčelníka, zrazilo nákladné auto naložené kameňmi, ktoré demonštranti v Lyone poslali k mostu Lafayette, aby prerazilo cestu.

V horúcich mestách ako Lyon, Bordeaux, Toulouse, Nantes a Paríž sa demonštrácie konali každý deň. Poriadkové sily nedokázali s týmto šokujúcim tempom držať krok, pretože bolo v prvom rade potrebné rozptýliť sily po celom Francúzsku a postaviť sa robotníckym a roľníckym nepokojom.

Rozruch na vidieku

Často sa zabúda či nesprávne interpretuje, že v roku 1968 došlo k nepokojom aj na vidieku. Okrem boja poľnohospodárskych robotníkov, ktorý sme už spomenuli (a na ktorý sa ešte viac zabúda), sa hýbal celý poľnohospodársky svet. Delale a Ragache citujú niekoľko príkladov:³²

„Navyše, demonštrácie sa začali blokádou v Allier. Postupne sa šírili až do 24. mája, pričom regióny, kde bol život najtrdší, sa do akcie púšťali ako prví.

Formy nepokojov na vidieku boli rôzne. V dôsledku nedostatku benzínu a problémov s komunikáciou bolo na uliciach a na cestách menej ľudí, než sa očakávalo. Celkový počet roľníckych demonštrantov v celej krajine však dosiahol 200 000.

V niektorých prípadoch sa FNSEA uspokojila so zvolaním rady a napísaním výzvy. V Chamalières, neďaleko Clermont-Ferrand usporiadal prezident FNSEA malé informačné

³¹ Treba poznamenať, že žiadneho demonštranta parlament ako taký nezaujímal.

³² Pozri s. 99-100.

stretnutie za prítomnosti prefekta. V Tulle zvolala MODEF stretnutie členov za zavretými dverami, skonfiškovala červené vlajky, vylúčila tých, čo pochodovali mestom a odmietla sa pripojiť k stretnutiu robotníkov, ktoré sa konalo v meste.

Kým v Argentane a Besançone sa roľníci uspokojili s krátkym, osamoteným a tichým pochodom, na iných miestach, ako napr. v Limoges, sa pripojili k jednotným demonštráciám, a v niekoľkých regiónoch sa poľnohospodári museli uchýliť k tradičným metódam násilných akcií: systematické blokády štátnych diaľnic v Allier, Vaucluse, Landes, V Grionde počas noci spílili desiatky telegrafných stĺpov. ... Odohrali sa tiež prekvapivé demonštrácie: 1000 roľníkov z Cahors a Caussac vtrhlo do malej dedinky Cajarc, ktorej starosta sa volal Georges Pompidou.

Došlo aj k útokom na oficiálne budovy: pod-prefektúra v Guingamp 22. mája (3 prasiatka zavesili na plot), prefektúra v Rennes 24. mája, a prefektúra v Agene, kde roľníci vtrhli do kancelárií a podpaľovali ich, kým ich nevyhnala polícia, ktorá sa však najprv musela prebiť barikádami. V Puy boli demonštranti vytlačení z námestia pred prefektúrou a zabarikádovali sa v trhovníckych stánkoch. Sústredené salvy slzného plynu vyvolali paniku a zranené bolo jedno desaťročné dieťa.

Roľnícki demonštranti v Nantes dali o sebe naozaj vedieť: ráno 24. mája sa zhromaždili v štyroch pochodoch na okraji mesta a podnikli „inváziu“ mesta s transparentom „Nie kapitalistickému režimu, áno totálnej revolúcii v celej spoločnosti!“, a slávnostne prekrstili Kráľovské námestie na „Ludové námestie“. Niektorí z nich neváhali a pridali sa k večernému zhromaždeniu študentov a robotníkov, ktoré zaútočilo na prefektúru a počas ôsmich hodín postavilo desiatky barikád.“

Grenellské dohody

O 15.00 dňa 25. mája otvoril Georges Pompidou prvé diskusné stretnutie za prítomnosti šéfov (predstavovaných CNPF, ktorej prezident bol P. Huvelin) a odborov CGT, CFDT, FO, CFTS a CGC.

Odbory zdôrazňovali, že rozhovory, ktoré sa začali, sa týkali len všeobecných požiadaviek, a že akýkoľvek výsledný text musí byť schválený kolektívne na všetkých úrovniach. Pre CGT bolo prvou podmienkou odvolanie pravidiel sociálneho zabezpečenia z augusta 1967. CFDT pridala ďalšiu podmienku, okamžité prijatie zákona „o vykonávaní odborových práv a právomocí na pracoviskách“.

Heslom tých dní, ktoré navrhli CGT a CFDT, bolo teda zabrzdzenie. Maratón vyjednávania pokračoval dva dni, pričom hlavným účastníkom bol triumvirát Pompidou-Huvelin-Séguy.

Obsah dohody bol nasledujúci:

- Zvýšenie SMIG na 3 franky na hodinu od prvého júna (čo bolo stále hlboko pod minimálnou mzdou 600 F mesačne),
- Všeobecné zvýšenie miezd v súkromnom priemysle (7 % 1. júna a 3 % 1. októbra),
- Na návrh šéfov zníženie pracovného času na 44 hodín,
- Praktické detaily týkajúce sa kompenzácie za preštrajkované dni. Robotníci dostanú okamžitú zálohu vo výške priemerného počtu kompenzovaných hodín.

Okrem finančných opatrení bol úspech vyjednávania dôležitý najmä pre odbory: vláda sa zaviazala schváliť zákon o „o vykonávaní odborových práv a právomocí na pracoviskách“, založený na texte, ktorý vo výbore vypracovali predstavitelia FO a CFDT. Pokiaľ ide o CGT, táto otázka ju takmer vôbec nezaujímal, ale zaujímali sa o opätovné zavedenie pohyblivej stupnice miezd či zrušenie pravidiel sociálneho zabezpečenia.

CGT rozhodla, že G. Séguy predstaví prvé výsledky vyjednávania zhromaždeniu štrajkujúcich v Renault Billancourt v pondelok 27. mája 1968 o siedmej ráno. Vo všetkých fabrikách

robotníci počúvali o finálnej dohode z rozhlasu. Na mnohých veľkých pracoviskách, ako Renault-Flins, Renault-Sandouville, Berliet, Sud-Aviation, Rhodiaceta, Citroën atď. hlasovali zdvihnutím ruky, či chcú pokračovať v hnutí: očakávali, že „manažéri sa ukážu“ a budú súhlasiť s diskusiou o všetkých požiadavkách, ktoré vypracovali miestne štrajkové výbory.

No pozornosť všetkých bola zameraná na rozhlasový program, ktorý CGT zorganizovala na íle Séguin, v centre továrni Renault-Billancourt. Od siedmej rána tu čakalo 10 000 robotníkov. Bez toho, aby o tom vedeli novinári (ešte nestihli prísť), sa hlavná časť udalostí už odohrala: na základe správy od predstaviteľa CGT v medziodborovom výbore továrne A. Halbehera sa rozhodlo o pokračovaní štrajku.

Celoštátni predstavitelia odborov sa teraz mohli vyjadriť. Benoît Frachon, ktorý nebol na poslednom stretnutí v Grenelle, ktoré trvalo celú noc, rečnil bez prípravy a hral úlohu advokáta. Pripomenul rok 1936 a vyhlásil: „Grenellské dohody prinesú miliónom pracujúcich blahobyť, v aký ani nedúfali“. Andrého Jeansonu z CFDT veľmi potešilo, že hlasovanie sa skončilo v prospech pokračovania štrajku a pripomenul solidaritu robotníkov s bojujúcimi vysokoškolákmi a stredoškolákmi. Dočkal sa aplauzu.

Potom prišiel Georges Séguy. Rozhodol sa urobiť „objektívnu bilanciu“ toho, čo „sa získalo v Grenelle“. Na začiatku bolo počuť piskot a na konci poriadnu hlučnosť, ktorý stíchol až po niekoľkých minútach. Séguy nakoniec dodal: „Súdiac podľa toho, čo počujem, asi si nenecháte rozkazovať.“ Nasledoval aplauz a militanti PCF skandovali: „Vláda ľudu!“, „Vláda ľudu!“.

Čo môžeme vyvodiť z udalostí v íle Seguin?

Ľavičiarri interpretovali zhromaždenia v íle Seguin – vtedy aj v nasledujúcich rokoch – ako radikalizáciu základne proti CGT. To opäť ukazuje, ako všetko zjednodušujú. Halbeher zorganizoval hlasovanie za pokračovanie štrajku ešte pred intervenciou Séguya, ktorý bol zo CGT. No Frachon bol tiež zo CGT a výsledky rokovaní prezentoval ako veľké víťazstvo. A Séguy, ktorý veľmi slabé výsledky od začiatku označoval za úžasný pokrok, bol samým stelesnením CGT.

Kedže vieme, aké rafinované boli kádre aparátu CGT, môžeme povedať, že predvídali každú možnosť. Ak to málo, ktoré ohlási Séguy, bude prijaté, všetko je fajn. Ak nie, CGT usporiada hlasovanie za pokračovanie štrajku, žiadny problém. Aparát situáciu opäť zvládne (a presne to sa aj stalo).

No keďže poznáme aj jednotlivých protagonistov, môžeme tiež povedať, že títo rivali v zákulisí zastávali rozličnú politiku a predstavovali rôzne prúdy vo vnútri PCF.

Čo je bližšie pravde? To sa nikdy nedozvieme.

No v deň, keď rozhlas vysielal stretnutie v Billancourt, boli niektorí stalinistickí militanti (ako v Alsthom) už presvedčení, že Séguy bol v Billancourte odmietnutý. Na iných miestach rýchlo zabudli, že v Citroëne pri prezentácii výsledkov grenellskej dohody vypískali Krasuckeho. Bez ohľadu na to však platí, že najbližších desiatich dní prevažovala tendencia proti obnoveniu práce. Odbory však vedeli, čo majú robiť, a počkali celý týždeň, kým nariadila návrat do práce.

Štadión Charléty – a po ňom

UNEF zvolala sériu nových demonštrácií po celom Francúzsku na 27. mája a zorganizovala stretnutie na štadióne Charléty v Paríži. CGT reagovala zorganizovaním dvanástich miestnych zhromaždení „s cieľom informovať robotnícku triedu a obyvateľstvo o výsledku vyjednávania v Grenelle“. Pritiahli sotva 10 000 lojálnych prívržencov, kým v Charléty 30 000 ľudí počúvalo rečníkov „alternatívnej lavice“.

Stretnutie bolo dobrovoľne zverené patronátu odborov, ktorých najhorší byrokrati sa pokúsili o opätovnú premenu, ako napr. M. Laby, šéf Chemickej federácie v FO. Zastúpení boli, okrem

UNEF a SNE Sup, aj: parížska CFDT, 4 federácie FO, FEN, CAL³³, a dokonca aj CGT z ORTF. Na druhej strane niektoré krajne ľavicové skupiny odmietli účasť na zhromaždení, pretože jeho ciele považovali za príliš vágne. Hnutie 22. marca s pomocou akčných výborov, ktoré boli pod jeho kontrolou, zorganizovalo v ten istý čas pár malých lokálnych zhromaždení.

No Mendés France, bývalý prezident Rady a člen PSU, už čakal v kulisách, spolu z Národným centrom pre štúdium a školenie, ktoré bolo súčasťou FGDS.³⁴ Politici nerečnili. Na ich mieste na javisku sa striedali odbory, jedny po druhých, a prezentovali svoje názory na revolúciu, CGT, „dvojitú moc“ atď. Bez toho, aby sa zaviazali k viac, než len individuálnej zodpovednosti, a bez presadzovania nejakých hmatateľných perspektív.

Zhromaždenie v Charléty bolo nakoniec len stretnutím, kde vystupujúci vysvetlili svoje revolučné dobré zámery bez toho, aby urobili nejaké konkrétne rozhodnutie a reálny pokus o zotavenie a započatie politickej alternatívy k PCF, ktorá hľadá legitimitu v hnutí.

CGT opäť prevzala iniciatívu a vydala celoštátny príkaz na demonštráciu v stredu 29., ktorá sa pred stanicou Saint-Lazare musela rozpustiť. De Gaulle začal hľadať podporu v Nemecku u generála Massu. 29. a 30. mája sa v provinciách konalo vyše 60 pochodov s vyše polmilionovou účasťou – v atmosfére jednoty, pretože v provinciách CGT tlmila svoje útoky na UNEF. V Paríži sa niektorí študenti a učitelia pridali k robotníckemu pochodu, ktorý šiel od Bastilly k stanici Saint-Lazare. Zúčastnilo sa ho 350 000 ľudí a prebehol úplne pokojne.

Táto ukážka sily, ktorá u niektorých členov vlády celých 36 hodín vyvolávala hrôzu a fantastické predstavy o dobytí moci komunistickou stranou, nakoniec viedla len novému začiatku vyjednávania na ľavici medzi FGDS a PCF.

Gaullistický protiútok

Tridsiateho mája napoludnie sa De Gaulle vrátil do Elyzejského paláca. O 14:30 prijal návštevu Pompidou a povedal mu: „Zostávame. S tým referendum to vzdávam.“ Predseda vlády požiadal prezidenta, aby rozpustil Komoru zastupiteľov [snemovňa parlamentu, pozn. prekl.].

O 15.00 predniesol De Gaulle na Rade ministrov svoj názor a vyhlásil: „Po voľbách vláda odstúpi“. Pompidou si uvedomil, že – napriek tomu, čo mu prezident povedal v to isté ráno – to znamená stanoviť si dátum vlastného odchodu. O 16:30 sa v rozhlase vysielal príhovor. Bolo to bojovné oznámenie, v ktorom filozofia participácie nemala miesto. Išlo predovšetkým o organizovanie protiútoku.

Demonštrácia, ktorá sa na podnet „barónov“ gaullizmu³⁵ organizovala už deň predtým, sa zišla o hodinu neskôr na Place de la Concorde. Mala 700 – 800 000 účastníkov a bola prvým znamením, že prichádza odliv. Psychologický útok bol úspešný, a ľavicové strany to pochopili. Behom niekoľkých hodín sa prispôbili novej politickej situácii a všetci sa začali pripravovať na nové parlamentné voľby.

30. máj – 7. jún: pokles

Prvé ústupy

Počas prvých piatich júnových dní došlo k početným policajným zásahom, ktoré sa týkali všetkých veľkých francúzskych. Primárnymi cieľmi boli: poštové bankové centrá, daňové

³³ Comités d'Action Lycéens (CAL) [Stredoškolské akčné výbory], založené v decembri 1967.

³⁴ Fédération de la gauche démocrate et socialiste (FDGS) – Federácia demokratickej a socialistickej ľavice, parlamentné zoskupenie okolo SFIO, Socialistickej radikálnej strany a rôznych skupín „na ľavici“ po kandidatúre Mitterranda v decembri 1965.

³⁵ Debré, Malraux, Mesmer, Guichard, atď.

úřady, sklady benzínu, vysílače ORTF, atd.

Odbory vydali zmierlivé inštrukcie: zastavte štrajkokazov, ale nebráňte sa policajným zásahom. Bez ohľadu na to došlo k incidentom v Dijon, Nancy, Metz, Nantes a Rennes, kde museli poštu evakuovať použitím slzotvorných granátov.

SNCF naznačila konkrétny problém: nevedeli si predstaviť skutočný návrat do práce len na lokálnej úrovni. Policajná okupácia jednej stanice alebo jedného izolovaného skladu nemohla sama o sebe viesť k zásadnému výsledku. Vláda však počítala s efektom „šírenia požiaru“, v dôsledku údajnej demoralizácie štrajkujúcich. Tretieho júna vyčistila polícia stanice Lyon, Strasbourg, Colmar a Mulhouse. Niektoré vlaky z predmestí vyrazili do Strasbourg, no v Mulhouse si štrajkujúci políhali na koľaje a znovu okupovali prístupia. O tretej ráno štrajkujúci nenásilne okupovali stanice Strasbourg a Mulhouse. Demoralizovaní štrajkokazi radšej išli domov.

V PTT sa úřady dočkali sklamaní: až na pár výnimiek nebolo dosť neštrajkujúceho personálu, ktorý by udržal aspoň minimálnu úroveň bezpečnosti. Každé ráno sa museli siahnuť pod ochranu polície a za piskotu zhromaždených štrajkujúcich. Po veľkom váhaní minister priznal porážku a v niekoľkých prípadoch vrátil budovy štrajkovým hliadkam, ale až potom, čo slúbili „zachovať vo verejnom záujme minimálne služby“.

Museli teda čakať na výsledky veľkých vyjednávání. Tie prebiehali v kanceláriách rôznych ministerstiev a podliehali metódam, ktoré sa presadili počas grenellských dohôd, a tak pôsobili ako skutočné maratóny. Vo väčšine prípadov sa dostali do slepej uličky: odbory žiadali podstatné zvyšovanie v peňažnom balíčku, určenom na nové sociálne opatrenia; ministri vyhlásili, že to presahuje ich kompetencie.

Návrat do práce na SNCF

Pre SNCF vláda prisľúbila 1200 miliónov, no odbory chceli ďalších 200 miliónov navyše. Vláda súhlasila s posledným ústupkom, no dala si podmienku, aby odborové organizácie prikázali návrat do práce. Dostali teda 1400 miliónov. Hlasovalo sa na jednom depe za druhým, na jednej stanici za druhou. Podieľalo sa aj Alsasko-Lotrínsko: z hlasovania 4. júna vyplynula masová záporná odpoveď.

Piateho júna vyšla nová ministerská vyhláška: všetky stratené pracovné hodiny sa okamžite považovali za nahradené, pretože návrat železničnej siete k normálu vyžadoval od železničiarov „výnimočné úsilie“. Už takmer tri týždne nejazdil jediný vlak a bolo treba pripraviť koľaje, signálne svetlá, preskúšať signalizáciu, zrekonštruovať vlaky, ktorých vagóny boli štrajkom roztrúsené po celej krajine... No tento posledný „darček“, ktorý bol v roku 1968 celkom jedinečný, bol zabalený aj s prvkom vydierania: ak návrat do práce neprebehne už v nasledujúci deň, dohoda sa ruší. Večer zorganizovali nové rokovania, ktoré mali rozličné výsledky: na východe sa vlaky už dali do pohybu a o návrate do práce sa v podstate rozhodlo na severe a v Paríži, zatiaľ čo na západe a na juhu dopadlo hlasovanie v prospech pokračovania v hnutí. Odborové organizácie potom vydali spoločné komuniké, ktorým sa vzdali ministerskému vydieraniu a zároveň udržali ilúziu „odborovej demokracie“ a „robotníckej jednoty“. Uviedli rôzne výsledky, v ktorých tesná väčšina hlasovala za návrat do práce (hoci ešte stále nemali k dispozícii všetky výsledky) a vyzvali na úplné zastavenie štrajku. Navyše: „V reakcii na obavy, týkajúce sa koordinácie, ktoré vyjadrili mnohí militanti, žiadajú federácie, aby železničari v tých centrách, ktoré sa rozhodli pre návrat do práce, zorganizovali návrat jednotne behom najbližších pár hodín“.

Ráno 6. júna bolo úlohou odborových delegátov zlikvidovať štrajk za každú cenu. Prišli k novému hlasovaniu tvrdohlavých robotníkov a keď bol výsledok – napriek všetkému nátlaku – opäť záporný (ako v prípade staníc Nantes a Montpellier), miestne odbory sa aj tak rozhodli pre návrat v mene „robotníckej disciplíny“ a preto, aby „nešli proti celému Francúzsku“.

Táto technika núteného návratu do práce bola použitá aj v iných odvetviach a spôsobila, že najviac angažovaní štrajkujúci boli úplne zhnusení. Niektorí z nich na niektorých miestach verejne roztrhali odborárske preukazy. No táto príznačná reakcia často len odrážala bezmocnosť štrajkujúcich a neschopnosť zobrať štrajk do vlastných rúk, ako aj izoláciu.

Návrat do práce na RATP

Na RATP bol návrat ťažší. Po odmietnutí návratu 3. júna usporiadala korporácia ďalšie rokovania, ktoré priniesli ďalšie ústupky: väčší rozpočet, platená dovolenka zvýšená o jeden deň. Piateho júna sa v depách opäť hlasovalo.

CGT a nezávislí jednodhlasne hovorili v prospech návratu do práce. Nepovedal snád' konfederatívny výbor CGT, že „zásadné požiadavky boli všade splnené, v záujme zamestnancov je teraz vysloviť sa en masse za jednotný návrat do práce“? Menšina zamestnancov sa však vyslovila za cieľavedomé pokračovanie v hnutí. Ráno 6. júna bolo úplne paralyzovaných päť liniek Metra, stanica Nation a tri autobusové depá (vrátane depa Lebrun v XIII. Arrondissemente).

Od predchádzajúceho večera prebiehali zúrivé diskusie medzi odborovými funkcionármi a časťou ich militantov, ktorých podporovali mnohí robotníci, ktorí nepatrili do žiadnej organizácie a tiež súdruhovia, napojení na Censiersky akčný výbor.

CGT, aby čelila neposlušným pracujúcim a presvedčila ich, že len ich konkrétne depo chce pokračovať, systematicky šírila dezinformácie o návrate do práce na iných depách.³⁶ Niektorí vodiči do vozov nastupovali so slzami v očiach. Ukázalo sa, že horizontálne prepojenia medzi depami boli ešte len v plienkach, a majstrom centralizácie bola CGT.

Keď sa RATP spolu s SNCF vrátila do práce, mohol sa v Paríži opäť začať normálny život.

Návrat do práce v iných sektoroch

V PTT, v uhoľných baniach, v oceliarňach na východe či v rafinériách trvalo takmer týždeň, kým sa podarilo vyjednať dohodu. Nejaký čas tiež trvalo, kým robotníci dohodu prijali. No od 6. júna zamestnanci akceptovali návrat do práce, hoci na niektorých miestach štrajky sporadicky pokračovali, až kým šéfovia nenajali štrajkokazov a dočasných zamestnancov, čím tieto posledné štrajky zlomili. Siedmeho júna, v piatok večer, bola situácia ešte veľmi ďaleko od normálu, no Francúzsko už nebolo paralyzované.

Posledné sektory štrajkujúcich sa však ukázali byť odolnejšie voči úderu šéfov. Takže napríklad učitelia z parížskych základných škôl zvolali stretnutie na pondelok 10. júna večer v kanceláriách odborov. Odbory im odmietli poskytnúť priestory. No v dohodnutý čas prišlo 3000 rozhnevaných učiteľov, ktorí chceli byť vypočutí. K návratu do normálu na základnom stupni škôl došlo až 14. júna.

V mnohých ďalších sektoroch, ako železiarstvo, elektronika a gumárenský priemysel sa konflikt ťahal ďalej. Obchodné komory, ktoré sa cítili vzpružené vlnou gaullizmu, odmietli čo i len pomyslieť na celoštátnu kolektívnu dohodu a prinajlepšom sa tvárili, že sa budú prísne držať aplikácie grenellskej dohody.

Blokády skladov s palivom

V parížskom regióne zabezpečovali dodávky benzínu tri komplexy: prístav Gennevilliers, Villeneuve le Roi/Choisy a Colombes. Od 21. mája boli sklady Gennevilliers (sklady Mobil, Elf, Antar a SITESEC) okupované, rovnako ako Total v Saint-Ouen, Antar vo Villeneuve

³⁶ Ústne svedectvo.

a Desmarais v Colombes. 23. mája sa štrajkujúci pokúsili dobyť rafinériu Shell v Nanterre, no bezúspešne. Hlavné sklady benzínu boli chránené veľmi slabými štrajkovými hliadkami (Total v Saint-Ouen) alebo úplne nechránené (Antar v Gennevilliers, Mobil v Gennevilliers, Total v Colombes). Vláda s odbormi teda vyrokovala zredukovanú distribúciu a neskôr, po 30. máji, prevzatie skladov. Väčšinou prebiehalo pokojne, no v BP Vitry sa nezaobišlo bez násilia, kde štrajkujúcich vypudili vojenskou silou.

Svědectví

Akční výbor Montreuil

Založení Akčního výboru Montreuil

Vystoupil jsem z JCR³⁷. Rok a půl jsem pracoval v AFTAM (Sdružení pro příjem a zaškolování afrických a malgašských pracujících), měl jsem na starosti ubytovnu pro migrantské dělníky (Malijce a Senegalce původem z Mali, z oblasti Kayes Ouest). Spolu s kamarádkou psychologičkou, která pracovala v ústředí AFTAM (na projektu gramotnosti dělníků), jsem založil sekci CGT.

Schůzky budoucích aktivistů Akčního výboru se často odehrávaly právě v oné ubytovně, kde se tiskly plakáty se slogany jako „Buržoazie se bojí!“.

Třetího května jsem v rozhlase slyšel, že odpoledne se v Latinské čtvrti uskuteční násilná studentská demonstrace. Spěchal jsem na bulvár Saint-Germain naproti náměstí Place Maubert a viděl jsem, jak čelo budovy hoří a všude kolem je nepořádek. Demonstrace se konala na obranu studentů, jimž hrozilo vyloučení z univerzity kvůli okupaci Nanterre. Původním požadavkem bylo právo kluků navštěvovat dívčí budovy a nepochybně též naopak. Dva či tři dny poté jsem se vrátil, abych se zúčastnil další demonstrace. Nikdy jsem neviděl, že by byli lidé tak odhodlaní a připravení konfrontovat policajty: ti často ustupovali k bulváru St Germain, který byl zahrazen CRS a dvěma vodními kanóny – zaútočili jsme a jeden z těch dvou jsme jim silou vzali. Později jsme policisty napadali vším možným. Samozřejmě jsme na ně házeli kameny, ale vrhali jsme na ně zpět též dýmovice a omračující granáty (při tom byli někteří lidé vážně poraněni).

Žili jsme tak, jako by to byl skutečný festival. Bylo to po tolika dlouhých letech ohýbání hřbetu před gaullistickým státem a jeho policisty: od začátku samotného gaullistického převratu v roce 1958 přes represe proti Alžíránům a demonstrantům proti válce v Alžírsku. Jediným vítězným hnutím byla stávka horníků, když odmítli nucenou práci³⁸ v roce 1963: ta začala být vnímána jako vítězství!³⁹ Nakonec zde bylo hnutí solidarity s Vietnamem – budoucí levičáci nám ty akce prodávali jako akce solidarity a anti-imperialismu, ale rovněž jako přípravu na revoluci.

³⁷ Jeunesses communistes révolutionnaires (JCR) – trockisticko-geuvaristická mládežnická skupina [pozn. překl.]

³⁸ (Znárodněné) uhelné doly byly považovány za tak významné pro ekonomiku, že dělníci, kteří v nich pracovali, podléhali režimu nucené práce [pozn.překl.]

³⁹ Hornická stávka vypukla v roce 1963 v období, kdy se zdál být gaullistický režim, který byl u moci od května 1958 a který v březnu ukončil válku v Alžírsku, nedotknutelný tím spíše, že se toho, pokud jde o stávky, moc nedělo. Stávka začala na povel tří odborů (CGT, CFTC [Confédération française des travailleurs chrétiens – katolické odbory; pozn. překl.] a FO) prvního března 1963. Jedním z jejích důvodů bylo zrušení upravování hornických mezd s ohledem na cenovou hladinu (opatření přijaté v roce 1954). Následně tak průměrná hornická mzda vzhledem k ostatním kategoriím klesla. Na začátku stávky Pompidouova vláda skrze ministra práce Bokanowskiho ohlásila, že stávka může trvat jen 48 hodin, po nichž se horníci musejí vrátit do práce kvůli režimu nucené práce. Nařízení vyšlo 4. března 1963. 200 tisíc horníků se mu postavilo na odpor. Stávka trvala 35 dní (do 4. dubna 1963), vláda nebyla nucenou práci schopna prosadit a souhlasila se zvýšením mezd o 8 procent plus minimem 4, 5 procenta, rozloženým do 1. dubna 1964, a se čtvrtým týdnem placené dovolené. To bylo interpretováno jako vítězství. Menšina stávkujících však chtěla ve skutečnosti ve stávce pokračovat a cítila se příkazem k návratu do práce, který vydaly odbory vedené CGT, podvedena. Na mnoha dolech na severu (Déchy, Hénin-Beaumont atd.) stávkující roztrhali své členské průkazy CGT.

Během prvních květnových dnů do 10. května se proto konaly demonstrace téměř každý den. Navzdory mnoha zraněným jsme měli pocit, že dobýváme ulice, že je nutíme k tomu, aby nás respektovali, a že to, nakonec, povede k něčemu... k něčemu, o čem jsme po demonstracích začínali na ulicích debatovat. Zdálo se, jak mně, tak mnohým dalším, že socialismus je možný. Bylo to kotel, který po desetiletém tlaku konečně explodoval, a to bez kontroly stalinistů a dalších reformistů a profesionálních organizátorů.

Na konci velmi hektické demonstrace, která šla směrem k Montparnasse, se nám podařilo policistům uprchnout s dvěma mladými chlapíky, tesaři, s nimiž jsme se potom v autě seznámili – Rolandem a Michele. Bydleli v Rosny sous Bois vedle Montreuil a dohodli jsme se, že se druhého dne potkáme, abychom se bavili o politice a šli na demonstraci spolu. Na schůzku přišli s dvěma dalšími kamarády, jeden z nich byl tesař jako oni, druhý instalatér (Malý Švýcar a Yoyo).

Poté, co byla studenty znovu obsazena Sorbonne, vydali někteří budoucí levičáci a UNEF (někteří z nich budou později vydávat Libération) výzvu k zakládání akčních výborů. Napsal jsem své jméno a adresu na seznam uvnitř Sorbonny a na ubytovnu za mnou začali chodit dívky a kluci. Na začátku byly v Montreuil dva akční výbory, které se ale rychle sloučily. Jeden z nich byl řízen militanty JCR. Ten, v němž jsem byl já, měl mezi dvaceti a třiceti lidmi a řadoví militanti nechápali, proč by měly existovat dva akční výbory, takže se po několika dnech sloučily. Na konci května či v červnu se na některých plenárních shromážděních sešlo okolo stovky lidí.

Členové Akčního výboru: jak být aktivní?

Byli jsme aktivní v Montreuil a někteří členové výboru Montreuil sem proto přišli i z Rosny, nesnažili jsme se ale kontaktovat lidi odjinud, což se mi dnes zdá neuvěřitelné. Obecně jsme byli tak naivní, že jsme věřili, že všechny slabiny hnutí (nedostatek spojení s dělníky v továrnách – kterých bylo v té době v Montreuil velmi mnoho – nedostatek politického rozvoje a absence organizace, která by, pokud neměla být militaristická, představovala alespoň pořádkovou službu), se vyřeší během rozvoje hnutí, které bude trvat, jak jsme si mysleli, spíše roky než měsíce.

Hodně jsem poslouchal rádio. S každým novým přehledem zpráv jsme se po velké demonstraci 13. května dovídali, že do stávků vstupují další pracoviště, a to drželo naši náladu vysoko.

Věděl jsem jen to, že to nebude piknik. Jednou večer jsem sedl do auta s úmyslem jet se podívat k továrnám mezi Pantin a severovýchodním předměstím (národní dálnice 3). Přijel jsem k branám pěti či šesti továren a pokaždé plný entuziasmu. Narazil jsem tam ale na delegáty CGT, pravděpodobně členy PCF. Bylo nemožné dostat se do továrny a diskutovat se stávkujícími. Zjistil jsem, že továrny nebyly okupovány a že atmosféra nebyla nijak vzrušená: nebyli jsme v roce 1936. Doufal jsem, že přijde demonstrace a tuhle odborovou blokádu zlomí.

Jako zástupce akčního výboru i sám za sebe jsem navštívil schůzky akčních výborů v Paříži. Brzy mi začaly jít na nervy. Proto jsem se tam snažil chodit tak málo, jak to jen bylo možné. Musel jsem tam chodit aspoň pro noviny a letáky. Pravidelné koordinační schůze akčních výborů jsem nenavštěvoval – a nebyl tam ani nikdo jiný, kdo by nás zastupoval. Ve skutečnosti se nikomu nechtělo zapojit se do politiky a konfrontovat nepřítel na levi.

Akční výbor byl složen z dělníků, ti ale byli izolovanými jednotlivci, kteří nereprezentovali skupinu ze svého pracoviště, a pokud ano, tak se jednalo o velmi malé pracoviště atd. Byli to spíše soudruzi z anarchistické tendence – jeden z nich (Roland) byl v kontaktu s Anarchistickou federací (FA). Dál byl u nás Princet, další anarchista, profesí dlaždič, ten byl v očích nás, jimž bylo 20 až 25, velmi starý chlapík (jeho hláškou se rychle stalo „všechno je v háji“),

sekretář studentského sdružení, Michelle, koordinátor v Léo Lagrange a technik v Roussel-Uclaf v Romainville, který se během války účastnil hnutí odporu v regionu Corrèze. Bylo tam i několik učitelů a studentů.

Především jsme se snažili kontaktovat pracoviště, ať byla v Montreuil či jinde. Bylo tam jedno, kde se vyráběly televizory, Grandin, jistě docela důležité. Mohli jsme bez problémů diskutovat s dělníky před branou, ale nemohli jsme jít dovnitř a účastnit se jejich schůzí. Akční výbor chtěl dělat akce spolu s dělníky z Grandin, ale CGT a maoisti se snažili jakýmkoli kontaktům zabránit. Měli jsme za to, že by bylo velmi negativní podstupovat verbální (či ještě horší) konfrontace u bran továrny. Bezpochyby jsme nebyli vytrvalí a držet se brány jak klíšata nás netankovalo..

Trvalé a politické kontakty s dělníky na velkých pracovištích, nezávislé na odborech, jsme v žádném stadiu neměli.

Ve skutečnosti to bylo v Montreuil jako všude jinde, pokud se dělníci nechtěli organizovat sami, aktivita vnějších militantů (letáky, plakáty, schůze) nemohla ničeho dosáhnout... dokud měl proletariát pořád ještě důvěru v odbory a levicové strany.

Rovněž naše spojení s obecnou populací bylo velmi povrchní. Hodně jsme diskutovali s těmi, kdo v tu dobu diskutovat chtěli. Na velké demonstrace jsme byli schopni vést 200, 300 či 400 lidí.

Upřímně: byl jsem šťastný, když jsem diskutoval s lidmi, bylo to ale tak trochu poklidný... když došlo na policisty, preferovali jsme vůni slzných granátů a benzínu z Molotovových koktajlů.

Jaká organizace – či jaká absence organizace?

Dvakrát, třikrát či čtyřikrát do týdne vycházely noviny *Action*. Časopis Akčních výborů se prodával téměř každý den. Pro kupu stovky výtisků jsme si chodili do Latinské čtvrti a prodali jsme ji během hodiny, obvykle před radnicí v Montreuil, „tankies“⁴⁰ nás nikdy neotravovali. 13. května během demonstrace, která trvala celý den, jsem sám prodal sedm balíků po stovce výtisků *Action*. Pár vydání *Action* jsem si nechal... znovu jsem si je po letech přečetl. Obsah je velmi reformistický, pár stránek je o marxistické teorii, na začátku byl celý časopis o represích: legrační směs. Nebyl to dobrý časopis propagandy či reflexe – a v té době jsme to nevěděli. Články jsme do *Action* nepsali, nikdo nás o to nežádal a my jsme se do redakční práce zapojit nepokusili. Noviny sloužily především jako prostředek k diskusím s kolemdoucími při jejich distribuci – a v tom fungovaly dobře. Chodili jsme si pro plakáty na Beaux-Arts a dělali jsme i svoje vlastní sítotiskové plakáty s vlastními texty. Ty vypadaly jako brožurka a pamatuji si titulky „Buržoazie se bojí“ a druhý „Buržoazie se pořád bojí“, to bylo před podnikovými prázdninami, koncem července.

Některá rána jsme distribuovali letáky Akčního výboru, jindy jsme lepili plakáty. Nikdy jsme neměli problémy, kromě jednoho incidentu s partou gaullistů během voleb koncem června.

Tenkrát nebyl nikdo vůdce, někteří však dělali víc než jiní. Řekl bych, že já jsem dělal hodně okolo schůzí a koordinování, s přítelkyní Sylvii, Rolandem L., tím technikem z Roussel, ženou, která pracovala v obecním centru pro děti, atd. ... neformálně či organizovaně jsme společně vyráželi ven dvakrát či víckrát denně, podle potřeby akce. Nepochybně jsme byli aktivisté. Buď teď, nebo nikdy: právě tak jsme to vnímali.

Od nějakých třiceti členů jsme se dostali k tomu, že na některých plenárních schůzích, které se konaly v hale patřící protestantům, se scházelo na sto lidí. Většinou dělalo akce různého druhu dvanáct, patnáct z nás, ostatní jen chodili na demonstrace: to bylo vše z nabízeného

⁴⁰ „Tankies“ – obhájci vojenského potlačení proletářského boje proti stalinismu v Maďarsku 1956 (a procesu v Československu 1968) [pozn. překl.].

„menu“. Téměř každý den se u někoho v bytě či v kavárně konaly schůze. Debatovali jsme o aktuální politické situaci a rozhodovali se, zda s budeme účastnit akcí všech akčních výborů. Neměli jsme sekretáře, pokladníka... žádné funkce. Rozhodnutí byla dělána na základě většiny, ale často jsme se snažili nalézt jednomyslnou shodu. Diskuse se často týkaly praktických úkolů a nebylo mezi námi větších neshod, kromě organizovaných militantů, kteří chodili prodávat svou značku maoismu či trockismu. Maoisti chodili lovit ovečky (tak jako jinde bez úspěchu), zatímco trockisti byli důvtipnější: přinejmenším dva se zapojili a odchytili jednoho soudruha a převzali jeden bulletin vydávaný na pracovišti.

Také jsme podpořili stávkové hlídky zaměstnanců Printemps mezi Nation a Vincennes.

Na konci června jsem kontaktovali někoho v Krema Hollywood. Matka jedné ženy z akčního výboru v té firmě pracovala. S ní a jedním či dvěma dalšími dělníky jsme dělali zpravodaj pro zaměstnance. Kritizovali jsme mzdovou politiku na pracovišti, pracovní podmínky a bezpečnost práce. Jedním z problémů byla zdravotní otázka, zejména pro ženy, které musely každé ráno čistit stroje páchnoucími a nebezpečnými přípravky. Někdy omdlely. Zpravodaj jsme psali my, inspiraci jsme brali z toho, co nám dělníci říkali. Dělníci samotní do zpravodaje nepsali nic. Rozdávali jsme ho před vchodem do podniku, zatímco vevnitř ho tajně distribuovali dělníci. Trvalo to kolem šesti měsíců, pak akční výbor, který mezitím přestal existovat, oživila LO, jeden přítel s kontakty v KREMA v tom LO napomohl.

Po dva či tři měsíce jsme měli dojem, že jedinými politickými silami v Montreuil byla PCF a Akční výbor. Bylo to divadlo. S PCF jsme neměli žádné kontakty a ani jsme se o žádné nepokoušeli, natož navrhopvat jí společné akce. V den De Gaullova proslovu, v němž ohlásil referendum, svolala PCF místní demonstraci, aby zastavila lidi jdoucí k Bastille. Tahle demonstrace a demonstrace Akčního výboru, která šla do Paříže, se náhodou zkřížily. Byly zhruba stejně početné. Nedošlo k žádným srážkám či hádkám, ale každá si šla prostě svou cestou.

Měli jsme za to, že členové PCF jsou jako ovce a nechají se vodit za ručičku, ale díky našemu optimismu jsme doufali, že militanti CGT a PCF brzy ztratí klapky na očích, že proletáři budou dělat to, co dělají studenti.

Během parlamentních voleb na konci června jsme vedli skromnou kampaň za neúčast ve volbách: naším heslem bylo „volby jsou léčka pro idioty“. V den voleb jsme šli s několika chlapíky z Akčního výboru rybařit na venkov – a když jsme se vrátili, šli jsme s rybářskými pruty škádlit lidi z Komunistické strany do volebních místností. Byli vážně naštvaní, když se přes nás nemohli dostat. Ale proléti z Montreuil či Rosny volili, a bylo jich hodně!

Jednoho večera 17. května akční výbor rozhodl, že půjdeme navštívit Renault. U ile Seguin jsme zpívali, pokoušeli se debatovat s dělníky, brány ale zůstaly zavřené a žádné kontakty se neuskutečnily.

Pak jsme znovu vyrazili, na začátku června, do Flins: tentokrát na nás čekali policisté a trasa cesty byla odkloněna přes nějaká pole...

Na začátku července jsem byl předvolán na policii. Namaloval jsem slogan „Po únoru přijde říjen!“ na zeď někoho, kdo to zřejmě prostě neoceníl. Zapamatoval si SPZ mého auta, byl jsem tam sám, za denního světa a autem. Na začátku července jsme si skutečně mysleli, že hnutí utichlo jen prozatímně a že na podzim zase povstane.

To, co se dělo v Montreuil, nebylo izolované od okolního dění. 10. května, během noci barikád, byl bulvár zaplněn lidmi a měl jsem příležitost diskutovat s mladými dělníky. V hlavě jsem neměl žádnou strategii, ale byl jsem šťastný. Nechávali jsme totiž za sebou desetiletí, kdy byl gaullismus všemožně chráněn a kdy PCF blokovala cokoli, co by se mohlo na straně dělnické třídy odehrát. Během května a června jsme viděli otevřené okno do budoucnosti!

Nevěděli jsme, že PCF má pořád dost sil na to, aby ono okno přibouchla, i když to mělo znamenat, že u toho sama zemře a nebude už nikdy schopna vydávat se za revoluční stranu,

a nevěděli jsme, že modernistická buržoazie má v rukávu dost triků na to, aby to okno s pomocí celebrit z osmašedesátého znovu pevně uzamkla.

V září 1968 jsem se účastnil demonstrace proti masakru na Plaza of the Three Cultures, k němuž došlo během Olympijských her v Mexiku. Zatímco jen několik týdnů předtím bychom byli připraveni jít proti policii, bylo jich tam několik stovek – ale nikdo nezareagoval. Jeden soudruh s sebou v autě přivezl několik násad od krumpáčů. Nikdo si je s sebou nechtěl vzít do boje. Ty násady skončily vyhozené ve stoce. Bylo to, jako by se atmosféra května 1968 zcela rozplynula.

V prosinci 1968 jsem, trochu znechucen, odjel na Madagaskar dělat kulturního referenta (byli tam čtyři lidé z akčního výboru Montreuil) a do Francie jsme se vrátili až v lednu 1971 s myšlenkou, že budeme pomáhat Lutte Ouvrière, protože jsme chtěli dělat cokoli, co by bylo lepší.

Alsthom Saint-Ouen

O továrni

Po reštrukturalizácii, ktorá prebehla v elektrotechnickej výrobe, boli vo fabrike dve rôzne spoločnosti:

- DELLE ALSTHOM, ktorá montovala elektrické ističe stredného napätia, ktoré sa používajú najmä na distribúciu elektriny z elektrární a veľkých spoločností. Mala 500 zamestnancov, z toho asi 300 robotníkov, zväčša nie veľmi kvalifikovaných, a 200 technikov, čiže projektantov, odborníkov, atď. Dielňa a pár kancelárií.
- ALSTHOM SAVOISIENNE, ktorá vyrábala hotové veľké transformátory pre elektrárne. 1300 zamestnancov, asi 1000 robotníkov a 300 technikov, manažérov, atď.

Tri dielne (a nejaké kancelárie):

- Dielňa, ktorá vyrábala rámy transformátorov, zložená z kvalifikovaných robotníkov.
- Navíjacie miestnosti, v ktorých, ako už naznačuje názov, sa vyrábali cievky do transformátorov. V tejto dielni pracovali robotníci s veľmi špecifickými zručnosťami.
- Montážna rampa, kde sa cievky vkladali do rámov, ktoré sa tu upravovali, testovali a odosielali. Táto dielňa bola takisto založená na robotníkoch s veľmi špecifickými zručnosťami.

Išlo o jednu z tovární, ktoré boli zodpovedné za robotnícke boje v Seine St-Denis, spolu s niekoľkými ďalšími fabrikami, ako Rateau, Babcock, atď.. Na tieto továrne sa upierali zraky ľudí vždy, keď sa v robotníckej triede niečo začalo diať.

Pred štrajkom

Rozhlas a tlač už niekoľko týždňov publikovali informácie o študentskom prostredí, najmä tom v Nanterre. Veľa sme nevedeli o tom, prečo študenti bojujú, ale pár kamošov spomedzi mladých robotníkov im bolo naklonených. Počuli tiež, že jednou z požiadaviek študentov bolo zrušenie zákazu vstupu chlapcom do dievčenských internátov (alebo niečo podobné). Potom tu bola kampaň v novinách proti Cohn-Benditovi, ktorú spustil *Minute*, týždenník extrémnej pravice, ktorý písal o „Židovi Cohn-Benditovi“⁴¹ a *l'Humanité*, ktoré písal o „nemeckom anarchistovi“⁴². Pre značnú časť mladých robotníkov sa tento snedý chlapík stal okamžite

⁴¹ Vydanie z 2. mája 1968.

⁴² Vydanie z 3. mája 1968.

ich najlepším partákam. Bola s ním zábava, a to sa nám na ňom páčilo. Mal sklon ukazovať morálke prostredník a zosmiešňovať jej paradoxy, z čoho sme mali veľkú radosť. V jedno ráno, začiatkom mája, pri námestí de Clichy, som sa náhodou ocitol na začiatku demonštrácie stredoškolákov. Boli tu tisíce mladých a veľmi mladých ľudí z miestnych škôl, ktorí kričali: „Všetci sme nemeckí Židia!“. To ma zaskočilo!⁴³

Hoci ani moja rodina, ani robotnícke prostredie vo všeobecnosti neboli veľmi antisemitské, poznámky o Židoch boli stále aktuálne. Pokiaľ ide o Nemcov, aj tí pre nás mali v sebe niečo z toho „večného nepriateľa“. Propaganda PCF bola stále namierená proti „revanšistom z Bonnu“, a heslo „smrť Boches!“ [Boches je francúzsky pejoratívny výraz pre Nemcov, slovenský ekvivalent by mohol znieť napr. „nemčúri“, „fritzovia“, prípadne v češtine „skopčáci“, pozn. prekl.] z konca druhej svetovej vojny, nebolo také staré – 20-22 rokov. Generácia s mottom „zabite si svojho Boche“, ktorú PCF vychvalovala počas Oslobodenia, tu stále bola, a dosť silne zastúpená, a PCF mala v robotníckej triede zásadný vplyv (k tomuto sa vrátim neskôr).

A tu som videl tisíce a tisíce školákov, solidarizujúcich s tým snedým chlapíkom a kričiacich, že sú všetci nemeckí Židia; navyše s červenými alebo čiernymi vlajkami. Ako internacionalistický antirasista – v hĺbke duše – som stál ako obarený. Bolo to neuveriteľné!

Odkedy som bol dosť starý na to, aby som čomukoľvek rozumel, nepamätám sa, že by PCF niekedy prišla s niečím iným, než s tou trojfarebnou handrou (tak túto vec [francúzsku štátnu vlajku, pozn. prekl.] v tom čase opisovali moji priatelia). A tu sa červená vlajka zrazu vrátila en masse, a bola tu aj čierna vlajka anarchistov. V továrni som chlapcom v dielni rozprával, čo som videl, bol som jednoducho ohromený.

No všeobecne v továrni prijímali robotníci príbehy o študentoch dosť zle. PCF stále opakovala pesničku o buržoáznych synčekoch, ktorých školy platíme my atď., o ľavičiaroch, ktorým hovno záleží na robotníckej triede, a fungovalo to – teda okrem časti mladých robotníkov a celej našej malej partičky, ktorá bola už pár mesiacov predtým vyhodená z odborov a ktorá veľmi rýchlo dospela k zhnuseniu zo stalinistov. No so študentmi a školákmi sme nikdy nemali žiadny kontakt. Dokonca sme ani neprišli s nápadom nadviazať takýto kontakt. Jednoducho to tak bolo. Po niekoľko dní sa demonštrácie študentov dostávali na titulné stránky novín, a propaganda PCF bola čoraz nenávisťnejšia voči demonštrantom, „tým podpaľačom“, ktorých vedie „Nemec Cohn-Bendit“.⁴⁴

Väčšina pracujúcich bola voči študentom podozrievavá či dokonca nepriateľská. No niektorí z mladších vrstiev presne vedeli, čo chcú, a začali sa viac vidieť v študentoch, ktorí bojovali, než v tých, ktorí na študentov pľuli žľč. Počas týždňa od 6. do 10. mája, to viem celkom presne, keď boli v Paríži každý večer bitky, sa naša malá partička dostala úplne na stranu študentov, no boli sme len veľmi malá menšina – pár tuctov ľudí, ktorí sa poznali, možno nás v celej továrni bola stovka – a vždy sme čelili propagandistickým útokom KSF, ktorá chrlila jeden traktát proti „podpaľačom áut“ za druhým.

Z toho týždňa si pamätám len jediný večer (práve preto, lebo išlo o týždeň, ktorý sa končil 10. májom, nocou barikád v Latinskej štvrti). Mal som stretnutie s nejakými súdruhmi z „Robotníckeho hlasu“ z iných tovární, a povedal som im, že v Alsthome sa chystáme vytvoriť leták, ktorý s chlapcami z dielni rozdáme pred bránami. Súdruhovia boli veľmi skeptickí. Nemali pocit, že udalosti majú dostatočný spád. Je isté, že všetci boli srdcom na strane študentov, ktorí bojovali, no kládli si otázku, či som pre môj vrodenný optimizmus neprecenil možnosti intervencie... museli sme byť obozretní. Vo štvrtok 9. mája sa nakoniec leták distribuoval pred bránami, rozdávali ho noví pracujúci z továrne. Pamätám si nadpis:

⁴³ jeden súdruh mi povedal, že slogan „Všetci sme nemeckí Židia“ sa objavil až neskôr, po vylúčení Cohn-Bendita. Bez ohľadu na to som si istý, že demonštrácia, o ktorej hovorím, sa určite konala pred štrajkom.

⁴⁴ V Humanité z 3. mája G. Marchais urážal „nemeckého anarchistu Cohn-Bendita“ a brojil proti „revolucionárom [...] synom veľkoburžoázie [...], ktorých revolučné nadšenie rýchlo zhasne, a oni sa pôjdu starať o ockov podnik a vykorisťovať robotníkov“.

„DOLE S FÍZLAMI, BRAVÓ ŠTUDENTOM!“, a podpis „*pár mladých robotníků z Alsthom Saint Ouen*“.

PCF a CGT boli fialoví od zlosti a naša malá partička kamarátov bola veľmi hrdá na to, čo urobili. Niekedy v tom čase sme začali okolo továrne a v kaviarňach v Saint Ouen vídať mladých maoistov. Myslím, že patrili k prúdu „Slúžiť ľudu“. Boli pomerne milí, a ani zďaleka nie hlúpi, a čoskoro ich robotníci z továrne, ktorí ich stretli, nasmerovali ku mne. Diskusie s nimi neboli zlé. Predtým nevedeli, že v pracujúcej triede bolo zopár militantov, ktorí už pár rokov bojovali proti odborovej byrokracii a za revolúciu. No boli, samozrejme, za Stalina a Maa, čo som ako starší mladý muž (keď máte 25, pre dvadsiatnikov či mladších ste už starý) nemohol vystáť. Bez ohľadu na to sme však zostali dobrí priatelia – boli vlastne prví, kto prišiel do továrne. Pri ďalších skupinách, ktoré prišli po bitke (po štrajku) v Alsthome to tak už vždy nebolo. To je však iný príbeh.

Po distribuovaní nášho letáku pred bránami sme sa hneď dostali do kontaktu s inými mladými robotníkmi z druhého konca fabriky, z dielne na rámy transformátorov. Dovtedy sme sa nepoznali. Píšem to, aby súdruhovia v roku 2006 lepšie pochopili, ako rýchlo sa situácia menila. Práve o týchto priateľoch budeme hovoriť neskôr, keďže o menej ako týždeň začali štrajkovať.

Vo štvrtok či piatok toho istého týždňa nám začali niektorí „starí chlapi“ preukazovať náklonnosť, aj preto, lebo istým spôsobom obdivovali študentov, bojujúcich proti CRS, a tiež preto, lebo nás podporovali proti stalinistom. Hoci stalinisti mali na robotnícku triedu obrovský vplyv, aj vtedy, hneď po skončení vojny, tu boli starí chlapi, ktorí nimi silno pohrdali a nás mali za odvážnych, keďže sme sa nepodrobili stalinistickému diktátu. V ten istý deň mi sústružník, ktorý tam pracoval od konca vojny, povedal, ako sa veci mali, keď... Croizat⁴⁵ bol ministrom práce.

„Práve chlapi z PCF lámali rekordy vo výkonnosti“

„Pracovali sme šesť dní v týždni, 12 hodín denne, s hodinou a pol na prestávku, takže sa dalo asi hodinu pospať. Spali sme pri strojoch.“

Zhruba v tom istom čase mi iný robotník z tej istej generácie prvýkrát povedal: „*a potom... Thorez⁴⁶ povedal, 'Vyhrňte si rukávy!' a odvtedy už nikto nepovedal, aby sme si ich zase zhrnuli*“.

Tento chlapík sa neskôr stal mojím dobrým priateľom, ale v tom čase ešte nebol na strane nás, červených.

Noc barikád

V piatok 10. mája bol po celú noc tou najdôležitejšou vecou rozhlas, pretože v ten večer sa vysielalo naživo z Latinskej štvrti, kde bojovali študenti bojujaci s CRS. O tejto epizóde už bolo povedané všetko – nemá zmysel to znova opakovať. Pokiaľ ide o mňa, dozvedel som sa to až na druhý deň od kolegov a z novín. No v sobotu 11. mája bolo jasné, že veľká časť pracujúcich v tú noc počúvala rádio. Nikdy som sa nedozvedel, či sa nejakí robotníci z továrne vybrali na barikády; udalosti sa odohrali tak rýchlo, že nikto nevenoval čas a úsilie tomu, aby to zistil. No rôzne krúžky v meste, ktoré sa navzájom poznali, vedeli s istotou, že niektorí mladí ľudia z robotníckeho prostredia sa k bojom pridali, keď zistili, čo sa deje. Obrovská masa robotníkov mala bezprostredné informácie o bojoch, a bolo jasné, že študenti to tentoraz myslia naozaj vážne, a že CRS to nezvláda a len tak im to neprejde. V tých rokoch sa ani v tých najmenej revolučných robotníkoch neskrýval malý policajt, a ak sa raz niekde bojovalo s fízlami, nikto to nepovažoval za niečo zlé.

⁴⁵ Ambroise Croizat (1901-1951), stalinistický minister „práce a sociálneho zabezpečenia“, bez prestávky od novembra 1945 do mája 1947.

⁴⁶ Maurice Thorez (1900-1964), generálny tajomník KSF (1934-1964), štátny tajomník a neskôr viceprezident štátnej rady od novembra 1945 do mája 1947.

Od sobotňajšieho poludnia sme vedeli (aj z rozhlasu), že CGT vyzvala k 24-hodinovému generálnemu štrajku, ktorý mal vypuknúť v pondelok 13. mája. Továrň bola v tú sobotu zatvorená, kontakty medzi ľuďmi prakticky neexistovali. Nemali sme na výber, iba prísť v pondelok ráno. Mnohé „historické“ opisy vyjednávania medzi CGT, CFDT a FO o výzve k 13. máju hovoria o rafinovanom podvode odborov. Pokiaľ ide o mňa, nič o tom neviem, a tak ako všetci robotníci, nevedel som o tom ani vtedy. Ba čo viac, stále som presvedčený, že nešlo o nič zaujímavé. Neskôr to historici spájali s aktivitami klasických odborov proti reforme sociálneho zabezpečenia. Ak sa dobre pamätám – a obdobie týchto pár dní, keď sa všetko menilo, si pamätám dokonale – nešlo o nič dôležité. Možno pre odbory, ale nie pre robotníkov. Ako robotník som nemal kontakt s odborárskym bahnom... na nič také si nespomínam.

Tomu, čo sa naozaj stalo, na inej úrovni, sa dá porozumieť na základe toho, akú politickú úlohu hrala PCF, ktorá – ako sme už povedali – mala prostredníctvom odborov CGT obrovský vplyv na robotnícku triedu. Napríklad v Alsthome nikdy neboli žiadne iné odbory či politická organizácia okrem PCF a CGT, teda až do konca roku 1967, keď sa tu objavil prvý leták skupiny „Robotnícky hlas“. Spolu s ním prišlo vylúčovanie a odstupovanie z funkcií v CGT, ktoré sa týkalo niekoľkých mladých pracujúcich.

Organizačná úloha, ktorú v robotníckej triede hrala PCF, mala dva dôsledky. Po prvé, existovala tu ohromná citlivosť voči vývoju triedneho uvedomenia vo vnútri proletariátu, a PCF tak bola jedinou politickou silou, schopnou pohltiť prípadný nárast bojovnosti pracujúcich. To bol veľmi silný argument, ktorý umožnil, aby sa PCF vnútila štátu a buržoázii ako nevyhnutný sprostredkovateľ, „mediátor“, aj napriek jej spojeniu so ZSSR.

No preto, aby si svoj vplyv na robotnícku triedu udržala, PCF⁴⁷ nikdy nedovolila, aby ju niekto nejako zaskočil. Pri rozhodnutí o zvolaní generálneho štrajku na pondelok 13. mája to bol určujúci faktor v politike PCF. Politický štáb zistil, odkiaľ vietor fúka a rozhodol sa prevziať iniciatívu, aby mohli usmerňovať prípadné reakcie zo strany robotníckej triedy.

Po tom, čo niekoľko týždňov chrlili svoju propagandu proti študentom a ľavičiarom, ich nikto z radov uvedomelej buržoázie nemohol obviňovať z toho, že by boli iniciátormi. PCF a CGT nič neriskovali tým, že na chvíľu prevzali iniciatívu, a štát veľmi dobre vedel, že nezájdu príďaleko.

Trinásteho mája bolo pri bráne fabriky asi dvadsať ľudí. Na jednej strane odborársky aparát, na druhej strane niektorí z mojich kamarátov. Nikto nevedel, čo sa stane. Bude štrajk? Masový, alebo nie? Nevedeli sme nič. O všetkom sa rozhodlo cez víkend, bez prítomnosti robotníkov z továrne. V pondelok prišla časť robotníkov v obvyklom čase. Kolík? To neviem povedať... možno polovica (nie viac). Ale ostatní tam neboli, zostali doma. A my, asi tucet militantov, sme zostali pred bránou. Nie však na dlho, pretože medzi nami a stalinistami čoskoro vypukol konflikt, a bez ďalších robotníkov by sme nemali dosť váhy na to, aby sme to zvládli.

V to ráno sme mali stretnutie so súdruhmi z „Hlasu robotníkov“ z ostatných tovární, aby sme zhodnotili situáciu. Tá bola všade takmer rovnaká. Generálny štrajk nebol zlyhaním – aspoň pokiaľ sme to ako malá skupina vedeli posúdiť – ale nebola z neho ani žiadna eufória. Potom sme sa dohodli, čo budeme robiť na demonštrácii, ktorá mala byť na druhý deň popoludní. Nevedeli sme s istotou, či tam budú masy robotníkov, alebo nie. Vytvorili sme nepodpísaný plagát „10 rokov stačí, všetko najlepšie, generál!“⁴⁸ a urobili sme si aj pútače, na ktoré sme ho chceli nalepiť. Boli sme si takí neistí účasťou robotníkov na demonštrácii, že sme sa rozhodli, že v predstihu ho radšej lepíť nebudeme. Chceli sme sa rozhodnúť až na mieste, podľa toho, aký bude pomer síl vo vzťahu k stalinistom, a či bude šanca presadiť tam náš pohľad.

⁴⁷ Keď hovoríme o PCF v tomto období, máme na mysli organizáciu, ktorá je jej nástrojom v robotníckej triede: CGT.

⁴⁸ V ten deň bolo presne desiate výročie de Gaullovoho velenia, od „alžirského puču“ 13. mája 1958.

Bude užitočné vysvetliť tu, že niekoľko rokov museli súdruhovia z malej skupiny „Robotnícky hlas“ prakticky na každej demonštrácii fyzicky bojovať s hrdlomezmi z PCF. Konfrontácie mali rôznu podobu, od organizovaného strkania až po fackovanie. PCF však na jednej strane nedokázala stráviť fakt, že niekto sa v mene komunizmu stavia naľavo od nej, a my sme zase boli odhodlaní nenechať sa zničiť – takže čoskoro došlo na pästné súboje, či už pri bránach továrne alebo na demonštráciách. Pár hodín pred zhromaždením 13. mája sme teda ešte nevedeli, a ani nikto iný nevedel, či robotníci vôbec prídu a v akých počtoch.

V to popoludnie sa na Place de la République zhromaždila kompaktná masa proletárov z predmestí, pričom bolo zrejmé, že veľkú časť tvorili pracujúci, ktorí ráno začali štrajkovať a vo väčšine prípadov ani necestovali do továrne. Bolo to neuveriteľné.

Vytiahli sme teda naše plagáty, pričom okolo nás boli stovky tisícov demonštrantov. Podľa množstva transparentov na demonštrácii bolo jasné, o čo ide. Keď ste na demonštrácii videli päťmetrové transparenty, nebola tam žiadna masa pracujúcich. A naopak, keď bolo vidno len veľmi málo zástav a transparentov... Presne to sa stalo tu, masa robotníkov tu bola; skutočná ľudská masa, a vo všeobecnosti sa dá povedať, že tí proletári, ktorí tu boli, nepochybne patrili k tým, ktorých nikdy, alebo len veľmi výnimočne, vidíte v uliciach. Nesmiali sa, nespievali, boli tu, pretože išlo o vážnu vec, a nevyhnutnosť „byť pri tom“ vzišla z hĺbok robotníckeho uvedomenia... Koľko? Určite niekoľko stoviek tisíc. Uvádžali sa čísla okolo päťstotisíc, dokonca až milión... ale na tom nezáleží. Proletárske masy parížskeho regiónu sem prišli s jednou hlavnou myšlienkou, ktorá bola jasne čitateľná: pokiaľ ide o De Gaulla a CRS na jednej strane a ľavicových študentov na druhej strane, už si vybrali.

Demonštrácia v ALSTHOM

V ten deň som na demonštráciu išiel pešo (doprava takmer nejazdila) cez bulvár Magenta. Všade boli davy robotníkov. V oblastiach okolo východnej a severnej stanice sa mi zdalo neuveriteľné, že sa demonštrácia už začala. Bol tam obrovský prúd ľudí, ktorý smeroval k Place de la République, a predpokladám, že rovnako to vyzeralo na všetkých ostatných cestách k tomuto námestiu.

Opäť som sa na demonštrácii stretol s našou skupinou z Alsthomu. Vpredu stál „od prírody obrovský“ súdruh, nesúci veľkú červenú zástavu, ktorá na šírku zaberala celú ulicu. V prednom rade bolo asi 40 súdruhov z továrne a rýchlo sa za nimi zoradilo množstvo demonštrantov. Na Place St-Michel sa z nich sformovala veľká kompaktná masa. Ľudia sa nás pýtali: „Kto ste?“ Nemali sme transparenty ani nič iné, a tak sme stručne odpovedali: „ľavičiar z Alsthom St-Ouen“. Pokiaľ ide o nás vpredu, bola to pravda... ale tie tisíce za nami...

Zvlášť veľkú radosť robilo súdruhom kričať „*hřstka řialencov [enragés]*“ s vystretými rukami a roztvorenými dlaniami. Bola to reakcia na nejakého politika či koho, ktorý v súvislosti so študentami Nanterre hovoril o „*hřstke fanatikov*“.

Demonštrácia pokračovala až k Denfert, kam išli tí najodvážnejší, pretože masy ľudí boli všade, a množstvo ľudí sa nikdy neprišlo až na koniec.

Cesta k štrajku

Na druhý deň, v utorok 14. mája, bola v továrni zvláštna atmosféra. Za celý život som nevidel nič podobné. Dalo by sa povedať, že sa to dialo „potichu“, no všetci si mysleli, že sa udeje niečo veľké. Nebola tam žiadna eufória, nikto nepovedal „*musíme tam ísť!*“, no všetky diskusie sa točili okolo demonštrácie deň predtým. Značná časť robotníkov z továrne tam išla individuálne (a preto štrajkujúci ráno neprišli do továrne) a v dielni bola atmosféra otvoreného kamarátstva. Myslím, že môžem povedať, bez preháňania, že sa vynorila robotnícka trieda

ako taká. V ten večer, počas diskusií s dvoma študentskými súdruhmi zo skupiny „Robotnícky hlas“, ktorí sa o pracovisko zaujímali zvonka, som si uvedomil, že tam treba ísť, a preto som sa rozhodol prevziať iniciatívu a zorganizovať stretnutie uvedomelých robotníkov v nasledujúci večer. V stredu 15. mája som teda ráno vytvoril z chlapcov, na ktorých som sa mohol spoľahnúť, skupinu, ktorá mala zorganizovať stretnutie na večer, keď ľudia odchádzali z práce. Kde sa bude konať? To sme ešte nevedeli; možno pri hradbách, alebo na námestí, veď uvidíme. Všetci – bol nás asi tucet – sa usilovali presvedčiť chlapcov, aby večer prišli. Nadšenia veľa nebolo, iba niekoľkí prisľúbili účasť... No ráno sa odborársky aparát dozvedel o tom, čo sa deje, a poobede vyzývala CGT letákom k stretnutiu všetkých militantov v odborárskom centre. To kolovalo medzi robotníkmi, ktorí nám povedali „áno“, a tak ako deň predtým, predpokladali sme, že PCF na to zareaguje. Predvídali sme, že pred fabrikou postavia megafón, aby sa pripravili na každú možnosť. Tam oslovovali robotníkov, ktorí zo závodu odchádzali, aby išli do odborárskeho centra a diskutovali. Keďže stretnutie organizovala CGT, pripojili sa k nemu. V odborárskom centre v Saint Ouen zhromaždila komunistická strana čo najviac svojich fanúšikov z továrne. Za tri hodiny tak zohnali asi štyridsať ľudí. Potom sme tam boli my ôsmi. Dvaja naši priatelia nechceli ísť na „ten odborársky cirkus“. Museli sme počúvať výklad pána Predsedu o „opätovnom spustení akcií za požiadavky“ (tak tomu vtedy aparát hovoril). Povedali nám, že kancelária odborov pripravovala počítačové zastavenie práce na dve hodiny a... všetky tieto veci.

Hneď, ako bolo chvíľu ticho, som zasiahol. Pomerne presne si pamätám slová, ktoré som použil: „*Ste skutočne zbytoční a nikdy nič nechápete! Nezaujímajú nás dvojhodinové zastavenia, musíme zorganizovať boj, okupovať továreň, vztyčiť červenú zástavu... a...*“ Vypukol zmätok. Keďže sme nechceli, aby nás tam zožrali, odišli sme zorganizovať náš prevrat. Bolo nás osem. Hodinu sme sa dohadovali o bojovom pláne, s cieľom štrajku a okupácie. Hneď na začiatku bolo nevyhnutné ísť všade, kam sa len dalo a zvolať stretnutie na desiatu večer.

Boli sme schopní niečo urobiť v dvoch dielňach zo štyroch: v dielni na rámy transformátorov a v dielni na elektrické ističe. Mali sme tam pár chlapcov. Ak by sa rozhýbali oni, ostatné dielne by sa pridali. Trval som na pár zásadách, ktoré som pochopil z toho, čo mi už pár rokov hovoril Pierre Bois: bolo úplne nevyhnutné, aby sa o štrajku rozhodovalo hlasovaním, bolo nevyhnutné zorganizovať štrajkový výbor bez odborov, v ktorom bude skutočné zastúpenie záujmov chlapcov, ktorí sami budú rozhodovať o tom, čo sa bude diať. Ak sa chcú pridať nejakí chlapci z odborov, v poriadku, no iba ako štrajkujúci, a nie ako predstavitelia odborov. Muselo to byť na báze jeden štrajkujúci = jeden hlas pri volení štrajkového výboru. Museli sme vysvetľovať, že len zhromaždenie štrajkujúcich mohlo rozhodovať o tom, čo urobíme; členovia výboru tam boli na to, aby zorganizovali vykonávanie rozhodnutí atď.

Ostatní kamaráti to pochopili (v takých situáciách sme boli veľmi chápací). Boli sme na jednej vlne – mal som 25 a v partii som bol najstarší. Nikto z nás sa dovtedy nepodieľal na spustení štrajku. O štvrtej sme sa vydali na Sorbonnu na stretnutie s tými sprostými ľavičiarimi, keďže každý v továrni nám to radil, a chceli sme vedieť, čo sú zač.

Vošli sme na Sorbonnu cez námestie Paula Painlevého. Nevedeli sme, že vchod je na opačnej strane, keďže nikto z nás ešte dvermi univerzity neprešiel! Hneď nás šokovali tie grandiózne budovy a radostný chaos, ktorý všade prevládal. Na dvore bola socha, pokrytá červeno-čiernymi vlajkami... Cítili sme sa ako pozemšťania, ktorí pristáli na inej planéte.

Jediní ľudia, ktorých sme našli, boli z PSU, potom maoisti rôznych druhov a ešte pár anarchistov. Maoisti sa nám nepáčili kvôli ich Stalinovi. Nechápali sme, že môžu existovať nejakí revolucionári, ktorí tvrdia, že nasledujú hrobára revolúcie. Trochu sme diskutovali s ľuďmi z PSU. Hovorili sme im o tom, čo sa stalo vo fabrike, čo sa pokúšame urobiť, ale veľmi sme si nerozumeli. Súhlasili sme so skupinou Robotnícky hlas, pretože sme sa s nimi už predtým rozprávali, ale v tom čase sa na univerzitách neorganizovali. Táto skupina sa orientovala na robotnícku triedu a továrne. S odstupom času treba povedať, že to spôsobilo, že vôbec

nepochopili hnutie študentov roku 1968.

No aspoň mali skromnosť, ktorá v tom čase bola u politických skupín neobvyklá, a tento fakt si uvedomovali. Súdruhovia, ku ktorým som patril aj ja, neskôr analyzovali tento fakt ako významnú chybu (už po udalostiach...). Študentské boje, najmä tie najostrejšie, v Nanterre a inde, boli veľmi politické a vôbec nie korporativistické. Spochybňovali hierarchiu expertov, ktorá ovládala robotníkov, atď. Všetko zásadné veci pre konfrontáciu s kapitalistickou spoločnosťou. História však nemožno prepísať... Tak to už bolo. Skupina Robotnícky hlas, ktorej som bol členom, nič nechápala.

Neskôr sme začali byť unavení, a v nasledujúce ráno sme museli byť fit. Bolo treba strážiť čas. Nakoniec sme išli do postelí. Myslím, že v tú noc som nespal dobre. V hlave som si prechádzal všetkých chlapov, čo som poznal: tých, ktorí boli stopercentne „za“; potom ostatných, čo boli blízko odborárskemu aparátu... Pri diskusiách čelíme takým a takým ťažkostiam; aké argumenty použiť; na koho sa dá spoľahnúť; voči komu treba byť obozretný atď. Bolo isté, že musíme spustiť prevrat. V to ráno som si do tašky dal veľkú červenú zástavu a vyrazil.

16. máj

Po tom, čo sme obišli pätnástich, dvadsiatich chlapov v dielni na elektrické ističe, ktorí boli najodhodlanejší, šéfovia začali zisťovať, že sa niečo deje. Museli sme s nimi trochu hrať schovávačku, pretože za takých okolností nemalo zmysel zameriavať sa na detaily. *„Stretnutie v šatni o desiatej, budeš tam? Uvidíme.“ „Áno, prídem...!“*

Mladí boli zväčša za, a bolo pár takých sektorov v dielni – napríklad montáž a kabeláž – kde väčšina robotníkov mala menej ako 21. Alsthom St. Ouen bol podnik, kde platili tak zle, že tam chodili pracovať len mladí a fluktuácia bola výnimočne vysoká. Keď si našli niečo iné, odišli; mnohí si potom ani neprišli po výplatu, na ktorú mali nárok.

Medzi staršími to bolo oveľa ťažšie. Niektorí tomu neverili. Všetci, ktorí mali blízko k odborárskemu aparátu to nechceli alebo nereagovali. No iní to skutočne chceli, ak by to bolo myslené naozaj vážne, pretože *„nie je to také ľahké, veď vieš“*. Niektorých z tých, ktorí boli najviac proti, sme získali vďaka myšlienke štrajkového výboru. Diskutovali, všetci diskutovali. Zvlášť si pamätám ženu v strednom veku (v dielni pracovalo len šesť žien), ktorá riadila stropné žeriavy. Šiel som za ňou. Žeriavom mi podala lístok pripevnený na lanku. Na papier som naškriabal: *„Všetci sa stretávame o desiatej“*. Papier mi potom vrátila: *„Bude štrajk?“*. Prikývol som. *„A ty do toho ideš?“* Opäť som prikývol. Nikdy som potom nemal príležitosť rozprávať sa s ňou o tom, prečo do toho idem. Táto žena sa nikdy nezapájala, keď došlo k zastaveniu práce alebo bolo zvolané stretnutie. V ten deň však bola za štrajk.

O desiatej sa dielňa úplne zastavila. Časť robotníkov zmizla – tí neboli ani za, ani proti – asi tretina. Ostatní sa stretli v šatniach. Všetci, čo boli „anti“, tam boli; aparát CGT tam bol v úplnej zostave. Diskutovali sme, no nie veľa. Prevzal som iniciatívu: *„študenti bojujú; získajme z tejto situácie niečo pre nás, robotníkov, atď.“* CGT tiež zasahovala, nie zlomyseľne, skôr zmierlivo. *„Nevkladajme všetko do jediného úderu“, „šetríme si sily“* atď... Poznali sme to. Preto som vyzval k hlasovaniu: *„tí, ktorí sú za okupáciu“* – tam (doľava), a urobil som gesto rukou. *„Tí, ktorí sú proti“*, – tam, a to isté gesto smerom doprava. Váhanie, diskusie vo dvojiciach: *„ale ak musíme ísť“, „poď s nami“, „netuším, ako sa mám rozhodnúť“*, a za pár minút sa sformovali dva bloky. Ani jeden človek sa hlasovania nezdržal. Napočítali sme 76 za okupáciu továrne a 78 proti (vrátane celého odborárskeho aparátu bez jedinej výnimky). Jeden mladý kamarát mi do ucha zašepkal: *„Ideme do toho, aj tak, čo?“ „Pochopiteľne, ty do toho nejdeš!“*

Preto som ohlásil, že podobné stretnutia sa konajú v ďalších dielňach, a že sa stretneme opäť po obede (bolo asi 11-11:30) so zvyškom fabriky. Je pozoruhodné, a to som si vtedy ani nevšimol, že sme nediskutovali o tom, či už štrajkujeme, alebo nie. Diskutovali a hlasovali sme o okupácii. Bolo zrejmé, že v skutočnosti už štrajkujeme. Všetky montážne debny boli

zavreté a stroje zastavené. Boli sme v štrajku. Ani my, ani nikto iný nehovoril o požiadavkách. Tým sme sa vôbec nezaoberali.

Nechal som kamarátov v dielni na ističe a ponáhlal som sa do dielne na rámy, teda druhej z dielní, kde sme chceli dať veci do pohybu. Bola úplne prázdna, všade ticho, dokonca nebolo počuť ani pradenie zváracej stanice. Vlastne napriek všetkým krásnym plánom, ktoré sme si deň predtým urobili, našli chlapci to rozbehli hneď po raňajkách. Žiadne stretnutie, hlasovanie, nič. Chodili od oddelenia k oddeleniu a celú dielňu priviedli do štrajku, často s argumentmi, ktoré by proletárska etika odsúdila: „*ak na to máme, je čas, aby sme im to dokázali*“, a to bolo všetko! Ukázalo sa to ako veľmi efektívne. Chlapci z odborov sa pridali. V tejto dielni bolo množstvo militantov PCF, no boli oveľa menej disciplinovaní, pokiaľ ide o oficiálnu politiku zradcovstva. Bez ohľadu na to, ako veľmi boli v opozícii voči ľavičiarom. Pobehoval tam nižší manažér, ktorý mi povedal, že štrajkujúci smerujú k montážnym rampám. To bol najviac korporativistický sektor v továrni. Nemali sme tam žiadne kontakty a tí chlapi boli naozaj nadšení zo svojej kvalifikovanej práce. Ako zareagujú? Práca sa tu tiež prerušila, no zostalo tu pár chlapov. Ráno vlastne ubehlo tak rýchlo, že každý už bol buď v jedálni, alebo na ceste. V kantíne bol strašný hurháj. Vzbudzovalo to dojem, že každý má čo povedať, a preto všetci hovoria naraz. Celý odborársky aparát, v najširšom zmysle slova, tam bol tiež. Naša skupinka tiež. Chlapci sa smiali! Opäť sme zopakovali, že poobede bude stretnutie všetkých dielní pred hlavným skladom.

Na tomto hlavnom stretnutí sa vedenie komunistických odborov otočilo. Uznali štrajk bez diskusie. Vyhlásili okupáciu továrne a žiadali, aby sme vytvorili štrajkový výbor s polovicou delegátov z odborov a s druhou polovicou zloženou z robotníkov v dielňach. Začal som vysvetľovať, že tak to fungovať nemôže, no nikto ma nepočúval. Naokolo vládla eufória a dokonca aj mladí ľudia, ktorí nám boli blízki, nechápali, prečo som sa chcel hádať o zložení štrajkového výboru. Štrajkovali sme, okupovali továrne, takže všetko bolo v poriadku.

V skutočnosti, ako sme sa dozvedeli po štrajku, takto vyzerali štrajkové výbory všade. Išlo o prostriedok, ako odbory mohli zapojiť všetkých, no zároveň si zaistiť prevahu, a všade slúžili len ako prostriedok na vykonávanie politiky odborov. V žiadnom prípade nešlo o autonómnu robotnícku organizáciu, ktorá vykonáva moc nad štrajkom. Hovorila si „*štrajkový výbor*“ ale, podobne ako Canada Dry, nemala ani takú príchuť, ani funkciu. To, čo sa nazývalo „*štrajkový výbor*“, sa tak jednoducho označovalo bez akejkoľvek ďalšej diskusie.

Takže o druhej, najneskôr o tretej hodine vo štvrtok, 16. mája 1968, sa komunistická strana a ústredný výbor PCF rozhodli prevziať velenie nad činnosťou, nevystupovať proti štrajkom, ba naopak, dokonca otvoriť priehradu. To, čo sme zažili v Alsthom, sa v ten istý deň a v tom istom čase opakovalo vo všetkých továrňach, ktoré sa dali do pohybu, najmä na predmestí Paríža.

PCF v roku 1968

Treba si uvedomiť – a dnes, v roku 2006 si na to pamätajú len najstarší súdruhovia – že PCF tých čias bol obrovský bojový stroj. Drvivá väčšina výborov na pracoviskách tvorila takmer hegemonické zázemie komunistickej strany. Všetky priemyselné predmestia veľkých miest boli až na pár výnimiek takmer úplne v područí PCF. Parížsky okruh, ktorý bol v tom čase prepchatý veľkými priemyselnými spoločnosťami, bol doménou komunistickej strany a jej odborovo-politického aparátu. Hoci možno stratil niečo zo svojej veľkoleposti, typickej pre roky 1945-1950, na všetkých veľkých pracoviskách mal stále vplyv – na tých, ktoré sa počítali z hľadiska robotníckeho *predvoja*.

Permanentná blízkosť aparátu PCF umožňovala, aby priamo na úrovni politického byra hneď presne vedeli, čo sa deje v robotníckej triede a potom mohli vyvíjať iniciatívu. Šestnásteho mája 1968 sa na vysokých postoch v PCF rozhodlo, že strana sa nenechá zaskočiť vlnou

robotníků. V priebehu niekoľkých týždňov stratila všetok vplyv v študentskej scéne a medzi „intelektuálmi“ – bola rozhodnutá nedopustiť, aby sa to isté stalo s robotníckou triedou. Proti vlastnej vôli a s ťažkým srdcom sa PCF rozhodla prevziať vedenie.

Alsthom bol menej ako sto metrov od radnice Saint-Ouen, kde bol zástupcom starostu Etienne Fajon, tiež riaditeľ *l'Humanité*. V politických kruhoch bol známy, zrejme úplne oprávnené, ako „francúzske oko Moskvy“! Mal priame spojenie s najvyššou úrovňou aparátu PCF. Navyše je známe, že PCF na úrovni svojho politického byra mala priame prepojenie s militantmi v desiatke najväčších koncentrácií proletariátu v krajine. Išlo o militantov, držaných pod pokrievkou, ktorí boli často neznámi ostatným militantom v továrni. Občas ani neboli súčasťou organizačnej štruktúry odborárskych postov (čím sa zaistilo, že nemohli byť ovplyvňovaní), a ich poslaním bolo odovzdávať správy priamo politickému byru o reakciách robotníckej triedy. Alsthom nepatril k tejto desiatke tovární, no Billancourt áno. Aby sme sa vrátili k štrajku, vo štvrtok 16. mája sme nevedeli, že robotníci Sud Aviation v Nantes štrajkovali a okupovali továreň od 14. mája, a že sa to isté od 15. mája dialo aj v Cléon. Počuli sme len o tom, že NMPP v Paríži štrajkovali. Boli sme presvedčení, že sme prví.

Či sme to vnímali v kontexte generálneho štrajku?

Je isté, že sme boli za generálny štrajk, ale nerozmýšľali sme nad tým, vlastne sme sa toho ani len nedotkli, ako by mohol nastať a ako by sa mohol vyvinúť. V nasledujúcich štyroch dňoch sa odohral slávny Máj 68, ktorý treba trochu demystifikovať, aby sa tomu dalo rozumieť. Myslím, že od piatka sedemnásteho sa postoj PCF začal meniť. No najmä od nasledujúceho pondelka bolo vidieť, že konať začali najnižšie stupne straníckej pyramídy. CGT- PCF všade preberala iniciatívu, od najväčších pracovísk až po tie najmenšie; na základe hlasovania alebo silou, všade prepukli štrajky. A na množstve pracovísk, dokonca aj tých veľkých, sa robotníci ocitli v štrajku, ktorý vyhlásil odborársky aparát. Myslím, že neexistujú príklady, keď robotníci proti tomu bojovali, pretože všade boli pracujúci za štrajk. No na väčšine pracovísk sa proces dozrievania vedomia smerom k dobre premyslenému útoku na systém šéfov neudial a dokonca sa ani nezačal. To je veľmi dôležité pre pochopenie príčin úplnej neprítomnosti nezávislých organizačných foriem robotníckej triedy v roku 1968.

Od chvíle, keď sa PCF rozhodla otvoriť priehradu, zostala v celej krajine, takmer bez akýchkoľvek výnimiek, pánom hnutia od A po Z.

Na štrajkový výbor Alsthom mám len pár jasných spomienok. Bolo len pár turbulentných epizód. Čo je dôležitejšie, chlapci, ktorí k nám mali najbližšie, i ja sám, sme rýchlo ustúpili od nezávislého organizovania. Prvé rozhodnutie, ktoré PCF urobila, bolo prinútiť ženy, aby večer z továrne odišli. Žiadne ženy v noci (pre prípad, že by sa divokí robotníci správali ako prasatá!). Na tom vidieť, ako sa v roku 1968 PCF stavala k otázke emancipácie žien. Hneď potom sa zavreli dvere, nastúpili hliadky (v prípade, že by sme chceli v továrni kraďnúť), preukazy štrajkujúcich, pečiatky (s logom podnikovej rady, pretože iné neboli!) a to všetko obkľúčené obrovským byrokratickým aparátom, a jedáleň zdarma (prevádzkovaná podnikovou radou). V ten večer tam zostalo len asi 100 až 150 robotníkov, vrátane našej skupinky a celého odborového aparátu. Toto číslo sa počas celého štrajku takmer nemenilo. Aparát kontroloval všetko.⁴⁹

No počas dňa bolo treba prevziať kontrolu nad továrňou. Okolo tretej poobede za nami prišiel chlapík, ktorý povedal, že dvaja riaditelia a náčelník bezpečnostnej služby ešte stále boli vo fabrike. Preto sme sa o štvrtej vydali na obchôdzku, aby sme ich vyhodili. Spreádzal ich odborársky funkcionár. Našli sme ich pri rue des Bateliers. Diskusia bola stručná. Funkcionár začal „Pane, musím vás informovať, že...“, no nestihol ani dokončiť vetu, pretože jeden priateľ zakričal „Vy ste riaditelia?“ – nikdy predtým sme ich nevideli – „Tak máte päť minút na to,

⁴⁹ Počas celého štrajku sa rozdalo 560 preukazov štrajkujúcich. To znamená, že aspoň raz prišlo 560 robotníkov (z celkového počtu 1800). Treba pripomenúť, že preukaz umožňoval prístup k výhodám na radnici, jedáleň zdarma, atď.

aby ste vypadli. A pokiaľ ide o šéfa ochranky,“ (toho sme poznali), „už ho tu nechceme vidieť!“. To stačilo, no jeden z riaditeľov ešte stihol požiadať funkcionára, aby sa uistil, že elektrická stanica bude strážená. Vyhodiť šéfov z továrne, keď máte 25 – to je jedná z tých maličkostí, ktoré rozhodne nechcete zmeškať, keď sa naskytnú. Nebolo to nič veľké, ale aspoň niečo.

Jedno z napätých stretnutí „štrajkového výboru“ sa odohralo, keď sa PCF rozhodla odstrániť červené zástavy z brán továrne a namiesto nich tam dať trojfarebnú handru. Toto je, ak sa dobre pamätám, tiež jedna z vecí, ktoré prebehli rovnako na všetkých pracoviskách v ten istý deň, aj keď na niekoľkých miestach mali červenú zástavu až do konca. Ráno zástavy oproti radnici vymenili. Došlo k veľkej hádke. Štrajkový výbor hneď vytiahol všetky klasické argumenty: – Sme predsa Francúzi, – Ale to je revolučná vlajka, ste ako versailleskí [ktorí potlačili parížsku Komúnu], – Nechceme šokovať ľudí, ktorí nie sú revoluční, – Ste prepojení s kasárňami CRS, atď. Jeden stalinista, ktorý bol tiež poslancom samosprávy vo Fajon, nám povedal: „*symboly sa dajú interpretovať rôzne, červená zástava sa tiež vešia vzadu na nákladné auto, keď hrozí nebezpečenstvo*“. No v štrajkovom výbore už nebol nikto okrem nás a stalinistov, pretože robotníci veľmi rýchlo, hneď po opustení továrne, opustili aj stretnutia „odborového štrajkového výboru“. Trochu sme ich naťahovali, že nás príhoda zo zástavami naštvava; vyvesil som červené zástavy a potom aj tie druhé... a boli tam obe; ako keby to tiež neznamenal „nech žije Republika!“. Naopak na 27 metrovej bráne, rue des Bateliers, tú handru nikdy nemali. Skupina chlapcov obsadila bránu a spravili si z nej svoj štáb; boli to chalani z dielne na rámy a z navíjacej dielne, celkom dobrá skupina. Tam sme boli medzi robotníkmi a nemuseli poslúchať rozhodnutia tých hore. Barbecue, opekané mäso... bolo to trochu lepšie ako pri druhej bráne, kde na vrátnici sedela KS.

Demonštrácie

Po večeroch sa v Paríži veľmi často niečo dialo. Z fabriky sme v autách (zrekvírovali sme továrenské zásoby benzínu) odchádzali na demonštrácie. Keď sme prechádzali okolo funkcionárov, vždy boli bledí ako papier.

Koľko nás bolo? Podľa toho, kedy sme spali. Niekedy to bolo len jedno auto, ale niekedy nás z továrne odchádzalo aj dvadsať. Bolo to zaujímavejšie, než strážiť plot továrne. Pochopiteľne, keď sme sa ráno vracali, nebolo veľa treba, aby sme sa naštváli. Rýchlo prepukali hádky.

Zároveň sme, zhruba počas prvých troch týždňov, nadviazali bližšie kontakty mimo továrne so skupinou mladých mužov, ktorí tam nepracovali, ale ktorých sme získali pre našu vec: s tajomníkom saint-ouenských JC [Mladí komunisti] a nejakými súdruhmi z mesta, ktorí všetci pochádzali zo St. Ouen a viac-menej patrili k členom alebo bývalým členom JC, ktorých máj 68 dohnal na našu stranu.

Kým v továrni bolo krehké prímerie medzi nami a PCF, pretože chceli ukázať, že im nejde len o nich, mimo továrne, v meste, sa bojovalo. Stretávali sme sa na námestí pred Francúzskou bankou (dnes tam stojí mestské centrum) a „Robotnícky hlas“ začal vydávať agitačnú publikáciu, ktorá sa distribuovala na trhoviskách a v mestských budovách. No ani tu nebola populácia v širšom zmysle slova pripravená participovať. Prišli sme s myšlienkou „*Ak chceme robotnícku moc, musíme radnicu premeniť na Sorbonnu*“. Mesto začalo okamžite šíriť správy, že chceme zaútočiť na radnicu, a po meste chodili dodávky s reproduktormi a chrlili nezmysly. Treba brať do úvahy vtedajšiu atmosféru – vychádzal jeden traktát za druhým proti podpaľačom áut a ľavičiariskym pacholkom a podobný odpad. Stalinov duch bol stále živý a zdravý.

Na obyvateľov mesta to však veľmi neúčinkovalo. Na radnici sa nikto nezhrmaždil a táto mobilizácia bola len výkrikom do ticha. Na druhej strane ľavičiar z Saint-Ouen zúrili. Prišli na schody radnice, aby zistili, či budú musieť vyhodiť tých... Taká bola atmosféra v Saint-

Ouen počas celého mája: bitky na námestí a toľko ohovárania všade naokolo, koľko si len viete predstaviť. PCF si zvlášť dala pozor na druhú rovinu jej politiky vo vzťahu k štátu: štát jej musel prepáčiť, že prevzala iniciatívu v generálnom štrajku, ktorý však držala na uzde, pretože štrajk bol zároveň silou proti ľavici. Francúzska buržoázia sa navyše nedala pomýliť – na konci roku 1968 priznali odborom nové práva.

24. máj: návrat De Gaulla

Keď 24. mája De Gaulle prednášal svoju reč o návrate, naši priatelia z Alsthom demonštrovali pred lyonskou stanicou. Každý pobožne počúval príhovor, a keď sa skončil, ozvali sa výkriky: „srať na jeho reči“, „my sme moc; to on je chienlit⁵⁰“, a potom sme odišli pobiť sa s CRS ako obvykle.

Z Alsthomu nás bolo asi dvadsať, vyzbrojení prilbami a palicami. V ten večer som zostal úplne odrezaný od „Robotníckeho hlasu“; všade okolo Bastilly bolo plno ľudí a nebolo možné sa stretnúť. Preto som nadviazal kontakt so skupinou, ktorá sa zdala byť zorganizovaná a ponúkol som im naše služby. Odvážni chlapci, ktorí mali pocit, že niečo riadia, zrazu nemali potuchy, čo robiť. Stále čakám na ich odpoveď. V ten deň sa nám proti CRS celkom darilo: útok, protiútok... stalo sa to normálnym

Demonštrácie v máji 68 boli také. CRS boli tí organizovaní, zatiaľ čo na strane demonštrantov nebola žiadna centralizácia. Preto ste bojovali, ak ste mohli, a snažili sa čo najviac vyhnúť zraneniu – bola to úplná improvizácia. V máji a v júni bolo v Paríži množstvo demonštrácií. Ba čo viac, často to ani neboli demonštrácie, ale úplne spontánne tiahnutie do ulíc, často večer.

V jeden večer sme sa s chlapcami z dielne na rámy transformátorov ocitli pred zdravotníckou školou. CRS zaujali pozíciu pred kostolom Saint-Germain-des-Prés, no boli úplne obkľúčení. Rozostavili autá do kruhu, nárazník za nárazníkom, a front sa už ani nepohol. Medzičasom sa začala volebná kampaň. V uliciach boli značky volebných okrskov. Dali sa z nich robiť dobré štíty: dvaja veľkí chlapi ich niesli vpredu a ostatní za nimi pochodovali...

Myslím, že v ten večer CRS prvýkrát v Paríži použila šokové granáty. Slzotvorný plyn bol, pochopiteľne, nepoužiteľný, keď proti nim fúkal vietor, a keďže stáli v kruhu, vietor musel fúkať proti nim.

Keď vybuchli prvé šokové granáty, pýtali sme sa, čo sa deje. Starší si rýchlo spomenuli na to, čo sa naučili v armáde, a vysvetlili nám, že sa predovšetkým nesmieme pokúšať zdvíhať ich a hádzať späť. Niekoľko hodín sme potom strávili postupovaním a ustupovaním. Myslím, že to prestalo až nad ránom.

Grenelle, Billancourt a Citroën

V to ráno, 27. mája, som aj s dvomi kolegami z továrne mal za sebou napätú noc. Vstali sme pred jedenástou a vydali sa do jedálne nájsť niečo pod zub.

Narazili sme na gang PCF/CGT, ktorí neveriacky krútili hlavou. Udivení sme sa na nich pozreli, a jeden z chlapcov CGT, celkom slušný (boli dvaja alebo traja), nám roztraseným hlasom vysvetlil, že Séguyho vypískali v Billancourt. Vychutnali sme si poznámku: „tak vám treba“ a išli sa najesť. Bolo to teda deň potom, čo Séguy odišiel z Grenelle do Billancourt a Krasucki do Citroënu prezentovať výsledky vyjednávaní s CNPF (Confédération National du Patronat Français). Oboch vypískali v Citroëne i v Renaulte.

⁵⁰ Vulgárny francúzsky termín pre niečo „závadné“, doslova znamená „hovno v posteli“. De Gaulle o študentskom hnutí hovoril ako o *chienlit*.

Neskôr sme sa dozvedeli, že CGT hlasovala o štrajku už predtým, než Séguy dorazil do Billancourt. Predvídali teda, čo sa stane, ako aj ústup. No v Citroëne nebolo žiadne hlasovanie a CGT a Krasuckeho skutočne vypískali. Krasucki okamžite ustúpil a do mikrofónu povedal: „*Taký je predložený návrh, no CGT zatiaľ nič nepodpísala*“. Možno nie, no aj tak to na pracoviskách vzbudilo dojem, že Séguyho a Krasuckeho v Billancourte a v Citroëne vypískali.

Charléty

Kto zvolal veľké stretnutie v Charléty? Nič sme o tom nevedeli, a ani na tom nezáležalo. „Lavičiar“, teda asi 20-25 z nás sa vydalo z továrne do Charléty, pretože konečne malo byť úplne nezávislé stretnutie. Dobrá nálada nám vydržala až dovtedy, kým sme nedorazili na miesto. Na stretnutí totiž dali priestor rôznym politikárom vrátane Barjoneta, aparátčika CGT, ktorí sa s odbormi práve rozišli, a Maurica Labiho. Zúrili som. Tí, ktorí o sebe tvrdili, že sú stelesnením revolúcie, prestreli červený koberec týmto bastardom. Zavíjal som ako prasa, keď ho kolú, ale nepomohlo to, čo je škoda. Vedel som o nich všetko. Zvlášť o Labim, s ktorým som mal aj s kolegami z Rhône-Polunec ešte pár rokov predtým konflikt (bol tajomníkom federácie chemického priemyslu FO). Ten skurvený reformistický zástanca totálne integrovaného odborárstva na spôsob Nemecka sa odvážil hovoriť o revolúcii.

No moji kamoši z továrne nechápali, prečo ma išlo roztrhnúť od zlosti; netušili, o koho ide. Vysvetliť som im to mohol až neskôr. Neodišli sme o nič múdrejší, než sme prišli – žiadna perspektíva, vyjasnenie, nič. Vlastne ako celý mám 68. Bolo to ohromné masové hnutie, najmä v študentskom prostredí; najväčší (povrchovo) štrajk, aký kedy Francúzsko zažilo, no nedošlo k žiadnemu zrodu vedomia organizovanej triedy. Oportunisti, archeo-stalinisti, tváriaci sa, že sú revolucionári. Alebo samosprávna verzia, od maoistov až po syndikalistických trockistov.

De Gaullovo zmiznutie... a návrat

O de Gaullovej púti⁵¹ na východ sa v továrni sotva hovorilo. Bolo nám to jedno. Po dlhom čase sa začali objavovať fantastické príbehy o tom, ako išiel za svojim starým priateľom generálom Massu, aby sa opevnil a uistil sa, že armáda je na jeho strane, pre prípad revolučnej hrozby... Tieto veci produkovali najmä odborové aparáty, aby zdôvodnili ústup, ktorý vtedy ohlásili. Nesmieme zjásť príďaleko, ak by intervenovala armáda... atď. Chceli, aby sme nenávideli De Gaulla, a aby sme uverili tomu, že De Gaulle naozaj nevedel, že keďže PCF riadila všetky operácie vo všetkých továrňach a sídliskách, bolo riziko robotníckej revolúcie také nízke, že vôbec nebolo treba sa uisťovať o lojalite hlavného štábu. De Gaulle presne vedel, kam bola PCF pripravená zjásť. Niekoľko týždňov podlo útočili na lavičiarov, a De Gaulle dobre vedel, že s PCF môže rátať – nepotreboval armádu ani nikoho iného. Už o 20 rokov skôr mal ministrov z PCF a „*nikdy im nemal čo vyčítať*“ (jeho vlastný výraz). A keď sa vrátil, aby ohlásil nové voľby, PCF to ihneď zhltna.

Dobré štvrte demonštrujú

De Gaulle⁵² zvolal demonštráciu na Champs Elysées. Diskutovali sme o tom v továrni. Rozhlas PCF /CGT mlčal. Žiadne príkazy. Nič. To De Gaullovi opäť ukázalo, že PCF v žiadnom prípade nechcela boj, za žiadnu cenu. Pekne nás odrbali – a podľa toho, čo viem, to tak bolo všade. Chlapi boli iste pripravení ísť na kontra-demo, vrátane pekných pár chlapcov z PCF.

⁵¹ De Gaulle, keď mu dochádzal dych po porážke, ku ktorej viedla konferencia z 24. mája, ktorá sa vysielala v televízii, išiel 28. mája hľadať podporu u generála Massu, veliteľa francúzskych síl v Nemecku, v Baden Badene. Vrátil sa 29. mája.

⁵² V skutočnosti demonštráciu 30. mája organizovali Malraux, Debré a pár barónov gaullizmu.

No nikto spomedzi tých, ktorí na to mali, neprevzal iniciatívu: najmä študentskí ľavicoví vodcovia, a samozrejme už ani PCF. Nezostalo nám nič iné, než počúvať o tom, čo sa deje, v rozhlase. Boli sme zaseknutí. Ak by v ten deň bola kontra-demo, došlo by k skutočnému boju. Myslím, že mám pravdu, keď tvrdím, že by tam prišli ľudia z predmestí, a konečne nie len na to, aby ustupovali pred útokmi CRS!

Zbrane?

Nejaký čas po štrajku sa objavili „svedectvá“ stalinistov či asimilovaných ľavičiarov, že sa rozdeľovali zbrane. Ľudia, čo to tvrdia, sú buď posadnutí mýtmi, alebo excentrici, alebo oboje. V Alsthom otázku zbraní nadhodili robotníci z 27-metrovej brány (rue des Bateliers), ktorí pripravovali materiál na obranu pre prípad, že by došlo k útoku. Hneď to viedlo k hádke s CGT. Pre nich táto otázka neexistovala. Keď sa chlapci spýtali, čo majú robiť, ak by na nich poslali CRS, odpoveď bola jasná a jednoznačná: nebudeme bojovať. Chlapci sa potom spýtali, prečo teda strážia brány. Ak sa v prípade útoku jednoducho majú pokojne stiahnuť, potom to naozaj nemá zmysel.

Počas celého šesťdesiateho ôsmeho som ani raz nepočul, že by sa hovorilo o zbraniach, hoci sme boli v továrni na predmestí, ktoré malo istú reputáciu. Navyše – zbrane proti komu? Nepriateľ nebol v luxusných štvrtiach, ale predovšetkým v samotných továrňach. PCF /CGT hrali úlohu politickej polície buržoázie vo vnútri robotníckej triedy (patril som k ľuďom, ktorí ich v tom čase charakterizovali takto), kontrolovali štrajk a držali opraty.

Neštrajkujúci

V továrni sa nepracovalo, to je isté, ale nie všetci zamestnanci štrajkovali. Medzi robotníkmi sa nikdy neobjavil tlak za návrat do práce. Naopak, na strane profesionálov a manažérov došlo k niekoľkým takým pokusom. Niekedy pred 10. júnom sa títo páni začali zhromažďovať pred odborárskym centrom. V jedno ráno som sa tam išiel pozrieť aj s chlapíkom z dielne na rámy transformátorov. Bola tam asi stovka týchto šašov a dvaja či traja chlapci z druhej vetvy CGT [technici a nižší manažment, pozn. prekl.], ktorí sa ich snažili demokraticky presvedčiť, aby proti štrajku nič nerobili. Snažili sa ako idioti, aby boli chápanými demokratmi, kým ostatní skandovali „hlasovanie, hlasovanie!“. Potom som začal hovoriť. Táto malá skupina ľudí ma nepoznala, a ja som ich tiež už nepoznal. Počúvali ma. Veľmi dobre sa pamätám, že som povedal:

- „Chcete hlasovanie?“
- „Áno, áno!“ ozvalo sa z publika.
- „No my, robotníci, sme už hlasovali. Nie sme vetroplachovia a nezmeníme rozhodnutie. Chcete zastaviť štrajk, ale ja, robotník v dielni, vám niečo poviem nahlas a jasne. Celý rok máte kópu času na to, aby ste pracovali a otročili v dielni. Teraz, keď sme sa rozhodli štrajkovať, nikto nepracuje. A ak tu sú nejak takí, čo sa chcú hrať na hrdinov a prekaziť štrajk, je to jednoduché – necháme ich, aby sa popálili.“

A tam som skončil. Boli takí vyjavení, že nedokázali ani otvoriť ústa. Funkcionári už nevedeli, čo so sebou. Kamarát, ktorý tam bol so mnou, mi naznačil, aby som radšej odišiel (je pravda, že to bolo trochu riskantné). A tak sme tam zostali. Odvtedy sme od neštrajkujúcich už nič nepočuli.

Cesta k návratu do práce

Nie štrajkokazi žiadali návrat do práce, ale CGT. Muselo to byť 15. júna (alebo okolo tohto dátumu). Už neexistoval štrajkový výbor, ani nič, kde by boli len CGT a my. Leták CGT oznámil,

že výkonný výbor CGT organizuje hlasovanie za a proti pokračovaniu v okupácii. Malo to byť tajné hlasovanie, teda pochopiteľne hlasovanie všetkých, štrajkujúcich i neštrajkujúcich. Mali sme o tom vážnu hádku, no tajné hlasovanie sa nakoniec konalo, masívne obklopené „odborovými militantmi“. Prišla masa pracujúcich (skoro polovica továrne). Niektorí odboroví militanti na to vôbec neboli pyšní...

No na všeobecné prekvapenie bola väčšina za pokračovanie štrajku. Dokonca aj za podmienok, v akých sa odohrával, bola väčšina štrajkujúcich. Takže sme pokračovali. Bolo však jasné, že všade sa postupne začínalo s obnovovaním práce. Rozsah generálneho štrajku sa začal vážne zmenšovať. Technika PCF a odborov, s ktorou prišli po grenellskej dohode a ktorá rozdelila štrajk na čiastkové štrajky tým, že otvorila vyjednávanie na báze jednotlivých fabrík, začala prinášať ovocie – v tom zmysle, že sa každý šéf vzdal nejakých omrvínok. CGT vyzvala na návrat do práce.

V Alsthom Saint-Ouen sa štrajkovalo spolu päť týždňov. V pondelok 24. júna, pri vyčerpanej morálke, vyzvala CGT na zastavenie štrajku. Stalo sa to pred kanceláriami v továrni. Bolo tam množstvo ľudí. Nebolo žiadne hlasovanie, nič. Iba dlhý príhovor od šéfa odborov. Keď skončil s vymývaním mozgov, vyšiel som po schodíkoch so skupinou kamarátov, na čo stalínisti odpojili zvuk. Pod nami bolo počuť nesúhlasné výkriky. Hovoril som bez mikrofónu do úplného ticha.

Napriek tomu, čo tvrdila CGT, štrajk sme nevyhrali. Za porážku boli zodpovední tí, ktorí akceptovali volebnú hru proti generálnemu štrajku. Bolo treba začať nové boje, poučené tým, čo sa stalo. Bez akéhokoľvek nadšenia sa všetci vrátili do dielní.

Akčný výbor RATP

Dvadsiateho druhého mája sa traja robotníci z RATP objavili v Censier. Hľadali študentov, ktorí by založili akčný výbor (AV). Jeden z nich staval barikády spolu so študentmi (bol mladý), no všetci traja boli vedení túžbou „urobiť niečo“, čo sa im zdalo nemožné vo vnútri odborovej organizácie v „Retape“.

V nasledujúci deň bol založený výbor. Množstvo problémov súviselo s tým, že 36-tisíc robotníkov bolo geograficky extrémne rozdelených: 22 autobusových staníc, 17 dielní, 14 konečných staníc metra, nehovoriac o množstve pod-staníc. Rozhodli sme sa vydať leták (ktorý mali študenti rozdávať 24. mája), vyzývajúci súdruhov, ktorí chceli byť aktívni v AV, aby s nami nadviazali kontakt. Leták bol umiernený: nevenoval sa problému odborov.

Pár robotníkov z rôznych staníc a liniek sa k nám pridalo v priebehu nasledujúceho týždňa (Balard, linka Sceaux, Nation 2 a Nation 6, Lebrun). Okrem dosť diskutabilných „taktických“ problémov, ktoré zamýšľali objasniť v letákoch, sa zásadné diskusie týkali nasledujúcich tém:

- Ako prelomiť bariéru, ktorú odbory používajú, aby zabránili komunikácii (medzi robotníkmi a študentmi atď.), podľa starého príslovia „rozdeľuj a panuj“?
- Ako objasniť skutočnú povahu štrajku, ktorý chcú odbory – špecialisti na predaj pracovnej sily proletariátu – za každú cenu udržať v medziach požiadaviek?
- Ako organizovať solidaritu so štrajkujúcimi inými spôsobmi, než len charitou a „spektakulárnymi gestami“?
- Ako vypracovať analýzu, ktorá by odhalila rolu odborov, ktoré *hierarchický* spôsob organizovania odsudzuje k tomu, aby boli len nástrojmi moci?
- Ako sa proletariát musí organizovať, aby zoberal svoj osud do vlastných rúk, a nedelegoval ho len do rúk nejakej moci (viď napr. výbory základne v Rhône-Poulenc)?

Počas týždňa sa naše akcie do veľkej miery obmedzili na tieto témy diskusií, pretože sme predovšetkým museli hľadať – dlho neúspešne – a rozvíjať ďalšie kontakty. Hoci cieľom bolo

rýchlo sa premeniť na výbor spolupráce, zostali sme akčným výborom s asi 30 členmi, ktorý fungoval v uzavretej slučke.

Robotníci boli pripravení prevziať distribúciu letáku, aby sme sa vyhli narastajúcim konfliktom medzi študentmi a delegátmi. Tí chceli úzkostlivo zabrániť „všetkým provokáciám“. Z tých istých diskutabilných dôvodov sa naše letáky tiež obmedzili na témy diskusií. Tie boli nasledujúce:

- Informovanie: existuje AV v RATP.
- Pokus naštváť žltých [štrajkokazov] až zožltnú ironickými poznámkami o „slobode pracovať“.
- Odmietnutie smiešne malých požiadaviek a výzva za minimálne požiadavky (kvalitatívne, nie kvantitatívne).

Grenellské dohody, vyhlásenie tajných volieb v depách, pokles počtu štrajkových hliadok, predznačujúci okamžitý návrat do práce, naše konanie urýchlil. Štvrtého júna sme rozšírili leták, vyzývajúci na pokračovanie v štrajku, napísaný z iniciatívy robotníkov zo stanicích Nation 2 a 6.

Odborárski strážni psi pred depami zdvojnásobili svoju ostražitosť. V ich neprítomnosti sme mali početné kontakty, veľmi plodné a bratské, no keď tam boli, veci sa začali zhoršovať. V depe Hainaut obvinili dvoch súdruhov z linky Sceaux (pričom jeden z nich bol v službe dvanásť rokov), že sú *agenti provokatéri*, ktorí nikdy nepracovali v RATP. Robotníci, ktorí sa tým nechali oklamať, ich spred dverí vykopli. Šťavnatý detail: títo súdruhovia boli, alebo skôr bývali, členmi CGT.

V nasledujúci deň prišlo asi päťdesiat robotníkov pred kanceláriu odborov, na rue Charlot 15, aby zistili výsledky hlasovania medzi-odborovej siete a závery stretnutia, ktoré sa tam konalo. Vo vstupe do budovy im fyzicky zabránili. CGT nešetřila urážkami, často dokonca protirečivými, pri ospravedlňovaní konania „manuálnych pracujúcich“, ktorí strážili dvere: platia nás Američania, polícia, vláda, CFDT, atď. Hneď sme napísali niekoľko letákov, ktoré sa rozdávali v ten istý večer:

- Prvý kritizoval: spôsob, akým CGT a jej svalovci privítali robotníkov; úskoky, ktorými chceli ovplyvniť hlasovanie; hry s výsledkami, keď sa ukázalo, že vplyv nie je dostatočný; nečestné používanie monopolu na komunikačné prostriedky, vďaka ktorému mohli odbory pripraviť návrat do práce proti vôli masy pracujúcich.
- Ostatné letáky, podpísané tými, ktorí sa rozhodli pokračovať v štrajku aj napriek hrozbám CGT (ktorá ohlásila, že od 8:00 vo štvrtok 6. júna už nebude kryť štrajkujúcich), vyzývali k rovnakému rozhodnutiu na všetkých stanicích a v depách.

Vo štvrtok 6. júna štrajk pokračoval aj napriek príkazom od odborov v rôznych depách. Hneď, ako sa to dozvedeli, poslali svoje „esá“, aby túto netolerovateľnú situáciu dali do poriadku. Napriek historickému titulku *L'Humanité* z 6. júna („*Víťazný jednotný návrat do práce!*“), sme sa čoskoro dozvedeli, že návrat do práce bol v Gonnesse, Ivry, Les Lilas, Croix-Nivert, Clichy, Montrouge, Lebrun, Nation 2 a 6 atď. dosť problematický. Pokusy obnoviť zastavenie práce sa množili, a všade sa v rôznej miere robotníci preskupili a pripravili na akcie.

Takže asi v piatok, 7. júna, sa súdruhovia z depa Croix-Nivert stretli (v kavarni, napriek tomu, že súdruh z Lebrun ich pozval do Censier, pretože mnohých pod vplyvom odborových predákov stále odpudzovala myšlienka otvorene kontaktovať „*lavičiarov a študentských provokatérov*“). Dvaja delegáti CGT prišli obhajovať hlúpe (ako sa ešte ukáže) volebné pozície odborov, a čelili agresívnym otázkam a odpovediam od ich členskej základne. Keď ich pozícia začala byť neudržateľná, rozhodli sa odísť, čo odôvodnili tým, že sme proti-odborárski (zaujali postoj cnostného kňaza, ktorý si strčí prsty do uší a povie „*To nechcem počuť*“, keď sa niekto rúha). Potom sme sa už mohli presunúť do Censier. Výsledkom diskusie bol leták, ktorý zvolával všeobecné zhromaždenie robotníkov RATP na nasledujúci deň.

Leták sa rozdával celé ráno v sobotu ôsmeho. Zhromaždenie sa stretlo. Pracujúci z depa Lilas oznámili, že založia robotnícky výbor (alebo tiež výbor základne, robotnícku radu, soviety, atď.). Povedali nám, že proces prebiehal všade rovnako: keď štrajkujúci napriek tlaku odborov nehlasovali za návrat do práce, delegáti sa pohrali s výsledkami hlasovania a zároveň vydali príkaz na návrat do práce v mene „*bojovej jednoty robotníckej triedy*“. (Príklad: v Lebrune hlasovalo 80 % za pokračovanie štrajku, no za zaujímavých okolností vydalo v iných depách CGT vyhlásenie, že v Lebrune bolo 80 % pracujúcich za návrat do práce). V týchto podmienkach sa zdalo, že je možné znovu spustiť štrajk, no nebolo nás dosť veľa. Preto sme napísali nový leták, ktorý zvolával všeobecné zhromaždenie na pondelok 10. júna.

Pondelok: takmer totálny úspech, zastúpených je 11 dep, 9 liniek a 1 dielňa. Všetci hovorili o vývoji štrajku na ich linke či v depe: fakty boli naozaj všade rovnaké. Nedostatok prepojení medzi robotníkmi umožnil, že štrajkujúci boli podvedení a porazení. Rozhodli sme sa založiť výbor spolupráce, v ktorom boli dvaja súdruhovia z každého depa. Priebeh debaty, zameranej na zorganizovanie robotníkov do akčných výborov viedol k sformovaniu výborov základne. Keď súdruhovia z výboru spolupráce chodili z jednej miestnosti do druhej, rozdávajúc leták, ktorý vyzýval na akcie, prejavila sa ďalšia tendencia. Niektorí súdruhovia, najmä mladí, povedali, že majú dosť „*nekonečných diskusií*“ a vyzvali na „*okamžitú akciu, selektívne opätovné spustenie štrajku v niektorých depách najodhodlanejšími robotníkmi, ktorým sa musí podariť viesť ostatných pracujúcich*“. Táto tendencia, hoci nebola úplne nezlučiteľná s tou prvou, v konečnom dôsledku vyvolala zmätok, ktorý bol čiastočne zodpovedný za dvojité zabrzdzenie:

- Na jednej strane pokusy zorganizovať sa, založené na analýze úlohy odborov, sa spomalili, hoci už dosahovali výsledky,
- Na druhej strane sa selektívne spustenie štrajku nemohlo odohrať, preto, lebo hoci sa v nadšenej atmosfére zhromaždenia 400 až 500 ľudí odhlasovali mnohé rezolúcie, nie všetky obstáli v konfrontácii s realitou.

Záver

Stalinistické hazardovanie

Jedným z najpozoruhodnejších faktov o máji-júni '68 je postoj, ktorý zaujala PCF a CGT po prvom týždni štrajku: utopiť narastajúce hnutie v záplave štrajku, ktorý iniciovali a kontrolovali. Dejiny (najmä návrat do práce v júni) dokázali, že stratégia PCF a CGT bola správna, to znamená, že bolo len málo excesov. Bez ohľadu na to však riziko, že generálny štrajk uvoľní energiu, ktorá sa vymkne spod kontroly iniciátorov, bolo reálne (a vždy je reálne).

Aké boli významné fakty, ktoré im umožnili vyhlásiť 17. mája generálny štrajk?

Štrajkové hnutie, ktoré vzniklo 14. mája v Claas a Sud Aviation sa rýchlo rozšírilo do Renaultu Cléon, a potom pokračovalo ako požiar, no zostalo obmedzené na menšinu (200 000 štrajkujúcich 17. mája) kvantitatívne, ale aj kvalitatívne. Nemáme síce presné čísla, no štrajkujúci väčšinou neboli na pracoviskách, kde štrajky vypukli – najmä v zmysle aktívne participujúcich. Hoci v početných prípadoch (napríklad: výroba automobilových svetiel v Cléon) to boli odhodlaní mladí robotníci, ktorí iniciovali akcie, pridali sa k nim aj starší pracujúci, často militanti CGT. Takže to bol minoritný štrajk, ktorý ťažil z benevolentnej pasivity ostatných robotníkov na pracoviskách. Bez ohľadu na to však hnutie rástlo a malo veľký potenciál (viď príklady súvisiace s akciami v CATE Censier nižšie). Nadviazali sa kontakty s ľuďmi vonku a celé pracoviská boli pripravené začať štrajkovať, k čomu došlo 18. a 21. mája. Generálny štrajk započatý v SNCF, RATP a tých kľúčových sektoroch, v ktorých mal aparát PCF -CGT hegemoniu, tieto kontakty zatlačil do úzadia (okrem prípadov, v ktorých sa udržali vďaka geografickej blízkosti). CGT teda svoje rozhodnutie urobila v najvhodnejšej chvíli a konala ako ochranný prostriedok proti hnutiu. Samozrejme, nestačilo len, aby robotníka jednoducho dotlačili do štrajku vojaci PCF -CGT (napríklad v Seine Saint Denis, 18. mája ráno), a na takýchto pracoviskách od začiatku nešlo o veľmi „aktívny“ štrajk, len ľahkú okupáciu kontrolovanú CGT.

Vráťme sa však k 17. máju. CGT mala vďaka svojmu celoštátnemu vplyvu a tisícim militantov oveľa citlivejšie senzory, než ktokoľvek iný, aby zhodnotila situáciu po 13. máji. Na začiatku bola dočasná slabosť vlády, pretože obe jej hlavy boli neprítomné (Pompidou bol na návšteve Afganistanu od 3. do 10. mája, a De Gaulle potom v Rumunsku od 14. do 20. mája) a ich náhradníci neboli rovnako kompetentní: nevideli blížiacu sa študentskú krízu a nepodarilo sa im spacificovať situáciu, ktorá vyvrcholila 10. mája nocou barikád. Pompidou zahájil 11. mája inteligentný ústup (znovuotvorenie Sorbonny, prepustenie zatknutých), ktorý počítal s tým, že nedôjde k opätovnému vzostupu študentského hnutia (čo sa však nakoniec stalo). Obyvateľstvo, a najmä robotnícka trieda, si tento ústup vysvetľovalo ako porážku moci autority, ktorá sa zdala takmer nepremožiteľnou, všemocnou. Študenti ukázali, že sa to dá urobiť – pričom proti polícii použili aj násilie – a že sa to vyplatí. Išlo o políciu, ktorá v Paríži udržiavala kontrolu nad situáciou a vyhýbala sa vážnym omylom. Pre mnohých robotníkov a zvlášť pre militantov CGT to bol moment, ktorý bolo treba využiť na získanie výhod. Hoci demonštrácie 13. mája boli úspechom, trochu zakryli nerovnomernú participáciu v štrajku. Dovolili však tisícim robotníkov, aj keď len povrchné, byť v kontakte so študentmi a počúvať inú pesničku, než staromódne melódie odborárskych demonštrácií, ktoré boli „o ničom“.

Komunistická strana, ktorej prítomnosť na univerzitách v UEC bola v rozklade už od roku 1965, od samého začiatku študentských nepokojov nepodporovala hnutie (mierne povedané

– viď článok G. Marchaisa v *l'Humanité* z 3. mája) a snažila sa ho čo najviac zabrzdiť. Táto snaha však bola márna a PCF to ešte viac zdiskreditovalo. Sektor univerzít však nebol taký dôležitý. Ak by hnutie takéhoto typu vypuklo a vyvinulo sa v robotníckom prostredí, to by bol celkom iný problém. Samotná existencia PCF, a do istej miery aj CGT, by mohla byť ohrozená. A bohužiaľ pre stalinistov, zdalo sa, že práve toto sa deje. Štrajk sa začal bez akýchkoľvek rozkazov od odborov a šíril sa ďalej. Kým na začiatku (viď príklad Alsthom) sa stalinisti robili hluchí a stavali sa proti vágnym túžbam po autonómii, po 17. máji urobili otočku. Mali z toho dvojité prospech:

- Štrajk sa stal ich majetkom. Militanti CGT, ktorí chceli situáciu využiť, dostali pocit istoty. Vo vzťahu k vláde a štátu sa dvojica PCF-CGT osvedčila ako strážca poriadku a pán osudu „stáda robotníkov“.
- Vo svojej prvej fáze operácia uspela vo vypudení „lavičiarskej“ hrozby medzi robotníkmi. Teraz bolo nevyhnutné – prostredníctvom udržiavania a kontrolovania tlaku – získať ústupky od štátu a šéfov, a otvoriť tak cestu k návratu do práce.

Fakty potvrdzujú túto verziu, aj keď sa zdá, že odmietnutie grenellskej dohody na väčšine pracovísk 27. mája ju vyvracia. Je to naozaj iba zdanie, pretože ak sa pozrieme bližšie, hnutie od 3. júna klesalo a táto tendencia sa stala nezvratnou po návrate do práce v SNCF a najmä v RATP po 6. júni. A hoci bod, odkiaľ niet návratu, bol dosiahnutý až 14. júna, a napriek senzačným udalostiam v Renault-Flins a Peugeot-Sochaux a rôznym opätovným štrajkom, ktoré odrezal skalpel CGT, zostali len zástancovia tvrdej línie. Aké boli dôvody úspechu návratu do práce?

Po prvé, v kľúčových sektoroch, ktoré CGT ovládala (SNCF, EDF GDF, bane), sa jej okrem niekoľkých marginálnych príkladov podarilo zastaviť, čo sama začala. Potom už štrajk nechcela drvivá väčšina štrajkujúcich, ktorí sa na ňom nepodieľali: nebol žiadny dôvod, aby sa v deň návratu do práce zmenili na rozzúrených štrajkujúcich – jedným protipríkladom však bol Peugeot Sochaux, kde robotníci, ktorí hlasovali za návrat do práce, opäť začali štrajkovať a došlo ku konfrontácii s CRS. No hoci to bolo víťazstvo vojenskej organizácie, za ktoré zaplatili životom dvaja robotníci, nevedlo k žiadnym túžbam po politickej autonómii na strane pracujúcich.

Po vyše dvoch týždňoch štrajkovania bolo mimo pracovísk cítiť apatiu: strach z neznámyho, ušlá mzda. To všetko pritlačilo umiernených a váhavých na stranu návratu k normálu. A nakoniec, na tých vzácných miestach, kde boli robotníci organizovaní a odhodlaní, došlo na úskoky, mäkký či tvrdý nátlak a demoralizáciu skladbami, ktoré sólisti PCF -CGT zahrli fantasticky, spoliehajúc sa na nedostatok skúseností s robotníckou autonómiou...

Robotnícka autonómia

Môže sa to zdať ľahké, priložiť stetoskop k hnutiu už po tom, čo prebehlo, a vyhlásiť, že sa nevyskytli žiadne prípady – alebo len málo – robotníckej autonómie. Žiaľ, je to jediná metóda, ako odohnať všetky ilúzie (na ktoré sa vždy dopláca, skôr či neskôr) o praxi a kvalitách hnutia. S lútosťou spomeňme, že tí, ktorí mali pred 40 rokmi pred sebou najviac práce – a máme tu na mysli súdruhov z CATE Censier – ju neurobili. A hoci sa nenechali ukolísat víťazoslávnymi ilúziami, neobrátili svoju kritiku na limity hnutia. Okrem kvantitatívnej⁵³ slabosti tých hnutí, ktoré preukázali nejaké náznaky autonómie vo vzťahu k odborom (čiže vo vzťahu k všetkým odborom, pretože počas krátkeho obdobia v máji a júni 1968 bola CFDT na inej vlne ako CGT, a lepšie tak dokázala rekuperovať energiu základne a vydobyť si miesto pod slnkom štátneho odborárstva) treba spomenúť aj kvalitatívnu slabosť, ktorá bola v zásade dôsledkom

⁵³ Podľa Seidmana malo sotva 10 % podnikov, v ktorých sa štrajkovalo, kontakt s „lavičiarimi“ či, presnejšie, s militantmi mimo KSF.

neskúsenosti militantov a robotníkov. Túto neskúsenosť ešte prehľbil samotný charakter mája a júna 68: obrovský pasívny štrajk.

Neskôr preskúmame skúsenosti CATE Censier, ktorého prístup bol najbližšie k robotníckej autonómii. Máme na mysli fakt, že skupiny robotníkov sa organizovali proti stranám a odborom vo výboroch základne či akčných výboroch (rozdiel nie je dôležitý) a boli schopné konať v štrajku, spájať svoje konkrétne podmienky s všeobecnými podmienkami kapitalizmu a chápať svoju prax ako politickú. Tieto prípady boli v máji a júni 1968 zriedkavé, no na druhej strane z toho istého obdobia vzišli dve fantazmy: samospráva (ktorá v roku 1973 viedla k štrajku v Lip v Besançon) a mýtus „ústredných štrajkových výborov“.

Samospráva: mýtus a realita

V roku 1968 sa veľa začalo hovoriť o samospráve. Doslovný význam tohto pojmu, či už sa vyskytol v programe PSU, u niektorých anarchistov, či – pod názvom „robotnícka kontrola“ – u trockistov, je „seব্যকরিস্তোবন ব্যবকরিস্তোবনয়“. Vo väčšine prípadov znamenal, že sami pracujúci zabezpečovali najdôležitejšiu výrobu⁵⁴, udržiavali výrobné prostriedky v použiteľnom stave⁵⁵ alebo zabezpečovali dodávky benzínu.⁵⁶ V Clermonte v Oise si personál psychiatrickej nemocnice sám vynútil 40-hodinový päťdenný pracovný týždeň. Premyslenejšie akcie sa konali v observatóriu Meudon, konkrétne v Puy-De-Dôme, kde vznikol „samosprávny výbor“. Výskumníci a technici tam premýšľali o metódach, ako zlepšiť manažment a spoluprácu v skupinách. V Saclay sa vydali tým istým smerom. V týchto prípadoch pomáhala tomuto úsiliu vysoká úroveň kvalifikácie personálu a zvyk pracovať v skupine. Najpokročilejší pokus o „samosprávu“, alebo aspoň ten, ktorý sa tak prezentoval, sa odohral v CSF v Breste, kde najdôležitejšími odbormi bola CFDT.

Samospráva — CSF — Brest⁵⁷

Od roku 1962 pracovalo v továrni (na elektroniku) CSF v Breste tisíc mužov a žien. CFDT tam má veľkú väčšinu: organizuje 83 % pracujúcich, kým FO zvyšných 17 %.

Dvadsiateho mája '68 boli budovy okupované. Militanti z CFDT okamžite zorganizovali skupiny, poverené urgentnými opravami, koordináciou, zásobovaním, financiami, atď. Nadviazali sa kontakty s roľníkmi v regióne, ktorí pomáhali so zásobovaním. Štrajkujúcim poskytli úver (konflikt sa skončil až 24. júna). V dielňach sme premietali filmy a diapozitívy a organizovali diskusie s ľuďmi zvonka. Párkrát boli prizvaní militanti z UNEF, aby prišli a podelili sa o svoje názory a zapojili sa do debát. Pár učiteľov zvolalo konferenciu o sexuálnej výchove. Členovia manažmentu mohli tiež prísť a hovoriť.

Okrem klasických požiadaviek vyzvala CFDT k vytvoreniu Robotníckych komisií. Jednu takú komisiu tam dosadili, pričom bola zložená z členov manažmentu a dvanástich zamestnancov, ktorí spisovali správy o: informáciách o personále, participácii na manažmente firmy, o pracovných podmienkach, atď. Niektorí štrajkujúci v istom bode premýšľali o opätovnom spustení výroby. Projekt zlyhal, pretože boli zablokované finančné toky a, čo je dôležitejšie, armáda, ktorá bola najväčším odberateľom, by to nikdy neakceptovala. V Breste preto nebola skutočná samospráva – prinajlepšom tam bolo trochu spolu-manažmentu.

⁵⁴ V Fontenay-aux-roses, kde zostal spustený reaktor Triton, ktorý poskytoval rádio-izotopy nemocniciam.

⁵⁵ V Péchiney v Noguères, aby nedošlo k poškodeniu hliníkových smaltovní. . .

⁵⁶ V rafinérii v Grand-Couronne, neďaleko Rouen, distribuoval benzín štrajkový výbor, ktorý sám rozhodoval o svojich prioritách.

⁵⁷ Prevzaté z Delale a Ragache, s. 94.

Ba čo viac, táto samospráva sa v skutočnosti týkala len inžinierov (proti manažmentu) alebo technikov (proti manažmentu alebo inžinierom), no väčšina pracujúcich len chcela utiecť od práce a nie považovať sa za produktívnych pracujúcich. Aby sme tento stručný opis uzavreli (pretože dnes si už nevieme ani predstaviť, aká nadmerná dôležitosť sa pripisovala tejto brestskej samospráve), išlo v zásade o údržbu a ochranu nástrojov, veľmi často predznamenajúcu návrat do normálu. A preto: čo ak robotníci vedia, ako to robiť dokonca lepšie než šéf... ale bez neho?

Ústredné štrajkové výbory

Najznámejším a najviac mytologizovaným príkladom je Nantes. Po demonštráciách 24. mája sa prefekt zabarikádoval v prefektúre, kde väčšina zamestnancov štrajkovala. Polícia sa na verejnosti už neukazovala; mestská samospráva bola v kríze, pretože časť poslancov rezignovala. „Centrálny štrajkový výbor“ [CCG] (v skutočnosti mezdi odborová organizácia CGT-FO-CFDT)⁵⁸ sa teda nanominoval do radnice a zaisťoval služby ako pohrebné ústavy či matriku. CCG vlastne nahrádzal pohotovostné služby, ktoré štát už neposkytoval. 27. mája oslávilo CCG svoje nedávne založenie tak, že zorganizovalo pochod 50 000 ľudí. 31. mája opäť zvolali demonštráciu a na výzvu ešte reagovalo 30 000 ľudí. No od 3. júna sa rozhodli odovzdať miestnej samospráve politické funkcie, ktoré predtým vykonávala, opustili radnicu a väčšinu služieb presunuli do kancelárie poľnohospodárskych odborov. Prefekt zacítil príležitosť a okamžite prevzal kontrolu nad distribúciou benzínu.

Akčné výbory

V rámci tohto textu nemôžeme sledovať celú históriu akčných výborov (AV), ktoré sa začali objavovať po 10. máji. Svedectvo a výbore v Montreuil však naznačuje, aké boli ich silné a slabé stránky. Na druhej strane, oplatí sa pozrieť na najzaujímavejší z nich,⁵⁹ študentsko-robotnícky akčný výbor (CATE), nazývaný tiež CA Censier, podľa univerzitného centra, kde sa schádzal od 12. mája do 16. júna 1968.

Od jeho založenia hŕstkou súdruhov sa budúci CATE izoloval od ľavičiarskych skupiniek a rozhodol sa intervenovať na pracoviskách s cieľom rozvinúť spoluprácu (a akcie) medzi robotníkmi a študentmi alebo externými militantmi. Niektorí z čelných aktivistov neboli organizovaní v žiadnej skupine, no boli tu aj militanti z La vieille Taupe⁶⁰ a o niečo neskôr z GLAT.⁶¹

Prvé dni boli venované šíreniu letákov a nadväzovaniu kontaktov s robotníkmi, s nádejou, že neskôr dôjde k vytvoreniu AV v továrňach, kým je štrajk ešte v raných štádiách. A tak išli za sebou FNAC Châtelet (kontakty 17. mája, vytvorenie AV 21. mája), potom BHV (vytvorenie spoločného bulletinu, *La Base*), tlačiarne L'illustration v Bobigny 17. mája, Firmatic v Puteaux, Dassault v Suresnes, Decauville v Corbeil, Thomson Houston v Bagneux 17. mája, Imprimerie Lang (19. dištrikt) a najmä NMPP (Paris-Réaumur a Bobigny) a Rhône-Poulenc vo Vitry, kde mal CATE popri Citroën Balard a depe Lebrun RATP (13. dištrikt) najväčší vplyv.

Prvé akcie CATE teda sprevádzali prvé štrajky alebo vágne túžby po štrajku už pred 18. májom, teda dňom, keď sa CGT rozhodla spustiť generálny štrajk, aby hnutie utopila. Existujú cenné svedectvá, ktoré dokazujú prítomnosť slabej minority robotníkov (podľa Baynaca priemerne 10 % na pracovisku), ktorá bola pripravená začať bez spoliehania sa na odbory.

⁵⁸ Samozvaný výbor, založený federáciami, a nie zložený z militantov z fabrik.

⁵⁹ Pozri knihu od Jacquesa Baynaca, *Mai retrouvé*, Robert Laffont, 1978.

⁶⁰ Komunistické kníhkupectvo, založené v roku 1965.

⁶¹ „Groupe de Liaison pour l'Action des Travailleurs“, založená v roku 1959.

V Citroëne (v 15. dištrikte) bol CATE vďaka osobným kontaktom prítomný a od 18. mája sa podieľal na príprave štrajku, ako aj jeho začiatku v pondelok 20. mája. Nezabúdajúc na zloženie pracovnej sily, ktorú zo 60 % tvorili imigranti, distribuovali leták v štyroch jazykoch (v španielčine, portugalcine, arabčine a srbochorvátčine), ktorý vyzýval na štrajk a jeho organizáciu. Keďže štrajk ešte nebol dohodnutý, CGT ich nechala konať (snažili sa o okupáciu továrne) a neskôr prevzala ich požiadavky. No od 21. mája, keď už bol štrajk dohodnutý, CGT prezvala kontrolu nad bránami a fyzicky im zabránila vstúpiť do továrne.⁶² No kontakty pokračovali vonku. CATE sa podarilo nadviazať kontakty medzi robotníkmi z rôznych tovární Citroënu (Levallois, Saint Ouen, Nanterre) vďaka akciám v ubytovniach imigrantov na predmestiach.⁶³ Keď 22. júna CGT s manažmentom vyjedнала návrat do práce, CATE sa podarilo oddialiť návrat o dva dni.

CATE si uvedomoval limity generálneho štrajku 18. mája, a tak vydal niekoľko letákov, vyzývajúcich k „transformácii pasívneho štrajku na aktívny štrajk“, no okrem Rhône-Poulenc vo Vitry, kde participácia na štrajku dosiahla 50 %, ⁶⁴ a kde CATE mal istý vplyv (hoci je pravda, že ťažil najmä z postoja CFDT, ktorá bola viac orientovaná na základňu a nepriateľská voči CGT), a kde sa mu 24. mája podarilo priamo vo fabrike stretnúť so zhromaždením 300 robotníkov. 28. mája sa tu postavili na odpor voči pokusu CGT o vyjednanie návratu do práce,⁶⁵ výsledky boli klamlivé a nebola žiadna odozva v prospech tejto „transformácie“. Išlo tu však o charakter hnutia. Pred 18. májom, keď sa štrajk začal bez akýchkoľvek príkazov od odborových konfederácií, bol štrajk takmer všade obmedzený na menšinu (v rôznej miere) a odhodlaní robotníci neboli v pokušení urobiť viac, než hlasovať za štrajk a ísť domov či na demonštrácie.

Po 18. máji, keď sa CGT podarilo presadiť štrajk, nebola väčšina robotníkov proti nemu, no rozhodli sa zostať doma.

Okrem práce v parížskom regióne sa od 20. mája CATE zaoberal problémom kontaktov v provinciách. Od 21. mája boli vysielané tímy do Troyes (textilný priemysel), Dijonu, Metz a Montpellieru. To boli tiež príležitosti na nadviazanie kontaktov s farmármi, aby sa zabezpečilo zásobovanie akčných výborov a CATE.

Okrem toho vytvoril CATE 28. mája medzipodnikový výbor, ktorý sa stretával v Nord Aviation v Châtillone, ktorý koordinoval úsilie akčných výborov na pracoviskách a rozširoval leták s názvom „Bráňme náš štrajk“. Od založenia sa schádzal každý deň a zbieral militantov z desiatky tovární v parížskom regióne.⁶⁶ Na začiatku júna bolo cieľom klásť odpor voči návratu do práce, ktorý presadzovala CGT.

Návrat do práce v RATP, ktorý sa začal 6. júna, sa pre CATE stal kriticky dôležitým problémom. V pondelok 10. júna sa 400 zamestnancov RATP (zo spolu 36 000) stretlo v Censieri (na výzvu akčného výboru RATP), aby zorganizovali pokračovanie v štrajku. Bola to otázka odvety proti ofenzíve CGT, ktorá bola založená na tlaku na štrajkujúcich, monopole na informačné prostriedky a, ak to bolo nevyhnutné, na klamstvách a pästiach. Napriek tomu

⁶² Pozri svedectvo F. Perlmana, amerického militanta, ktorý bol v Paríži v máji 1968 a intervenoval v Citroëne, v F. Perlman a R. Grégoire, *Worker-student action committees. France, May '68*, Black & Red, február 1969, od strany 23.

⁶³ Okrem Citroënu sa CATE pokúšal organizovať aj talianskych, portugalských a marockých imigrantov a pracoval aj v chudobných osadách v parížskom regióne (Nanterre, Champigny). Nadviazali sa aj kontakty s *Lega Studenti-Operai* v Turíne.

⁶⁴ Podľa Baynaca (s. 223) boli štrajkujúci zorganizovaní v 39 výboroch základne (jeden v každej budove). Zvolili si ústredný štrajkový výbor so 156 členmi, ktorí boli kedykoľvek odvolateľní. Kým sa na tom podieľala CGT, ponechala si výkonný výbor, ktorý mal oprávnenie jednať s manažmentom.

⁶⁵ Baynac na strane 225 čestne uznáva, že 30. máj, nasledovaný gaullistickou protiofenzívou a víťazstvo 28. mája sa ukázali ako efemérne.

⁶⁶ Nord Aviation Châtillon, CSF a CET Malakoff, Otis Levallois, RATP Paris XIII, PTT Paris, Rhône-Poulenc Vitry, Sud Aviation Suresnes, Hachette Paris, Schlumberger Clamart, Thomson Houston Bagneux, BNP Paris office, Inter Bâtiment Paris.

10. júna jedenásť autobusových dep (z 22), deväť liniek metra (zo 14) a jedna dielňa (zo 7) pokračovali v štrajku a ich zástupcovia sa stretli v Censier. V dôsledku nedostatku perspektívy energia rýchlo klesala, aj napriek nadšeniu na tomto všeobecnom zhromaždení. Úplný návrat do práce sa nakoniec uskutočnil 12. júna, s výnimkou depa Lebrun, ktoré zotrvalo vo svojej zúfalej pozícii. Koniec štrajku v RATP znamenal aj koniec CATE, ktorý budovu Censier opustil 16. júna.⁶⁷

Baynac vo svojej knihe nepodáva presné počty participujúcich na CATE, no môžeme hovoriť o asi 500 účastníkoch, robotníckych militantoch v asi tucte fabrík (najmenej päť militantov v každej), kontaktoch v asi tridsiatich ďalších továrňach, a tiež istom vplyve na niektorých pracoviskách (Rhône-Poulenc, depo RATP Lebrun), ako aj o náklonnosti výboru k seba-organizovaniu.

Otázka násillia

Ďalším aspektom, ktorý tu treba spomenúť, je násillie.

Tu sú hlavné represívne služby, ktoré fungovali v roku 1968. Polícia prefektúry (PP), Compagnie Républicaine de Sécurité (CRS) a Gendarmes mobiles. Prvé dve boli ozbrojené obuškami a „bidules“ (palice veľké asi ako násada krompáča), štítmí, granátmi so slzotvorným plynom... Gendarmes mobiles používali pažby pušiek, a občas detektívov v civile, ktorí špehovali, robili provokácie alebo pomáhali pri zatýkaní hneď po spáchaní trestného činu, pričom všetko koordinoval a riadil jeden z dôstojníkov.

Všetky represívne sily mali skúsenosti s čistením ulíc od demonštrantov rôzneho druhu, robotníkov, študentov, a – bez väčších ťažkostí – demokratov, ktorí protestovali proti vojnám (v Indočíne, Alžírsku, Vietname...).

Tretieho mája o 3:35 ráno dostal policajný riaditeľ piateho *arrondissementu* štvorriadkovú správu z policajnej prefektúry, ktorá viedla k prvým konfrontáciám v Latinskej štvrti: „Rektor Parížskej akadémie a prezident univerzitetnej rady žiadajú políciu, aby opäť nastolila poriadok v Sorbonne tým, že vypudí podvratné živly“. „Žiadateľom“ bol M. Roche.

Tretieho mája teda represívne sily chceli vyčistiť Sorbonnu od niekoľkých stoviek odborárskych a ľavičiarских militantov, ktorým dovolili odísť bez odporu. No okolo Sorbonny narazili na neobvyklú mieru odporu: šesť hodín hádzania kameňov, niekoľko priamych konfrontácií, zápalné bomby vo všetkých susedstvách v Latinskej štvrti a St. Germain.

Išlo o začiatok niekoľkých týždňov bojov.

Už tento prvý deň mal charakteristiky toho, čo nasledovalo. Mladí ľudia, ktorí sa len málo (ak vôbec) videli v samostatných vodcoch a existujúcich organizáciách, či už odborových – Union Nationale des Etudiants de France (UNEF), Comité d'Action des Lycéens (CAL), Syndicat National de l'Enseignement Supérieur (SNESup) – alebo politických, ako ľavičiarске skupiny (trockistické, anarchistické, maoistické...), mali počas siedmich týždňov bojov v máji a júni veľmi malý vplyv. Búriaca sa mládež začala využívať to, čo jej radili militanti, aby vytvorila vlastnú politickú líniu a organizáciu: časopisy (napríklad Action) a štruktúry (napríklad akčné výbory). No v týchto prostriedkoch sa angažovali až do tej miery, že sa zabránilo akejkoľvek skutočnej diskusii o politickej línii a debatám, ktoré sa mohli zaoberať, okrem iného, problémami represie a sebaobrany hnutia. Väčšina sa usilovala o súdržnosť na úkor jasnosti. Každý výbor, každá skupina mladých proletárov, a často aj každý člen výboru – robili, čo sa im zachcelo.

Každá malá skupina mladých ľudí chodila na takmer denné demonštrácie z vlastnej iniciatívy. Vzájomná dôvera a politická atmosféra v hnutí boli až zázračné. Od prvých konfrontácií sa

⁶⁷ Medzipodnikový výbor sa naďalej stretával až do leta 1969. Rozpustil sa, okrem iného, aj preto, lebo sa odmietol transformovať na politickú organizáciu.

do prvej línie postavili najodhodlanejší či najskúsenejší, zatiaľ čo tí vzadu vytrhávali dlažobné kocky, vyrábali projektily (niektorí si priniesli vlastnú muníciu, molotovy), hádzali kocky na skupiny policajtov, stavali barikády z policajných áut. Zranení bolo veľa, a často vážnych, najmä v momentoch paniky, či keď nejakí demonštranti zostali izolovaní, no keď bola príležitosť, často sa nám podarilo fízlov zatlačiť, a potom si zranených museli zbierať zase oni.

Tu sú dva články z prvého militantného časopisu, ktorý založili študentskí odborári (a snád aj niečo viac, než len to), ktorí sa pokúsili spojiť všetkých, čo sa videli vo vznikajúcom hnutí. Do veľkej miery vzniklo hnutie ako reakcia na represiu a na tomto základe získalo ľudovú podporu, aj napriek ničeniu áut a menším škodám.

Action N°1

Represia: tvárou v tvár

7. máj 1968

Strážni psi

Hnutie proti represii prinútilo všetkých strážcov poriadku, aby sa od neho dištancovali. Študenti, ste na prvých stránkach novín. Pozrite sa, ako o vás hovoria.

Minulý piatok niekoľko stoviek Gardes mobiles čelilo hŕstke študentov, ktorí tradične robili rámus v okolí Sorbonny. „Títo výtržníci trochu pozabudli na to, že sú napriek všetkému privilegovaní. Demonštranti pred Bastilly by si mali spomenúť, že ešte nedávno sa s nimi zaobchádzalo ako so synčekom ich Oteckov.“ „Neviem, či je medzi nimi veľa synáčikov [rozmaznaných buržoáznych detí], ale neprekvapilo by ma to.“ (*Paris Jour*)

Fakulta, o ktorej sa veľa hovorí: Nanterre la Folie [Nanterre bláznivá]. Viete, ako tam študenti žijú? Uprostred chudobnej štvrte, kde hnije subproletariát, vytvorila buržoázia všetky vymoženosti, na ktoré jej synovia majú právo. „Keď sú unavení, obyvatelia Nanterre si môžu oddýchnuť v ich celkom skromných (podľa ich názoru) izbách. Predstavte si izbu, ktorá stojí v hoteli stojí 3500 frankov za noc: veľké okná, nástenky, kam si môžete zavesiť, čo chcete, oddelený záchod, teplá voda, studená voda, elektrická zásuvka na holiaci strojček. Dole: sprchový kút. Telefón a malá kuchynka s chladničkou a sporákom, a samozrejme výťah. Keďže sú intelektuáli, o každodenné upratovanie sa starajú zamestnané upratovačky. Päťhviezdičkový komfort.“ (*Paris Jour*)

No podľa dekana Grappina tento experiment zlyháva:

„Manželstvo internátu a fakulty sa vo svetle skúseností ukázalo ako nešťastné. Školský areál sa stal... nepoviem, že je to bosorácky kotol, ale je to priestor, uzavretý do seba, kde sa šíria všemožné fámy.“ (*L'aurore*)

„Synáčikovia“ nepochopili problém a urážajú pamiatku starších, ktorí toľko obeťovali, aby oni mohli žiť v raji.

„Sám som bol študent a zdá sa mi, že dnešní študenti majú ľahký život. My sme ho nemali – okrem pár privilegovaných v univerzitných rezidenciách. Väčšinou sme žili v izbách bez ohňa. Nemali sme korporátne jedálne, v ktorých sa dnes dá slušne najesť za 1,5 franku. Vaše sídla by pre nás boli raj. Takže – pokračujte v štúdiu a upokojte sa.“ (Camille Leduc, *Paris Jour*)

No niekedy sa robenie rámusu môže zvrhnúť na drámu. Výtržníkom je to jedno. To nie oni platia za rozbité okná. Ľudia sú úplne dezorientovaní, no dobrí Francúzi sú na stráž, dôrazne odsudzujú provokatérov, ktorí dostávajú rozkazy zo zahraničia.

„Niektoré skupinky“, „anarchisti, trockisti, maoisti“, „v podstate zložené zo synčekom veľkoburžoázie a vedené anarchikom Cohn-Benditom sa

pod zámienkou nedostatkov vlády vyžívajú v aktoch, ktoré bránia normálnemu fungovaniu fakulty“, „demolujú kancelárie, prerušujú kurzy, navrhujú bojkoty skúšok, atď.“ (*L'Humanité*)

Ďakujeme a vypadnite, Monsieur Roche

V piatok 3. mája Univerzita odpovedá na akcie študentov Nanterre obuškom. Od desiatej ráno študenti Nanterre reagujú na uzavretie ich univerzity. Fašistická skupina Occident, preslávená svojimi útokmi, podpaľčstvom a prepadmi, pochopila uzavretie Nanterre ako výzvu na vyhlásenie, že „vyčistí“ Latinskú štvrť od „bolševickej hávede“. Na ochranu Sorbonny vznikajú sebaobránné skupiny, ktoré strážia brány. No odpoveď na autoritárske opatrenie úradov je dôležitejšia, než bitka proti fašistickým skupinám. Ba čo viac, úrady dúfajú, že k tejto bitke dôjde, pretože im umožní vykresliť študentské akcie ako „bitku dvoch frakcií extrémistov“.

Nádvorie Sorbonny – 10:00 – 12:00

Z iniciatívy UNEF, JCR, MAU, FER sa uskutočnilo stretnutie parížskych študentov na znak solidarity so študentmi Nanterre, ktorí sa pridali k „Hnutiu 22. marca“. Deň predtým počuli, že sedem študentov z Hnutia 22. marca, ktorým hrozilo vylúčenie za politické aktivity, bolo predvolaných predvolaní pred disciplinárnu radu Parížskej univerzity. Úderom na údajných vodcov chcú úrady zastrašiť študentov. Ráno prebehlo v pokoji.

Popoludnie

Stretnutie sa odohralo a prišlo naň tisíc študentov, ktorí odsúdili represiu zo strany univerzity a polície. O tretej prišla z Boulevard St-Michel skupina „Occident“: bola tam asi len stovka protestujúcich, lemovaná tromi radmi parašutistov a iných nostalgikov, spomínajúcich na Indočínu a Alžírsko, ktorí prišli z provincií a z Belgicka. Mali na hlavách ochranné prilby, v rukách palice a kričali „Vietcong – vrahovia!“, pričom na rukách mali emblémy fašistického hnutia. Vyšli späť po Rue des écoles smerom k Rue de la Sorbonne. Až vtedy polícia zasiahla: žiadne zatýkanie, len zastavili „sprievod“ a nasmerovali ho smerom k Place Maubert. Niekoľko fašistov zostalo a križovalo Latinskú štvrť až do večera, snažiac sa vyprovokovať študentov.

Polícia potom obklúčila Sorbonnu, posúvajúc sa k východom. Bolo 15:30.

Vo vnútri študenti žiadali otvorenie amfiteátra a odmietli opustiť budovy, ako žiadalo vedenie. Rektor Roche žiadal políciu, aby uzavrela vchod do fakulty: späť dnu nevpuštali ani jedného študenta. Union des Etudiants Communistes, ktorý počas príchodu komanda Occident v Sorbonne rozdával leták, odsudzujúci provokácie extrémistických ľavicových skupiniek, bol vypískaný.

Medzi 15.30 – 16.00 je všade pokoj. No v rádiu sa tón postupne zostruje: už sa hovorí o výtržníctve. Dokonca ohlásili, že študentská poriadková služba rozoberá mramorové dosky na nádvorí Sorbonny (v skutočnosti len presúvali stoličky a stoly k dverám, keď sa blížilo komando Occident).

16:00 – druhé stretnutie študentov s vedením školy. Druhý záver: polícia už nielen bráni v prístupe na Sorbonnu, už tiež bráni ľuďom v odchode. Keďže sa študenti nemohli stretnúť v amfiteátri, zorganizovali sit-in, na ktorom diskutovali o formách akcií a perspektívach študentského hnutia. Ako spojiť akcie s bojom pracujúcich? Ako bojovať proti represii? Usadení na schodoch diskutovali o najčerstvejších udalostiach na Nanterre a na Sorbonne.

16:45 – študenti diskutujú, no pre rektora Rocheho je táto diskusia začiatkom nepokojov. Volá políciu. Sit-in je prerušený udalosťami. Zámerná provokácia rektora má úspech: polícia vtrháva na scénu so zbraňami v rukách, ako keby vychádzali zo zákopu. Bolo ich 300.

O niečo neskôr nasleduje intervencia brigád v maskáčoch (inštruktori juda a karate; špeciálne poriadkové jednotky) a gardes mobiles s pažbami pušiek v rukách.

Niektorým študentom sa podarí utiecť. Tvárou v tvár takejto ukážke sily študenti odmietajú provokáciu. Aby sa zabránilo konfrontáciám, vyslaná delegácia sa pýta „predstaviteľov poriadku“, aké sú ich zámery. „Ak nebudete klásť odpor, sľubujeme, že ľudia môžu voľne odísť.“ Študentská poriadková služba vytvára kordón medzi súdruhmi a políciou, aby sa predišlo zrážkam. Napriek sľubom už prvých študentov „zbalia“ a odvážajú v policajných dodávkach. Nová provokácia. Jej zámer: nájsť zámienku na zlomenie hnutia.

Moment váhania: ženy vonku okamžite prepúšťajú. Vznikajú skupiny protestujúcich. „Výtržníci“, „enragés“, „extrémisti“? Dokonca to ani nie sú vždy politizovaní študenti, niektorí len jednoducho boli v knižnici. Spontánne reagujú na prítomnosť polície na univerzite a pripájajú sa k tým, čo zostali, aby protestovali proti zatknutiu súdruhov. „Stop represii“, „CRS = SS“, vznikajú slogany, zväčša spontánne. Večer dochádza k refazovej reakcii. Spontánne sa rodia i demonštrácie, jedna spôsobuje druhú. Vyjadrujú solidaritu študentov proti policajnej svojvôli. V študentskom prostredí zapúšťajú hlboké korene

Všetko sa spúšťa na Place de la Sorbonne po odchode prvých áut. Polícia vyráža do útoku, aby námestie vyčistila, nasadzuje dymové granáty. Nie príliš početní demonštranti tiahnu smerom k Boulevard St-Michel. Okamžite, bez akéhokoľvek rozkazu, sú všetky poriadkové služby, politickí a odborárski vodcovia zamknutí na Sorbonne až do ôsmej večer, a potom ich postupne odvážajú na policajné stanice, kde na nich zakladajú spisy. Iní mladí ľudia a študenti sa schádzajú v prvých malých skupinách. Mnohí prišli po hláseniach v rozhlase, uvedomujú si dôležitosť situácie. Niektorí idú do záhrad Luxembourg, na najhorúcejšie miesto zo všetkých (demonštrácia trvala až do 23:00), a potom do Port Royal. Iní išli na križovatku St-Germain. Rozptýlení postupne znovu sformovali demonštráciu na križovate St-Jacques, kde zastavili premávku.

Silnou stránkou polície je nepohyblivosť, silnou stránkou demonštrantov je pohyblivosť. K žiadnej priamej konfrontácii demonštrantov s políciou nedošlo. Demonštrantom sa podarilo vytrvať v „zdržanlivosti“ a útočili len z diaľky. Vytrhávali dlažobné kocky a železné rámy kvetináčov; zdvíhali granáty zo zeme a hádzali ich späť. Stavali barikády, ustupovali pred útokmi a slzným plynom, rozprchávali sa a znova zoskupovali. Ich slogany: „Pustite našich kamarátov. Stop represii. Gaullistická diktatúra!“

Jeden policajt, vracajúc sa v dodávke, dostal dlažobnou kockou do lopatky, ktorú mu tým „demonštrant zlomil“ asi o deviatej-desiatej večer. Intervenčné brigády vtrhávajú do Latinskej štvrti. Každý civil je podozrivý. Policajti tľú obuškami každého, kto vyzerá ako študent. Najmenej jeden okoloidúci, ktorý s demonštráciou nemal nič spoločné, skončil na policajnej stanici, kde musel čakať tri hodiny. Štyridsať študentov utieklo z policajnej dodávky. Ako? Boli v nej len štyria policajti, na opustenej ulici. Študenti rozbili okná a utiekli. Celé mesto hovorí o „výtržníctve“. Dominantnou črtou tretieho mája bola spontánnosť odporu proti policajnej represii. Dokazuje to, že polícia nedokázala „rozdrviť“ hnutie úderom obuška. To odhaľuje hĺbku študentskej krízy. Ukazuje sa, že nepokoje nie sú vecou „hrsťky enragés“, ale že našli v mase študentov hlbokú odozvu. Tretí máj bol prvým momentom radikalizácie boja. Hnutie sa začalo šíriť do provincií a nachádza medzinárodnú podporu.

Pokiaľ ide o demonštrácie v piatok, hnutiu sa podarilo niekoľkokrát rozptýliť a znova zoskupiť, pričom vždy sa zvýšil počet aktívnych militantov. Študenti prešli na vyššie štádium akcií.

Články prevzaté z časopisu „Action N° 1“ akčných výborov, ktoré založili UNEF, Hnutie 22. marca (Nanterre) a stredoškolské akčné výbory (CAL).

Tu je hodnotenie, ktoré vzniklo o 22:00 v piatok 3. mája:

„Večer sa konalo stretnutie SNE Sup na rue Monsieur-le-Prince, kde bolo počas niekoľkých týždňov veliteľstvo vzbury. Generálny tajomník SNE Sup, Alain

Geismar (29-ročný, vyučujúci vo fyzikálnom laboratóriu na rue d'Ulm) presadil myšlienku generálneho štrajku bez toho, aby si našiel čas prekonzultovať vec s celoštátnym riaditeľstvom. Po piatich hodinách konfrontácií bola oblasť opäť pokojná. Medzisúčet: 83 zranených policajtov, 574 zatknutých, z toho 179 neploletých, 45 žien a 58 cudzincov. Renseignements généraux (politická polícia) dodnes pozorne stráži 574 spisov na zatknutých z 3. mája.”

Po ústupe bude zaujímavé čítať ich, pretože sa tam dajú nájsť ľudia, ktorí sa niečím vyznamenali, vrátane budúcich ministrov – ľavicových... alebo pravicových. Vodcovia tam celkom iste sú: Alaine Krivine, trockistický vodca Jeunesse communiste révolutionnaire, Jacques Sauvegeot, muž číslo jeden v UNEF, impozantný Daniel Cohn-Bendit a Henri Weber (dnes poslanec za socialistickú stranu); no nájdeme tu aj Brica Lalonda (vedený ako prezident Fédération des groupes d'études de lettres) a Josého Rossi, budúceho ministra za UDF, Édouarda Balladura, vedeného ako „člena výkonného úradu Association nationale des jeunes du Centre démocratique“ a synov ľavicovo-gaullistického spisovateľa Davida Rousseta, s ktorým sa de Gualle týždeň predtým stretol a povedal mu: „Musíme odsúdiť kapitalizmus, kapitalistickú spoločnosť. Musíme ho jednoznačne odsúdiť. Musíme odsúdiť totalitárny komunizmus. Musíme nájsť novú cestu, participáciu“.

Niektorí budúci novinári či spisovatelia sa tiež zapojili: Guy Hocquenghem, Bernard Guetta (vydavateľ Nouvel Observateur, ktorého redakcia „bola obsadená políciou už v roku 1964 počas konfrontácií s partizánmi v Tixier-Vignancour“) alebo Hervé Chabalier (šéf agentúry Capa). Máj 68 sa začal.

Pondelok, 6. mája:

„Zhromaždenie na Boulevard St. Germain, protestujúci tiahnu na Place Maubert
O 15:00 prvé násilné zrážky na križovatke St. Germain.
Od 16:00 bráni 1500 protestujúcich počas dvoch hodín v policajných operáciách.“

Jednu-dve hodiny sa nám podarilo zabrániť fízlom v postupe po celej šírke Boulevard St. Germain. Zabránili sme im v postupe a donútili ich k ústupu, no potom sa vrátili s dvomi vodnými delami, ktoré použili proti demonštrantom (jeden demonštrant vyliezol na jedno z vozidiel a zničil trysku!). Lietali aj dlažobné kocky, ako na všetkých demonštráciách, ktoré nasledovali. Po rozbití prednej časti demonštrácie políciou prišlo niekoľko hodín zrážok s malými skupinami desiatich až sto demonštrantov, ktorí splynuli s nocou.

Súdili trinásť zatknutých mladých ľudí: štyria boli odsúdení na dva mesiace väzenia za útoky na príslušníkov polície – osem ďalších dostalo podmienené tresty.

Action N° 2:

Noc 10.–11. mája (takzvaná noc barikád).

Pochod vyrazil z Denfert Rochereau, bol zvolaný UNEF a SNE Sup. Prešiel okolo väznice La Santé, strážený políciou, a bolo vidieť sympatie medzi väzňami a demonštrantmi. Demonštrácia musela ísť k Palais de Justice a rozhlasovej stanici (ORTF). Mosty na Seine boli uzavreté početnými policajnými jednotkami a demonštrácia sa usadila na Boulevard St. Michel od Seiny až po Luxembourg. Medzi malými skupinami na bulvári ľahko plynuli diskusie, v kaviarniach i v susedných uličkách. Kým ostatní začali vyberať dlažobné kocky, vozidlo verejných služieb vyrazilo smerom k stanici Luxembourg. Stávalo sa stále viac barikád, očividne bez akýchkoľvek príkazov či organizácie. Dorazili molotovy a konfrontácia trvala až do druhej ráno, keď došlo k diskusiám medzi predstaviteľmi univerzity a Geismardom (SNE Sup), Cohn-Benditom (Hnutie 22. marca, Nanterre), Sauvageot (UNEF). Žiadosti o zachovanie pokoja nezatlačili enragés, ktorí boli stále veľmi početní (niekoľko tisíc) za barikády. Rozkaz vyčistiť priestor bol vydaný o druhej ráno. S veľkým hlukom (hlukové granáty a slzotvorný plyn na jednej strane, molotovy a horiace autá na druhej) pokračovali policajné útoky až do 5:30. Poslední demonštranti ich zatlačili molotovmi, a s políciou v päťách utiekli do pedagogic-

kej školy na rue d'Ulm a po rebríku do kláštornej ubytovne o dvere vedľa. Štát a jeho fízli zostávajú pánmi oblasti.

Pán Maurice Grimaud, policajný prefekt, poskytol v sobotu ráno bilanciu nepokojov: 367 zranených (podľa výkazov v nemocniciach), z čoho 251 patrilo k polícii a 102 k študentom. Z týchto 367 bolo 54 hospitalizovaných, z toho 4 študenti a 18 policajtov s ťažkými zraneniami. 460 ľudí bolo zatknutých, z toho 61 cudzincov. 63 ľudí bolo odovzdaných súdom, z toho 26 študentov, 3 stredoškólači, zvyšní 34 neboli študenti.

Dôležité boli vecné škody: 60 zhorených áut, ďalších 128 značne poškodených. V oficiálnych svedectvách sa málo hovorí o tom, že polovica zatknutých neboli ani študenti, ani stredoškólači – tento radikálny boj násilnými prostriedkami veľmi priťahoval robotnícku mládež.

Táto hra na demonštrácie a represiu videla k jednej z najväčších demonštrácií v krajine, no neumožnila vytvorenie robotníckeho politického hnutia, autonómneho od odborov a KS. Tí sa pripravili na prevzatie hnutia do vlastných rúk, s tichým súhlasom ľavičiarov, ktorí tak či onak snívali o oživení odborov či komunistickej strany, namiesto toho, aby pomohli robotníckej triede zorganizovať sa.

Čo zostalo z mája 1968?

Na úrovni podmienok robotníkov došlo minimálne k 10-percentnému zvýšeniu miezd, ktoré však do dvoch alebo troch rokov prekazil nárast inflácie, a k značnému zvýšeniu SMIG (minimálnej mzdy) o 35 %. Mali by sme si však uvedomiť, že SMIG sa v priemysle veľmi málo uplatňovala, a že bola veľmi nízko pod reálnymi mzdami. Na druhej strane, bolo to veľmi dôležité v malých spoločnostiach, najmä pre poľnohospodárskych robotníkov. Pokiaľ ide o bezprostrednú situáciu po roku 1968, to je všetko. Nemôžeme povedať, že uznanie odborov a odborových práv na pracoviskách (zákon z 28. decembra 68) a prostriedky, ktoré odbory dostali k dispozícii, boli ziskom pre robotnícku triedu. Počas štrajku v máji 1968 síce robotníci neboli proti tejto požiadavke, no išlo o požiadavku odborových aparátov, nie robotníkov.

Odrážalo sa to v lepšej integrácii odborov do štátu, pričom odborových delegátov nominoval aparát, a v čoraz lepšom fungovaní ich aparátu, atď. ... A hoci to umožnilo v mnohých menších spoločnostiach – a toto nie je zanedbateľná vec – založenie odborových organizácií, ktoré predtým neexistovali, išlo o súčasť celkového vývoja odborov smerom k hlbšej integrácii do štátu, čo pre robotnícku triedu neznamena nič pozitívne.

Na druhej strane, v rokoch po 1968 došlo všade k dôležitému skráteniu pracovného času, nielen vďaka štrajku, ale aj v dôsledku všeobecného vývoja.

V Renaulte sa pred rokom 1968 pracovalo 48 hodín; na pracovisku Alstom St-Ouen sa robilo 47,5 hodiny, a takýto režim bol v podstate vo všetkých továrňach. A to nerátame nadčas v sobotu, čo spolu činilo pracovný týždeň dlhý 55-56 hodín. Počas nasledujúcich štyroch až piatich rokov sa tento čas skrátil na asi 40 „skutočne odpracovaných“ hodín. Keďže šéfovia nikdy nestrávil fakt, že z právneho hľadiska sa do pracovného času rátala aj obedová prestávka, skutočný čas sa skrátil asi na 42 hodín. Nesmieme tiež zabúdať, že práve v rokoch po šesťdesiatom ôsmom sa do veľkej miery rozšírila práca na zmeny.

Skutočný zisk pre našu triedu, vyplývajúci z roku 1968, spočíva v niečom inom. Išlo o zrod, na všetkých miestach, vo všetkých továrňach, minority robotníkov, ktorá sa viac či menej rozišla s odborárskym aparátom. V tomto zmysle sa niečo zmenilo a v nasledujúcich desiatich rokoch môžeme hovoriť o dôležitých štrajkoch, ktoré unikli – úplne či aspoň čiastkovo – aparátu PCF/CGT. A v tých rokoch došlo k niekoľkým naozaj veľkým štrajkom.

Od roku 1968 do roku 1971

Paradoxom mája-júna 1968 je, že vypuklo hnutie, ktoré vykazovalo menej známk autonómie ako tie, ktoré prišli v nasledujúcich rokoch: vlna štrajkov na jar 1971 (ktorej najžiarivejším príkladom je boj nekvalifikovaných robotníkov v Renault Le Mans), 1972 Girosteel, Penarroya, Le joint Français, Alsthom, Chausson, atď. až do roku 1974, keď prišiel štrajk v PTT a v bankách.

Ani nie tri roky po máji-júni 1968 došlo na jar k vlne štrajkov, ktorá zrejme bola vyjadrením robotníckej autonómie, akú máj 68 nezažil (alebo len vo veľmi malej miere).

Na konci mája '71 sa štrajkovalo v desiatkach fabrík v celej krajine, pričom sa všade otvorene vyjadrovalo nepriateľstvo k aparátu CGT/ PCF. Tentoraz nešlo o prekrytie bojov ich zovšeobecnením. Tlač a TV o štrajkoch vôbec neinformovali; televízia prešla v roku 1968 čístkami a noviny, ktoré čelili obvineniam, že vypuknutiu štrajku v roku 1968⁶⁸ venovali priveľa priestoru, tentoraz o štrajku mlčali.

Všade sa dali nájsť minority proletárov, ktoré sa objavili už v roku 1968, určite ako minority, no v roku 1971 boli rozhodujúce.

Časopis *Lutte Ouvrière* [„Robotnícky boj“] (ktorý bol nasledovníkom rozpustenej skupiny Robotnícky hlas), napísal v jednom z úvodníkov na jar 1971, že sa vo fabrikách začína objavovať robotnícka *avantgarda*, čo prináša veľkú nádej.

Bola to pravda.

Tu sú reálne výdobytky mája-júna 1968 pre robotníkov. Tieto minority robotníkov, ktoré dokázali vytvoriť rámec skutočných robotníckych revolučných výborov, sa neskôr stratili jednak v dôsledku prirodzenej smrti ich členov, ako aj v dôsledku pohltienia odborárstvom. Celkom isto môžeme hovoriť o pohltení CFDT, ktorá sa v roku 1968 zdala byť ľavicovejšia než CGT. A dokonca aj CGT, ktorá po '68 urobila obrat o stoosemdesiat stupňov a už nevylučovala tých, ktorých považovala za ľavičiarov, ale naopak, ponúkala im posty, ktoré ich nakoniec pohltili. Títo ľudia spočiatku verili, že sa im podarí zmeniť kontrarevolučný charakter odborárstva tým, že budú mať právomoci a zodpovednosť. Nie odbory však zmenili ich „povahy“, to oni sami sa stali odborármi. Značná časť išla do LCR, LO či k maoistom, a najväčšia časť jednoducho nešla nikam.

„Kdyby dělníci ve svých každodenních srážkách s kapitálem malomyslně ustupovali, jistě by pozbyli schopnosti vytvořit jakékoli širší hnutí.“

Karel Marx
Mzda, cena a zisk, 1865

⁶⁸ Napríklad 20. mája 1968 France Soir postupne vydal štyri čísla, sledujúce vývoj rozšírenia štrajku, s nasledujúcimi názvami: „Štrajk v kovopriemysle“, „Štrajky sa šíria“, „Dva milióny štrajkujú“ a „Francúzsko štrajkuje“.

Vydala skupina *Kolektivně proti kapitálu* (KPK – ČR, SR) v květnu 2008. Ve francouzském originále text vyšel v prosinci 2006, my jsme překládali z anglické verze z dubna 2008.

Překlad: Kolektivně proti kapitálu

<http://www.protikapitalu.org>

KPK je skupinou, která se vnímá jako součást komunistické tendence v proletariátu a jeho třídního boje a usiluje o spojení praktické a teoretické kritiky kapitálu a jeho překonání společností bez směny, peněz, státu a všech dalších separací, které na nás diktatura kapitálu uvaluje.

RETOUR A LA NORMALE...

*Kolektivne proti kapitálu:
protikapitalu.org*

*Mouvement Communiste:
mouvement-communiste.com*

Praha 2008